

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

М.І.Н.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

● ФІЛОСОФІЯ
ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

**Філософія
та суспільствознавство**

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2021

УДК 37.01
Н15

Авторський колектив:

О. В. Боровець, канд. пед. наук, доцентка,
Г. С. Зоря, А. А. Іващук, канд. соц. ком., доцентка,
Т. М. Кузьма, канд. іст. наук, доцентка, Л. М. Лівандовська,
А. В. Соловей, О. Ю. Сухомлин, канд. соц. ком., М. В. Чаловська,
Ю. М. Шокало, канд. іст. наук, доцентка

Редакційна колегія:

А. І. Грітчина, канд. пед. наук, Т. В. Пещеріна,
О. М. Косьмій, канд. політ. наук, доцентка

Рецензенти:

Т. І. Бережна — вчена секретарка ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти», канд. пед. наук;

С. Г. Кравець — старша наукова співробітниця лабораторії дис-
танційного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН
України, канд. пед. наук

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 3 від 27 серпня 2021 р.)*

Н15

Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експе-
риментальний напрям. Філософія та суспільствознавство / О. В. Боро-
вець, Г. С. Зоря, А. А. Іващук та ін. ; [відп. за вип. Т. В. Пещеріна]. — Київ :
Національний центр «Мала академія наук України», 2021. — 136 с.
ISBN 978-617-7945-33-7

У виданні подано навчальні програми з позашкільної освіти, що
спрямовані на організацію науково-дослідницької роботи учнів за до-
слідницько-експериментальним напрямом у науковому відділенні
філософії та суспільствознавства Малої академії наук України.

Видання розраховане на педагогічних працівників закладів поза-
шкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної)
освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, викладачів
і студентів закладів вищої освіти, спеціалістів, які займаються пита-
ннями позашкільної освіти.

УДК 37.01

ISBN 978-617-7945-33-7

© Авторський колектив, 2021
© Національний центр
«Мала академія наук України», 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчальна програма «Педагогіка». <i>Боровець О. В., Лівандовська Л. М.</i>	5
Навчальна програма «Соціологія». <i>Шокало Ю. М.</i>	23
Навчальна програма «Правознавство». <i>Кузьма Т. М.</i>	54
Навчальна програма «Основи журналістики». <i>Чаловська М. В.</i>	87
Навчальна програма «Журналістика і блогерство». <i>Соловей А. В.</i>	100
Навчальна програма «Реклама і зв'язки з громадськістю». <i>Івацук А. А.</i>	111
Навчальна програма «Теорія та історія медіа». <i>Сухомлин О. Ю., Зоря Г. С.</i>	122
Відомості про авторів	135

ВСТУП

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до молодого покоління, змінюються соціальна структура і форми комунікації, медіа щораз більше впливають на різні сфери життя. Для успішної реалізації особистості необхідними стають знання із суспільних наук: соціології, права, соціальних комунікацій, оскільки рішення, прийняті на основі хибної інформації, найімовірніше, будуть недалекоглядними й ризикованими. Через це більш актуальним стає формування критичного і наукового мислення, правової свідомості, медіаграмотності, дослідницьких компетентностей. Робота гуртків і секцій Малої академії наук спрямована на задоволення потреб вихованців у науковій освіті.

Слід зазначити, що під час вивчення предметів гуманітарного циклу, написання науково-дослідницької роботи, участі в науково-освітніх заходах відбувається професійна орієнтація учнів, що допомагає здійснити вибір вектора подальшого навчання і професійної діяльності.

З метою вдосконалення програмно-методичного забезпечення складів системи Малої академії наук у збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Філософія та суспільствознавство» подано програми наукових секцій «Педагогіка», «Соціологія», «Правознавство», «Журналістика». Представлені навчальні програми спрямовані не лише на опанування вихованцями необхідних знань, а й на вироблення уміння застосовувати їх на практиці, аргументовано обстоювати свою позицію, чітко висловлювати свою думку, мати розвинені комунікативні здібності, створювати журналістські матеріали і мультимедійний контент, перевіряти достовірність інформації. Основна мета цих програм — сформувані відповідні предметні і ключові компетентності під час науково-дослідницької діяльності.

Маємо надію, що збірник програм стане в пригоді педагогічним працівникам закладів позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, які організують науково-дослідницьку роботу учнів у галузі філософії і суспільствознавства, й освітянам, які займаються питаннями дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

Т. Пещеріна,
заступниця директора НЦ «МАНУ»
з навчально-методичної роботи

О. В. Боровець, Л. М. Лівандовська

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПЕДАГОГІКА»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах докорінного реформування системи освіти України актуалізується потреба підготовки майбутніх педагогів, яким характерна стійка професійна мотивація, високий рівень педагогічного мислення, любов до професії. З огляду на це, важливого значення набуває діяльність гуртків Малої академії наук, де здобувачі освіти мають можливість оволодіти базовими знаннями про систему педагогічних наук, уміннями та навичками науково-дослідницької діяльності в галузі педагогіки, де створюються умови для професійного самовизначення вихованців і формується професійно-педагогічна мотивація учнів.

Педагогіка — наука про навчання, виховання та розвиток особистості. Кожна людина в повсякденному житті перебуває в ролі вихованця і вихователя, вступаючи в соціальні відносини з людьми, що її оточують. Тому володіння знаннями з педагогіки сприяє саморозвитку і самовихованню особистості, забезпечує формування ціннісних орієнтацій, розвиває педагогічне мислення, креативність учнів.

Мета програми — формування у здобувачів освіти комплексу наукових знань про систему педагогічних наук, вмінь і навичок пошуково-дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Завдання програми:

- формувати у вихованців теоретичні знання з основ педагогічної науки та науково-дослідницької діяльності;
- формувати вміння та навички проведення самостійного наукового пошуку в галузі педагогіки;
- виховувати в учнів ціннісне ставлення до самих себе, інших людей і навколишнього світу, створювати умови для творчого й інтелектуального розвитку;
- розвивати у вихованців здібності до наукової діяльності, сприяти їх професійному самовизначенню.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття, які пов'язані між собою за змістом. На теоретичних заняттях здобувачі освіти знайомляться із системою педагогічних наук, проблемами розвитку особистості, сучасними підходами до навчання та виховання, особливостями організації освітнього процесу в закладі освіти, основами науково-дослідницької діяльності.

Теоретичні знання застосовуються під час практичних занять, на яких використовуються різні форми та методи діяльності: аналіз науково-педагогічної літератури, підготовка презентацій, інтерактивні вправи, виконання індивідуальних та групових проєктів, аналіз та моделювання педагогічних ситуацій тощо. Однією з форм практичної діяльності вихованців є участь у конференціях, конкурсах, зокрема у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України.

У результаті реалізації програми забезпечується формування таких освітніх компетентностей:

- *пізнавальної*, яка передбачає володіння теоретичними знаннями про систему педагогічних наук, проблеми розвитку особистості, сучасні підходи до навчання та виховання, особливості організації освітнього процесу в закладах освіти; володіння теоретичними основами наукової діяльності, методикою і технологіями організації та проведення науково-дослідницької роботи;

- *практичної*, яка передбачає сформованість умінь і навичок аналізу науково-педагогічної літератури; володіння методикою оброблення наукової інформації; сформованість навичок самостійної науково-дослідницької діяльності, вміння оформляти і презентувати результати науково-дослідницької діяльності;

- *творчої*, яка передбачає розвиток творчих здібностей і мотивації здобувачів освіти; набуття досвіду самостійної творчої роботи, розвиток здатності генерувати нові ідеї;

- *соціальної*, яка передбачає емоційно-ціннісне ставлення до себе і тих, хто тебе оточує, до тих процесів та явищ, які відбуваються в освітньому середовищі; сформованість вміння працювати в команді на принципах толерантності та взаємоповаги; уміння спілкуватися і презентувати результати власної діяльності, приймати відповідальні рішення.

Програма відповідає сучасним вимогам до освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, її зміст враховує специфіку наукових досліджень у галузі педагогічних наук. Зміст програми розроблено для викладання учням старших класів закладів загальної середньої освіти, які займаються науково-дослідницькою діяльністю в системі Малої академії наук у секції «Педагогіка». Програма розрахована на один рік навчання, рівень – основний. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 144 години (4 години на тиждень). Оптимальний склад навчальної групи – 10 учнів.

Формами контролю освітнього процесу є підсумкові тестові завдання, опитування, захист наукового дослідження.

Керівник гуртка в установленому порядку може вносити зміни до розподілу навчального часу на вивчення окремих тем програми, враховуючи рівень підготовки, вік, інтереси гуртківців, стан матеріально-технічної бази закладу.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	2	4
Розділ 1. Педагогіка як наука. Система педагогічних наук	8	8	16
1.1. Предмет і завдання педагогіки	2	2	4
1.2. Розвиток, виховання і формування особистості	2	2	4
1.3. Система освіти в Україні	2	2	4
1.4. Суб'єкти освітнього процесу	2	2	4
Розділ 2. Основи науково-дослідницької діяльності	16	22	38
2.1. Сутність та особливості наукових досліджень у педагогіці	2	2	4
2.2. Специфіка основних етапів наукового дослідження	2	2	4
2.3. Вибір теми та обґрунтування актуальності проблеми дослідження. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження	2	2	4
2.4. Робота з інформаційними джерелами. Вивчення педагогічного досвіду	2	4	6
2.5. Методологічні і теоретичні засади наукового дослідження	2	2	4
2.6. Методи науково-педагогічного дослідження	2	4	6
2.7. Оформлення результатів дослідницького проекту	2	2	4
2.8. Підготовка та публічна презентація результатів наукового дослідження	2	4	6

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Розділ 3. Джерела розвитку педагогіки	8	6	14
3.1. Народна педагогіка як джерело розвитку науки про виховання	2	2	4
3.2. Педагогічна спадщина минулого. Історія педагогіки	4	2	6
3.3. Сучасні наукові дослідження та практичний педагогічний досвід. Педагогічні інновації	2	2	4
Розділ 4. Теорія виховання	6	8	14
4.1. Сутність процесу виховання	2	2	4
4.2. Форми організації виховного процесу, методи виховання. Особливості процесу самовиховання	2	4	6
4.3. Особистість і колектив	2	2	4
Розділ 5. Дидактика – теорія освіти і навчання	6	8	14
5.1. Предмет і основні категорії дидактики. Процес навчання, його функції та структура	2	2	4
5.2. Зміст освіти в сучасному закладі освіти. Компетентнісний підхід до формування змісту освіти	2	2	4
5.3. Форми, методи і засоби навчання. Діагностика і контроль результатів навчально-пізнавальної діяльності	2	4	6
Розділ 6. Вікова педагогіка	10	8	18
6.1. Предмет, завдання і основні напрями вікової педагогіки	2	2	4
6.2. Дошкільна педагогіка	2	2	4
6.3. Шкільна педагогіка	2	2	4
6.4. Педагогіка вищої школи. Педагогіка дорослих	4	2	6
Розділ 7. Соціальна педагогіка	4	4	8
7.1. Соціальна педагогіка як галузь педагогічної науки	2	2	4

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
7.2. Асоціальна поведінка як соціально-педагогічна проблема	2	2	4
Розділ 8. Інклюзивна педагогіка	4	4	8
8.1. Розвиток та становлення інклюзивної педагогіки як науки	2	2	4
8.2. Організація освітнього процесу в інклюзивному класі	2	2	4
Розділ 9. Порівняльна педагогіка	4	4	8
9.1. Мета і завдання порівняльної педагогіки, її місце в структурі педагогічної науки	2	2	4
9.2. Розвиток шкільної та вищої освіти у провідних країнах світу та в Україні	2	2	4
Підсумок	—	2	2
Разом	68	76	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год)

Теоретична частина. Мала академія наук у системі освіти й виховання учнівської молоді України: структура та основні завдання. Мета і основні завдання курсу. Рекомендована література.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Інструктаж з техніки безпеки та охорони життєдіяльності під час освітнього процесу.

Практична частина. Знайомство з вихованцями гуртка. Вправи на знайомство. Анкетування з метою визначення рівня готовності учнів до самостійної науково-дослідницької діяльності.

Розділ 1. Педагогіка як наука. Система педагогічних наук (16 год)

1.1. Предмет і завдання педагогіки (4 год)

Теоретична частина. Становлення і розвиток педагогіки як науки. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки. Педагогіка як наука і мистецтво. Основні поняття педагогіки (освіта, навчання, виховання,

розвиток). Система педагогічних наук. Основні галузі загальної педагогіки. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Практична частина. Укладання словника педагогічних термінів. Аналіз різних підходів до формулювання основних категорій педагогіки. Укладання структурно-логічної схеми «Система педагогічних наук». Написання есе «Педагогіка: наука чи мистецтво?».

1.2. Розвиток, виховання і формування особистості (4 год)

Теоретична частина. Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність», «розвиток особистості», «соціалізація». Розвиток, соціалізація та виховання особистості. Фактори формування особистості. Роль зовнішніх і внутрішніх чинників у розвитку та формуванні особистості. Роль діяльності, активності і спілкування в розвитку та соціалізації особистості.

Практична частина. Аналіз висловів відомих педагогів про розвиток особистості. Уявлення народу про чинники розвитку особистості на прикладі фольклорних зразків. Створення презентації «Розвиток особистості».

1.3. Система освіти в Україні (4 год)

Теоретична частина. Система освіти в Україні, її структура. Законодавство України про освіту. Концепція «Нова українська школа». Форми здобуття освіти. Заклади освіти. Мета і завдання педагогіки позашкільної освіти. Напрями позашкільної освіти. Управління системою освіти: принципи, методи, функції.

Практична частина. Опрацювання нормативно-правових документів, які регулюють функціонування системи освіти в Україні. Характеристика різних типів закладів позашкільної освіти. Виконання тестових завдань. Написання твору-мініатюри «Якби я був/була директором школи...».

1.4. Суб'єкти освітнього процесу (4 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика суб'єкта в освітньому процесі. Особистість здобувача освіти в педагогічному процесі. Сутність педагогічної діяльності, її структура та функції. Професійна компетентність педагога. Стили педагогічного спілкування. Педагогіка партнерства.

Практична частина. Характеристика професіограми педагога. Створення моделі сучасного вчителя. Розв'язування педагогічних задач.

Розділ 2. Основи науково-дослідницької діяльності (38 год)

2.1. Сутність та особливості наукових досліджень у педагогіці (4 год)

Теоретична частина. Наукове дослідження як особлива форма процесу пізнання. Поняття педагогічного дослідження. Основні напрями педагогічних досліджень. Понятійний апарат педагогічного дослідження.

Поняття академічної доброчесності. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Види порушень академічної доброчесності. Поняття плагіату. Стратегії уникнення плагіату. Правила цитування, перефразування, узагальнення.

Практична частина. Характеристика різних типів науково-педагогічних досліджень. Аналіз різних видів плагіату. Виконання тренувальних вправ на цитування, узагальнення, оформлення посилань на використані джерела.

2.2. Специфіка основних етапів наукового дослідження (4 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика етапів наукового дослідження. З'ясування вихідних положень дослідження (актуальність проблеми, об'єкт, предмет, мета, завдання). Вивчення теоретичних основ і практики. Формулювання наукового припущення. Здійснення експериментальної роботи. Апробація результатів дослідження. Вимоги до наукових статей, тез доповідей. Узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків. Оформлення і презентація результатів дослідження.

Практична частина. Аналіз основних етапів наукового дослідження. Укладання орієнтовного плану написання науково-дослідницької роботи.

2.3. Вибір теми та обґрунтування актуальності проблеми дослідження. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження (4 год)

Теоретична частина. Актуальність як ключова властивість дослідження. Актуальні проблеми науково-педагогічних досліджень. Вибір теми дослідницького проєкту. Правила формулювання теми дослідження. Поняття про мету і завдання дослідження. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового дослідження. Співвіднесення об'єкта і предмета.

Практична частина. Аналіз прикладів формулювання теми, мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження. Типові помилки у формулюваннях. Виконання тренувальних вправ (формулювання теми, мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження).

2.4. Робота з інформаційними джерелами. Вивчення педагогічного досвіду (6 год)

Теоретична частина. Принципи і правила роботи з інформаційними базами різних типів: науковою літературою, документами, інтернет-ресурсами. Види роботи з текстом. Інформаційний пошук у мережі Інтернет. Види конспектів. Аналіз, систематизація і комплексний опис зібраного матеріалу. Особливості вивчення педагогічного досвіду.

Практична частина. Робота з науково-методичними виданнями. Укладання різних видів конспектів. Робота з бібліографією. Виконання вправ на оформлення списку використаних джерел.

2.5. Методологічні і теоретичні засади наукового дослідження (4 год)

Теоретична частина. Сутність поняття «методологія». Теоретичні основи дослідження. Педагогічні концепції і теорії. Принципи наукового дослідження. Поняття наукової новизни, теоретичної та практичної значущості дослідження.

Практична частина. Визначення напрямів наукових досліджень у педагогіці. Визначення теоретичних засад дослідницької роботи (аналіз прикладів). Визначення теоретичного та практичного значення результатів дослідження (робота в групах).

2.6. Методи науково-педагогічного дослідження (6 год)

Теоретична частина. Поняття про методи наукового дослідження та їх види. Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження (спостереження, бесіда, анкетування, тестування, педагогічний експеримент). Теоретичні методи дослідження (аналіз і синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування, конкретизація). Математичні і статистичні методи педагогічного дослідження.

Практична частина. Аналіз емпіричних методів наукового дослідження. Робота з анкетами. Укладання орієнтовного плану організації і проведення педагогічного експерименту.

Практичне застосування загальнонаукових логічних методів і прийомів: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, класифікація, моделювання. Формулювання висновків дослідження. Практичне застосування математичних методів у дослідженні.

2.7. Оформлення результатів дослідницького проєкту (4 год)

Теоретична частина. Вимоги до оформлення дослідницьких робіт членів МАН України як складової дослідницького проєкту. Структура дослідницької роботи. Загальна характеристика складових дослідницької роботи. Титульний аркуш. Зміст. Перелік умовних позначень. Вступ. Основна частина. Оформлення посилань. Висновки. Список використаних джерел. Додатки.

Практична частина. Розроблення індивідуального дослідницького проєкту «Оформлення дослідницької роботи».

2.8. Підготовка та публічна презентація результатів наукового дослідження (6 год)

Теоретична частина. Підготовка до конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук. Особливості проведення конкурсу-захисту в дистанційному форматі. Підготовка анотації, виступу і презентації. Постер як форма представлення наукового апарату дослідження, перебігу й реалізації дослідницького проєкту. Постерний захист.

Практична частина. Опрацювання критеріїв оцінювання дослідницького проекту. Аналіз психолого-педагогічних рекомендацій щодо підготовки та викладу доповіді. Написання доповідей, створення презентацій до них. Розроблення постера. Презентації гуртківцями результатів досліджень. Обговорення виступів.

Розділ 3. Джерела розвитку педагогіки (14 год)

3.1. Народна педагогіка як джерело розвитку науки про виховання (4 год)

Теоретична частина. Педагогічні народні погляди на виховання підростаючого покоління. Поняття «народна педагогіка», «етнопедагогіка». Структура української етнопедагогіки: фамілогія (родинознавство), народне дитинознавство, народна дидактика, педагогічна деонтологія, родинна педагогіка, козацька педагогіка. Педагогіка народного календаря.

Практична частина. Творча педагогічна лабораторія «Формування особистості сучасного учня засобами етнопедагогіки» – запропонувати форми, методи, засоби етнопедагогіки, які можна ефективно впроваджувати в сучасному закладі освіти (груповий проєкт).

3.2. Педагогічна спадщина минулого. Історія педагогіки (6 год)

Теоретична частина. Педагогічна спадщина минулого як джерело розвитку педагогічної науки. Актуальні проблеми методології історико-педагогічних досліджень. Хронологічні межі дослідження. Терміни і поняття в історико-педагогічних дослідженнях.

Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки. Педагогіка Давнього світу. Розвиток педагогічних ідей у період Середньовіччя, в епоху Відродження та Реформації.

Історія української школи та педагогіки. Виховання і школа в Київській Русі (IX–XIV ст.) та періоду Відродження в Україні (XVI – середина XVIII ст.). Розвиток української школи та педагогічної думки впродовж другої половини XVIII–XIX ст. Освіта і шкільництво в Україні кінця XIX–XX ст.

Практична частина. Аналіз праць видатних українських педагогів: К. Ушинського, Г. Ващенка, А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича. Презентація повідомлень про основні етапи розвитку педагогічної науки в Україні.

3.3. Сучасні наукові дослідження та практичний педагогічний досвід. Педагогічні інновації (4 год)

Теоретична частина. Сучасні педагогічні дослідження та практичний досвід педагогів як джерело розвитку педагогічної науки. Поняття про

педагогічні інновації, їх види. Інновації у навчанні та вихованні. Сучасні інноваційні педагогічні технології.

Практична частина. Характеристика інноваційних педагогічних технологій. Педагогічний полілог «Педагогічні інновації: теорія та практика».

Розділ 4. Теорія виховання (14 год)

4.1. Сутність процесу виховання (4 год)

Теоретична частина. Виховання як цілеспрямований процес взаємодії вихователя і вихованця. Мета, завдання, принципи виховання. Управління і результати виховання. Українська національна система виховання. Основні напрями виховання: моральне, розумове, громадянське, трудове, естетичне, фізичне, екологічне.

Практична частина. Укладання таблиці «Основні напрями виховання» (напрямок виховання, завдання напрямку виховання, основні засоби). Моделювання взаємозв'язків напрямів виховання в освітньому процесі сучасної школи.

4.2. Форми організації виховного процесу, методи виховання. Особливості процесу самовиховання (6 год)

Теоретична частина. Поняття «форми організації процесу виховання». Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Сутність методу і прийому виховання. Класифікація методів виховання. Фактори, що визначають вибір методів виховання. Зміст поняття «самовиховання». Основні умови, етапи та прийоми реалізації самовиховання.

Практична частина. Гра «Педагогічне доміно. Теорія виховання». Характеристика масових та групових форм процесу виховання. Аналіз педагогічних ситуацій. Анкетування за методикою «Тест-опитувальник самоставлення» (В. Столін, С. Пантелєєв). Укладання плану самовиховання.

4.3. Особистість і колектив (4 год)

Теоретична частина. Поняття про колектив, його ознаки, етапи розвитку, методи згуртування. Учнівське самоврядування. Структура шкільного учнівського самоврядування. Особливості розвитку взаємин між особистістю і колективом. Формальні і неформальні групи. Дитячі та юнацькі громадські організації. Молодіжна субкультура. Типи молодіжних субкультур.

Практична частина. Укладання схеми «Моделі розвитку взаємин між особистістю і колективом». Підготовка і презентація повідомлень про сучасні дитячі громадські організації, аналіз основних напрямів їх діяльності.

Розділ 5. Дидактика – теорія освіти і навчання (14 год)

5.1. Предмет і основні категорії дидактики. Процес навчання, його функції та структура (4 год)

Теоретична частина. Виникнення та розвиток дидактики як галузі педагогіки. Основні категорії, об'єкт, предмет і завдання дидактики. Сутність і функції процесу навчання. Структура процесу навчання: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контроль-регулювальний, оцінно-результативний компоненти. Викладання й учіння.

Практична частина. Укладання структурно-логічної схеми «Процес навчання як система». Виконання тестових завдань. Аналіз висловів із праці Я. А. Коменського «Велика дидактика».

5.2. Зміст освіти в сучасному закладі освіти. Компетентнісний підхід до формування змісту освіти (4 год)

Теоретична частина. Поняття про зміст загальної середньої освіти та її структуру. Загальна характеристика компонентів змісту освіти: досвід пізнавальної діяльності, виконання відомих способів діяльності, творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до світу. Реалізація компетентнісного підходу до формування змісту освіти. Державні вимоги до рівня засвоєння змісту середньої освіти за ступенями навчання.

Практична частина. Опрацювання Концепції «Нова українська школа». Аналіз сутності ключових компетентностей. Моделювання педагогічних ситуацій.

5.3. Форми, методи і засоби навчання. Діагностика і контроль результатів навчально-пізнавальної діяльності (6 год)

Теоретична частина. Форми організації навчання: історичний аспект. Урок та позаурочні форми організації навчання. Класифікація типів уроків, їх структура. Нестандартні уроки. Форми організації навчальної діяльності на уроці. Методи, прийоми і засоби навчання. Діагностика і контроль результатів навчально-пізнавальної діяльності. Види і методи контролю. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів.

Практична частина. Підготовка проєктів про історію і сучасність форм організації навчання. Презентація проєктів (робота в парах).

Перегляд і аналіз фрагментів уроків. Творча педагогічна лабораторія «Нетрадиційний урок» – запропонувати форму проведення, методи та засоби сучасного уроку, змоделювати урок.

Розділ 6. Вікова педагогіка (18 год)

6.1. Предмет, завдання і основні напрями вікової педагогіки (4 год)

Теоретична частина. Вікова педагогіка як галузь педагогічної науки. Вікові групи. Перинатальна педагогіка як першооснова виховання здорової дитини. Завдання перинатальної педагогіки. Вплив поведінки батьків на розвиток плоду, новонародженої дитини.

Практична частина. Характеристика основних завдань вікової педагогіки. Педагогічний діалог «Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини». Формулювання рекомендацій молодим батькам щодо поведінки та способу життя.

6.2. Дошкільна педагогіка (4 год)

Теоретична частина. Дошкільна педагогіка як галузь педагогічної науки. Особливості розвитку дитини дошкільного віку. Роль дорослого в розвитку дитини. Сучасна система дошкільної освіти. Типи дошкільних закладів освіти і їх функції. Предметно-розвивальне середовище як чинник виховання і навчання дітей у ЗДО. Загальна характеристика ігрової діяльності дошкільника. Класифікація дитячих ігор. Види іграшок.

Практична частина. Аналіз актуальних проблем, що відображені в сучасних дослідженнях у галузі дошкільної педагогіки. Аналіз педагогічних задач. Укладання збірки дидактичних ігор для дошкільників.

6.3. Шкільна педагогіка (4 год)

Теоретична частина. Пріоритетні завдання шкільної педагогіки. Принципи навчання і виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти. Особливості навчання учнів молодшого шкільного, підліткового та юнацького віку. Реформування системи шкільної освіти в Україні.

Практична частина. Аналіз основних вимог до випускника закладу загальної середньої освіти (за Концепцією «Нова українська школа»). Підготовка групового проєкту «Школа майбутнього».

6.4. Педагогіка вищої школи. Педагогіка дорослих (6 год)

Теоретична частина. Предмет і завдання педагогіки вищої школи. Структура системи вищої освіти в Україні. Закон України «Про вищу освіту». Рівні та ступені вищої освіти. Здобувач вищої освіти як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. Форми організації навчання у вищій школі. Лекція як форма організації навчання у ЗВО, види лекцій. Практичні, семінарські, лабораторні заняття у ЗВО. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів. Напрями вдосконалення вищої освіти України і Болонський процес.

Практична частина. Аналіз понять «модульне навчання», «кредитно-трансферна система», «кредит», «змістовий модуль». Ознайомлення із сайтами університетів свого регіону, аналіз структури ЗВО (інститути, факультети). Онлайн-екскурсія до провідних університетів України. Підготовка повідомлення про історію становлення і розвитку вищої освіти України (Острозька академія, Києво-Могилянська академія, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича та ін.).

Розділ 7. Соціальна педагогіка (8 год)

7.1. Соціальна педагогіка як галузь педагогічної науки (4 год)

Теоретична частина. Предмет і завдання соціальної педагогіки. Зміст, форми та методи соціально-педагогічної діяльності. Основні напрями роботи шкільної соціально-педагогічної служби. Загальна характеристика змісту роботи соціального педагога.

Практична частина. Ознайомлення з програмою роботи соціального педагога з вихованцями групи ризику, планом роботи соціального педагога на тиждень, місяць, рік. Виконання тестових завдань.

7.2. Асоціальна поведінка як соціально-педагогічна проблема (4 год)

Теоретична частина. Поняття про асоціальну поведінку. Вияви соціальних відхилень у поведінці дітей. Поведінка як характеристика сформованості соціальної компетентності. Характеристика стилів поведінки. Потреби як чинник та підґрунтя асоціальної поведінки (піраміда потреб А. Маслоу). Типологія соціально дезадаптованих дітей.

Практична частина. Аналіз причин та чинників соціальної дезадаптації. Аналіз соціально-педагогічних ситуацій. Характеристика понять «булінг», «мобінг». Дискусія «Як подолати булінг у школі?». Правила протидії булінгу: формулювання рекомендацій.

Розділ 8. Інклюзивна педагогіка (8 год)

8.1. Розвиток та становлення інклюзивної педагогіки як науки (4 год)

Теоретична частина. Розвиток інклюзивної педагогіки в Україні та світі. Основні категорії інклюзивної педагогіки: інклюзивна освіта, інклюзивна школа, інклюзивний клас, корекція, компенсація, реабілітація. Структура та особливості організації інклюзивного освітнього середовища закладу освіти. Універсальний дизайн.

Практична частина. Перегляд та обговорення відеоматеріалів про інклюзивну освіту. Аналіз праць В. Сухомлинського, присвячених проблемам навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, толерантності в інклюзивному просторі.

8.2. Організація освітнього процесу в інклюзивному класі (4 год)

Теоретична частина. Сутність, мета і завдання інклюзивного навчання. Спеціальні форми інклюзивного навчання. Підготовка вчителя до організації освітнього процесу в умовах інклюзивного класу. Командний підхід та асистування в реалізації інклюзивного навчання.

Практична частина. Визначення критеріїв вибору методів і засобів навчання в умовах інклюзії. Заповнення таблиці «Обов'язки вчителя та асистента вчителя в інклюзивному класі» (обов'язки вчителя, обов'язки асистента, спільні обов'язки). Розв'язування педагогічних задач.

Розділ 9. Порівняльна педагогіка (8 год)

9.1. Мета і завдання порівняльної педагогіки, її місце в структурі педагогічної науки (4 год)

Теоретична частина. Об'єкт, предмет, функції та завдання порівняльної педагогіки. Методи порівняльно-педагогічних досліджень. Основні історичні періоди розвитку порівняльної педагогіки. Провідні чинники та стратегії розвитку освіти в сучасних умовах.

Практична частина. Характеристика основних напрямів досліджень порівняльної педагогіки. Аналіз наукових статей, присвячених проблемам порівняльної педагогіки.

9.2. Розвиток шкільної та вищої освіти у провідних країнах світу та в Україні (4 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика освітніх систем у сучасному світі. Характеристики освітніх систем США, Великобританії, Фінляндії, Японії.

Практична частина. Підготовка доповідей та презентацій про систему освіти однієї із провідних країн світу. Порівняльні характеристики освітніх систем зарубіжних країн та України.

Підсумок (2 год)

Практична частина. Узагальнення роботи за рік, підбиття підсумків. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності;
- сутність основних понять педагогіки, галузі педагогічної науки;
- основні джерела розвитку педагогіки;

- фактори розвитку особистості;
- сутність та особливості процесів навчання і виховання;
- предмет і завдання різних галузей педагогічної науки;
- структуру системи освіти в Україні;
- функції та структуру педагогічної діяльності;
- основні вимоги до наукових досліджень;
- напрями наукових досліджень різних галузей педагогіки;
- поняття проблеми, мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, основні етапи наукового дослідження;
- принципи роботи з науковими джерелами;
- сутність та види методів наукового дослідження в галузі педагогіки;
- основні вимоги до оформлення дослідницької роботи;
- принципи академічної доброчесності.

Вихованці мають уміти:

- дотримуватися правил безпеки життєдіяльності;
- аналізувати наукові дослідження, узагальнювати та систематизувати зібраний інформаційний матеріал, застосовувати наукову термінологію;
- працювати з бібліографією, укладати різні види конспектів, здійснювати цитування;
- формулювати тему, мету, завдання дослідження, визначати об'єкт і предмет дослідження;
- застосовувати методи теоретичного та емпіричного дослідження, математичного оброблення результатів;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності;
- формулювати висновки та рекомендації, оформлювати результати дослідницької роботи;
- готувати доповіді, статті, тези, анотації, презентації, постери за результатами проведеного дослідження;
- презентувати результати дослідження (в очному і дистанційному форматі), виголошувати публічно доповідь, аргументувати та відстоювати власну думку.

Вихованці мають набути досвід:

- роботи з науковими джерелами інформації;
- здійснення наукового дослідження;
- оформлення результатів дослідницького проекту;
- роботи в команді та індивідуальної творчої діяльності;
- участі в конкурсах, конференціях, дискусіях;
- публічної презентації дослідницького проекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
2. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 343 с.
3. Ващенко Г. М. Виховний ідеал. Полтава : Полтавський вісник, 2004. 192 с.
4. Вища освіта і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2004. 384 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 4-е вид. Київ : Академвидав, 2012. 616 с.
6. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку : навч.-метод. посіб. Харків : Основа, 2011. 287 с.
7. Галус О., Шапошнікова Л. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 216 с.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 3-є вид. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
10. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
11. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / авт.-укл. Н. П. Наволокова. Харків : Основа, 2011. 176 с.
12. Євтух М. Б., Сердюк О. П. Соціальна педагогіка : підручник. 2-ге вид., стереотип. Київ : МАУП, 2003. 232 с.
13. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упор. О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. 767 с.
14. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
15. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід і українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
16. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 21.10.2020).
17. Кузьмінський А. І. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 335 с.
18. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник. Київ : Знання-Прес, 2003. 418 с.

19. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Слово, 2009. 240 с.
20. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 376 с.
21. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 5-е вид. Київ : КДНК, 2007. 656 с.
22. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2005. 176 с.
23. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. Н. М. Бібік. Київ : Плянди, 2017. 206 с.
24. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
25. Педагогіка. Хрестоматія / уклад. А. І. Кузьмінський, В. Я. Омеляненко. Київ : Знання-Прес, 2003. 700 с.
26. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
27. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2013. 464 с.
28. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 21.10.2020).
29. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання : навч. посіб. Харків : Основа, 2008. 112 с.
30. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
31. Садкіна В. І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок : навч. посіб. Харків : Основа, 2008. 88 с.
32. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2004. 320 с.
33. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
34. Сухомлинський В. О. Твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976–1977.
35. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень : конспект. Київ : Академвидав, 2004. 208 с.
36. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.
37. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.
38. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 240 с.

39. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник. Вид 2-е. Львів : Новий світ — 2000, 2019. 264 с.
40. Школознавство : навч.-метод. посіб. / уклад. Н. В. Бахмат. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д., 2014. 135 с.
41. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навч.-метод. посіб. Київ : Вища школа, 2002. 215 с.
42. Якса Н. В. Основи педагогічних знань : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 358 с.

Ю. М. Шокало

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «СОЦІОЛОГІЯ»

ОСНОВНИЙ, ВИЩИЙ РІВНІ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Людина – соціальна істота. Для неї необхідним є усвідомлення себе частиною певної групи, розуміння свого місця і ролі в суспільстві. Це особливо актуально в перехідні періоди розвитку історії, коли найбільш гостро постають питання щодо сенсу і мети існування не лише окремого індивіда, а й усього суспільства. Сучасна соціальна дійсність є надзвичайно мінливою: темп життя людини суттєво прискорюється, соціальні процеси стають щораз динамічнішими, а в деяких випадках навіть переходять у віртуальний простір. Актуальність навчальної програми із соціології зумовлена необхідністю для молоді людини отримати відповіді на життєво важливі питання, що стосуються її самовизначення у соціумі.

Соціологія покликана сформулювати уявлення про процеси суспільного життя і допомогти виробити відповідні їм стилі і види поведінки, що є особливо важливим у процесі первинної соціалізації особистості.

Пропонована навчальна програма з позашкільної освіти орієнтована на учнів, які прагнуть займатися дослідницькою діяльністю в гуртках та секціях дослідницько-експериментального напрямку. Вона має надати учнівській молоді методичну допомогу в організації та проведенні конкретних соціологічних досліджень, оформленні отриманих результатів у вигляді науково-дослідницької роботи, формування достатніх практичних навичок для дослідницької діяльності. Отримані під час навчання соціологічні знання можуть бути використані для розроблення і здійснення власних соціальних проєктів і прогнозів, управління соціальними процесами різного рівня.

Метою програми є формування компетентностей у галузі соціології засобами дослідницько-експериментальної роботи.

Основні **завдання** полягають у формуванні у вихованців таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіння теоретичними основами соціології; засвоєння специфіки предмета соціології; усвідомлення її відмінності від інших суспільствознавчих та людинознавчих наук; ознайомлення з основними галузями соціологічного знання і суспільством як соціальною системою; оволодіння теоретичними основами наукової діяльності; ознайомлення з методикою і технікою організації та проведення науково-дослідницької діяльності, зокрема соціологічних досліджень;

- *практичної*: формування умінь і навичок аналізу літератури та джерел із соціології, професійного інтересу до наукової діяльності; оволодіння методикою оброблення наукової соціологічної інформації; формування навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; вироблення практичних навичок організації та проведення соціологічних досліджень;

- *творчої*: формування самостійного, критичного, творчого мислення; підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності; розвиток умінь творчо підходити до вирішення різного роду навчальних завдань; реалізація потенційних творчих можливостей особистості;

- *соціальної*: формування вмінь науково аналізувати соціально значущі проблеми, процеси, факти і явища суспільного життя; виховання працелюбства, впевненості у власних силах, поваги до інших точок зору; знайомство з правилами етичного, тактовного, коректного збору теоретичної та практичної інформації.

Заняття в гуртку дадуть змогу накопичити відповідні базові знання, розширити кругозір і розвинути соціологічну культуру. Запропоновані для вивчення теми допоможуть максимально розкрити інформацію: про специфіку соціологічного підходу до вивчення суспільства, соціальних спільнот та груп, взаємодії особистості і суспільства, соціальних відносин та механізмів їхньої регуляції; про інтерпретацію науково встановлених соціальних фактів, що характеризують стан соціальної системи; про призначення соціологічних досліджень, їх методологію та методи.

Реалізація запропонованої програми здійснюється через проведення теоретичних і практичних занять з вихованцями гуртка. Вони мають можливість значно поглибити свої теоретичні знання в галузі соціології, набути практичних навичок і досвіду проведення конкретних наукових соціологічних досліджень, виробити ознаки самостійності, творчості в роботі.

Основними формами контролю є підсумкові тестові завдання, опитування, захист наукового дослідження.

Програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку, розроблена для викладання основ соціології учням 9–11 класів закладів загальної середньої освіти на основному й вищому рівнях.

Навчальна програма передбачає три роки навчання:

1-й рік – основний рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень;

2-й рік – вищий рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень;

3-й рік – вищий рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень.

Оптимальний склад навчальної групи – 10 учнів. Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення в порядок і зміст навчальних тем, самостійно планувати кількість годин, враховувати базовий рівень знань учнів та їхні інтереси.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	4	6
2.	Організація наукової діяльності в Україні	4	4	8
3.	Соціологія як наука про суспільство	8	10	18
4.	Місце та роль соціології у суспільстві та системі суспільствознавства	4	8	12
5.	Структура системи соціологічного знання	4	6	10
6.	Основні етапи становлення та розвитку соціологічного знання	4	8	12
7.	Суспільство як соціальна система. Типологія суспільств	4	8	12
8.	Соціальна структура суспільства	4	8	12
9.	Соціальні інститути та організації	4	10	14
10.	Соціалізація як безперервний процес засвоєння соціального досвіду	4	8	12
11.	Соціальні взаємодії як фундаментальна основа життєдіяльності суспільства	4	8	12
12.	Соціальні конфлікти в суспільстві та шляхи їх вирішення	4	6	10
13.	Поняття про науково-дослідницьку роботу (дослідницький проєкт)	6	12	18
14.	Організація наукового дослідження	4	10	14
15.	Методологія і технології соціологічних досліджень	6	18	24
16.	Робота з науковими джерелами	4	12	16
17.	Підсумок	2	4	6
Разом		72	144	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год)

Теоретична частина. Мала академія наук у системі освіти та виховання учнівської молоді України. Структура МАН України та її співпраця з науковими та науково-виробничими установами України. Основні завдання підрозділів МАН щодо залучення учнів до наукової роботи та профорієнтаційної діяльності. Необхідність залучення обдарованої молоді до наукових досліджень, основні напрями такої діяльності. Мета, завдання навчального курсу. Ознайомлення з планом і порядком роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична частина. Знайомство з учасниками гуртка. Вправи на знайомство. Тестування з метою перевірки рівня підготовки вихованців. Ознайомлення з основними етапами роботи над науковим дослідженням. Складання індивідуального плану роботи. Дидактична гра.

2. Організація наукової діяльності в Україні (8 год)

Теоретична частина. Поняття науки і класифікація наук. Наукові установи. Управління у сфері науки. Кваліфікаційна система в науковій та науково-педагогічній діяльності: наукові ступені і вчені звання. Статус науковця. Підготовка наукових кадрів в Україні.

Практична частина. Ознайомлення з науковими соціологічними дослідженнями. Оцінка актуальності наукових досліджень із соціології. Інформування про основні напрями досліджень та їх результати Інститутом соціології НАН України. Пошук інформації про інституції та організації, що проводять соціологічні дослідження.

3. Соціологія як наука про суспільство (18 год)

Теоретична частина. Предметна специфіка соціології. Об'єкт та предмет соціології. Категорії соціології. Основні підходи до розуміння людини і суспільства. Соціологія як наука про соціальні спільноти. Методи соціології. Соціологічні закони і категорії. Місце соціології в системі наук. Соціологія як генералізуюча наука. Зростання ролі соціології в сучасних умовах, її значення у процесах державо-і націотворення в Україні.

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, посібниками із соціології. Розкриття суті і напрямів соціологічних досліджень з актуальних проблем соціальної реальності. Укладання словника соціологічних термінів. Проведення проєктивної методики для розвитку соціологічної рефлексії.

4. Місце та роль соціології у суспільстві та системі суспільствознавства (12 год)

Теоретична частина. Система наук, система суспільствознавства, їх взаємозв'язок. Специфіка соціального пізнання. Функції соціології. Роль соціології. Соціологія в системі суспільствознавства та її взаємозв'язок з іншими науками. Поняття про соціальне. Соціальний факт.

Практична частина. Робота зі словником соціологічних термінів. Написання есе на тему «Позиціонування особистості в системі соціальних зв'язків», «Досягнення успіху в житті». Аналіз зв'язку соціології з іншими науками. Докладний переказ тексту інформаційного характеру.

5. Структура системи соціологічного знання (10 год)

Теоретична частина. Поняття про соціальну систему та соціальну структуру. Структура соціологічного знання. Соціальний статус і соціальні ролі. Соціальні відносини, інтереси та потреби. Соціальні структури (спільноти, соціальні групи, страти).

Практична частина. Робота з «Тематичним словником-довідником із соціології». Складання діалогу на соціокультурну тему. Інтерпретація за допомогою соціологічних категорій сюжету роману П. Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні». Виконання творчих завдань. Написання міні-твору на тему «Моє місце в соціальній структурі суспільства».

6. Основні етапи становлення та розвитку соціологічного знання (12 год)

Теоретична частина. Генеза соціального знання про людину та суспільство. Гносеологічні та соціальні передумови виникнення соціології. Протосоціологія. Класична зарубіжна соціологія. Позитивізм О. Конта, соціальна статика та соціальна динаміка. Еволюціонізм Г. Спенсера. Історичний матеріалізм К. Маркса. «Розуміюча соціологія» М. Вебера, концепція соціальної дії та ідеальних типів. «Формальна соціологія» Г. Зімеля. Соціологічні погляди Е. Дюркгейма. Німецька формальна соціологія. Емпірична соціологія ХХ ст. (Ф. Тейлор, А. Файоль, Дж. Морено, Е. Мейо). Соціологія другої половини ХХ ст.

Практична частина. Визначення об'єктивних факторів, що зумовили становлення соціології як самостійної науки. Робота в групах (визначення відмінностей між соціологічними ідеями О. Конта, Г. Спенсера, К. Маркса, між соціологічними концепціями Е. Дюркгейма і М. Вебера). Розв'язування кросвордів. Виконання вправ на пояснення змісту афоризмів і крилатих висловів відомих соціологів. Складання іменного покажчика відомих соціологів.

7. Суспільство як соціальна система. Типологія суспільств (12 год)

Теоретична частина. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку. Суспільство як система взаємовідносин та взаємодій соціальних суб'єктів. Соціальні суб'єкти і соціальні об'єкти. Суспільство як цілісна система. Соціологічні моделі суспільства: структурно-функціональна, конфліктологічна та соціокультурна. Складові елементи соціальної системи. Класифікація соціальних систем. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.

Практична частина. Групова робота: обговорення основних ознак суспільства, типів суспільства, соціальної стратифікації, особливостей соціальної структури сучасних суспільств. Застосування методу «мозкової атаки» для вияву основних проблем сучасного українського суспільства. Аналіз тенденцій розвитку сучасного суспільства. Складання тесту з вивченої теми. Тлумачення нових термінів, робота зі словниками, довідниками.

8. Соціальна структура суспільства (12 год)

Теоретична частина. Поняття соціальної структури суспільства та її основні компоненти. Соціальні групи. Соціальна стратифікація. Причини соціальної стратифікації. Соціальна мобільність. Види соціальної мобільності. Місце середнього класу в соціальній структурі суспільства. Типологізація соціальних спільнот, прошарків, груп.

Практична частина. Визначення основних елементів соціальної структури українського суспільства та основних джерел суперечностей між інтересами різних соціальних груп в Україні. Складання твору-опису актуальних суспільних проблем сьогодення, висловлення власного ставлення до описаного. Візуалізація стратифікаційної структури суспільства. Гра «Калейдоскоп статусів».

9. Соціальні інститути та організації (14 год)

Теоретична частина. Соціальні інститути: поняття, ознаки, інституціоналізація суспільного життя. Основні види та функції соціальних інститутів. Структура і типи соціальних інститутів (держава, церква, освіта, право, економіка, сім'я, ЗМІ) та механізми їх функціонування. Соціальні організації: сутність, основні типи (господарсько-економічні, політичні, демонстративні, культурно-ідеологічні, навчальні).

Практична частина. Виступи на обрану тему. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, коментування, поради. Переказ сюжету оповідання з використанням соціологічних категорій. Виконання творчих завдань. Робота над таблицею «Базові функції основних соціальних інститутів та організацій».

10. Соціалізація як безперервний процес засвоєння соціального досвіду (12 год)

Теоретична частина. Сутність процесу соціалізації. Суспільні функції, фактори та механізми соціалізації. Фази процесу соціалізації: адаптація та інтеріоризація. Агенти соціалізації. Характеристики сучасних моделей соціалізації. Зміст основних етапів і стадій процесу соціалізації. Соціалізація і виховання. Роль сім'ї в ранній соціалізації.

Практична частина. Складання усного повідомлення на соціокультурну тему. Вікторина за вивченою темою. Рольова гра. Складання таблиці «Внутрішні детермінанти поведінки». Робота над схемою «Становлення особистості».

11. Соціальні взаємодії як фундаментальна основа життєдіяльності суспільства (12 год)

Теоретична частина. Сутність соціологічних категорій «соціальна дія», «соціальна взаємодія», «соціальні відносини». Ідеї, принципи і структурні елементи системи соціальної дії. Умови та принципи соціальних взаємодій. Основні прийоми оцінки людських взаємодій. Змістові й видові особливості соціальних відносин. Роль соціальних відносин у функціонуванні та розвитку суспільних структур. Механізми соціального життя суспільства.

Практична частина. Складання кросвордів за допомогою «Тематичного словника-довідника із соціології». Написання твору-роздуму на тему «Роль соціальної солідарності в українському суспільстві».

12. Соціальні конфлікти в суспільстві та шляхи їх вирішення (10 год)

Теоретична частина. Сутність і природа соціального конфлікту. Основні теорії соціального конфлікту. Структура, функції, причини, типологія соціальних конфліктів. Стадії розвитку соціальних конфліктів. Управління соціальними конфліктами.

Практична частина. Аналіз стилів поведінки в конфліктній ситуації. Оцінка поглядів Р. Дарендорфа стосовно конфліктів. Порівняльний аналіз теорій Л. Козера, М. Вебера, Ф. Тьоніса, що інтерпретують конфлікт. Дискусія на тему «Природа соціальних конфліктів у сучасній Україні». Складання розповіді про найбільш поширені конфліктні ситуації на основі власних життєвих спостережень.

13. Поняття про науково-дослідницьку роботу (дослідницький проєкт) (18 год)

Теоретична частина. Поняття дослідницького проєкту. Перспективні напрями дослідження в галузі соціології. Принципи пошуку наукової інформації. Соціологічне дослідження як спосіб збору актуальних даних.

Основні елементи дослідницької роботи. Правила її оформлення. Зміст, вступ, основна частина, висновки, література і додатки. Нумерація сторінок. Способи написання тексту, науковий стиль викладення матеріалу. Скорочення слів. Оформлення таблиць і додатків. Посилання в тексті на джерела та літературу. Дотримання вимог академічної доброчесності: правила оформлення текстових і візуальних запозичень. Програмне забезпечення для оброблення даних і представлення результатів наукового дослідження.

Практична частина. Ознайомлення з дослідницькими роботами учнів попередніх років, їх аналіз. Виконання вправ на формулювання теми дослідження. Формулювання теми власного дослідження. Вивчення стану наукової розробленості теми. Робота з програмним забезпеченням для оброблення соціологічних даних і представлення результатів дослідження. Практичні вправи з виявлення ознак плагіату в наукових роботах.

14. Організація наукового дослідження (14 год)

Теоретична частина. Організація і структура наукового дослідження. Організація творчої діяльності дослідника. Типи досліджень. Планування наукової діяльності. Загальна схема здійснення наукового дослідження. Поняття актуальності і наукової новизни.

Вибір теми, об'єкта і предмета дослідження, критерії такого вибору. Визначення загальної мети та конкретних завдань, висунення гіпотези.

Структура дослідницької роботи. Зміст структурних розділів. Основні вимоги до змісту роботи.

Наукові публікації за результатами дослідження і вимоги до їх оформлення.

Практична частина. Розроблення структури наукового дослідження. Складання плану підготовки дослідницького проєкту. Формулювання теми, визначення об'єкта і предмета, мети і завдань дослідження. Вивчення стану наукової розробленості теми. Виконання вправ з відпрацювання навичок роботи з літературою, пошуку необхідної інформації та систематизації матеріалу. Представлення власних напрацювань.

15. Методологія і технології соціологічних досліджень (24 год)

Теоретична частина. Суть конкретно-соціологічних досліджень. Поняття про методологію, методи та методіку наукових соціологічних досліджень. Загальні і спеціальні методи досліджень. Організація, техніка і процедура соціологічних досліджень. Основні етапи дослідження. Функції емпіричного соціологічного дослідження. Критерії вибору спеціальних методів дослідження у взаємозв'язку з обраною тематикою. Інформація в системі управління.

Практична частина. Вибір методів та проведення дослідження за обраною проблематикою. Розроблення власних анкет, необхідних для дослідження актуальних проблем соціальної реальності. Формулювання запитань для інтерв'ю, пошук респондентів. Здійснення опису методологічного інструментарію і результатів дослідження.

16. Робота з науковими джерелами (16 год)

Теоретична частина. Необхідність теоретичних досліджень і аналізу літературних джерел за обраною тематикою. Суть і напрями теоретичних досліджень. Пошук інформаційних джерел у бібліотечних фондах і в мережі Інтернет. Основні рекомендації щодо роботи й опрацювання інформаційних джерел. Складання тез, анотацій, конспектів під час опрацювання літературних джерел. Узагальнення і систематизація зібраної інформації. Короткий історичний огляд соціологічних досліджень за участю вітчизняних учених.

Практична частина. Вивчення структури бібліотечних каталогів, їх використання для пошуку літературних джерел (робота в бібліотеці). Опрацювання та вивчення рекомендованої літератури. Робота з інформаційними ресурсами. Оформлення списку опрацьованих літературних джерел, запис бібліографії. Виконання вправ на виразність і культуру мовлення.

17. Підсумок (6 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Поради та рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні етапи розвитку соціології як науки;
- основні теоретико-методологічні основи соціології;
- основні галузі соціологічного знання;
- історичні і сучасні погляди на суспільство;
- методи соціологічних досліджень;
- загальнолюдські моральні цінності, їх вияв у національних традиціях;
- особливості проведення наукових досліджень;
- основні рекомендації щодо роботи з науковими інформаційними джерелами;
- структуру дослідницької роботи й основні вимоги до її написання;
- правила укладання списку використаних джерел і літератури.

Вихованці мають уміти:

- розмежовувати соціологію та інші соціальні дисципліни;
- розрізняти основні галузі соціологічного знання;
- використовувати наукову термінологію;
- застосовувати опитування як метод збору соціологічної інформації;
- застосовувати наукові методи соціологічних досліджень;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір теми;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогами, бібліографічним покажчиком;
- давати стислий аналіз прочитаної літератури з обраної теми;
- оформляти список використаних джерел.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- використання знань із соціології під час власної соціальної взаємодії;
- здатність співпрацювати в команді;
- дотримання етичних норм під час збору соціологічної інформації;
- здатність до самостійної науково-дослідницької діяльності.

**Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	4	6
2.	Соціум і його складові як комплексний об'єкт вивчення в соціологічній теорії	4	6	10
3.	Історія української соціології	6	12	18
4.	Основні галузі соціологічного знання	4	4	8
5.	Спеціальні соціологічні теорії	4	4	8
6.	Соціологія особистості	4	8	12
7.	Соціологія сім'ї	4	8	12
8.	Соціологія міста і села	4	8	12
9.	Соціологія молоді	4	8	12
10.	Етносоціологія і соціологія нації	4	8	12

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
11.	Соціологія громадської думки та масової комунікації	2	4	6
12.	Соціологія девіантної поведінки	6	6	12
13.	Загальне поняття про методологію, методи та методіку наукових досліджень	4	12	16
14.	Суть та типологія соціологічних досліджень, їх методика і техніка	4	10	14
15.	Основні методи збору соціологічної інформації	6	10	16
16.	Відображення теоретичної частини в науково-дослідницькій роботі	2	8	10
17.	Висновок як завершальний етап у написанні науково-дослідницької роботи	2	10	12
18.	Науково-діловий стиль мовлення. Підготовка публічного виступу	4	10	14
19.	Підсумок	2	4	6
Разом		72	144	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год)

Теоретична частина. Соціологія — наука про суспільство. Місце соціології в системі наук. Основні завдання та функції соціології. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична частина. Виконання творчого завдання: підготовка розповіді «Соціальне самовизначення молоді». Складання індивідуального плану роботи. Використання наукових літературних та інших інформаційних джерел для теоретичних досліджень.

2. Соціум і його складові як комплексний об'єкт вивчення в соціологічній теорії (10 год)

Теоретична частина. Основні ознаки суспільства. Соціальна структура і стратифікація суспільства. Соціальна мобільність та її різновиди. Індивід у системі соціальних відносин. Соціальне життя і соціальна сфера. Соціальні процеси та їх класифікація. Джерела суспільного розвитку. Поняття соціальних змін та їх рушії.

Практична частина. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Пошук соціологічної інформації в інтернеті і користування електронними бібліотеками. Тлумачення нових термінів, робота зі словниками, довідниками. Складання усного повідомлення на соціокультурному темі. Написання відгуку на прочитану наукову статтю.

3. Історія української соціології (18 год)

Теоретична частина. Передумови розвитку соціологічної думки в Україні. Українська протосоціологічна думка. Соціокультурні процеси в Україні XVIII – початку XIX ст. Формування української академічної соціології XIX – початку XX ст. Соціологічні концепції О. Потебні, М. Грушевського, Б. Кістяківського. Організація та проблематика розвитку радянської соціології в Україні. Соціологія в незалежній Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи.

Практична частина. Аналіз соціологічної концепції М. Драгоманова. Визначення відмінностей у наукових поглядах на суспільство М. Грушевського, В. Липинського, Г. Сковороди. Аналіз проблем і труднощів, з якими зіштовхується сучасна українська соціологія. Розв'язування кросвордів. Складання іменного покажчика відомих українських соціологів.

4. Основні галузі соціологічного знання (8 год)

Теоретична частина. Економічна соціологія. Соціологія праці та зайнятості. Соціологія права. Соціологія політики. Соціологія особистості. Самоствердження особистості як соціально-психологічний феномен. Соціологія конфлікту. Етносоціологія. Соціологія релігії. Соціологія освіти. Соціологія екології. Соціологія міста і села. Соціологія молоді. Гендерна соціологія.

Практична частина. Групова робота: обговорення сутності соціальних ролей і статусів особистості. Ділова гра «Вивчення портрета сучасної особистості». Практичне заняття у вигляді круглого столу з вивченням моделі соціально-економічної поведінки людини. Докладний переказ тексту інформаційного характеру.

5. Спеціальні соціологічні теорії (8 год)

Теоретична частина. Різновиди соціологічних теорій. Теоретико-методологічні засади спеціальних соціологічних теорій. Місце спеціальних соціологічних теорій у структурі соціології. Спеціальні соціологічні теорії — місток між загальнотеоретичною соціологією і практичною соціологією.

Практична частина. Поповнення словника соціологічних термінів. Визначення хронологічної послідовності соціологічних теорій від моменту виникнення соціології до сьогодення.

6. Соціологія особистості (12 год)

Теоретична частина. Сутність соціологічного підходу до поняття особистості. Рольові концепції особистості. Соціальна структура особистості. Ключові поняття і категорії соціології особистості: людина, індивід, особистість, індивідуальність. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості. Основні проблеми соціології особистості. Характерні риси особистості та її внутрішня духовна структура. Потреби, інтереси, мотиви й цінності.

Практична частина. Групова робота: вияв основних проблем соціалізації особистості в Україні. Визначення факторів, що впливають на розвиток особистості. Міркування над питаннями: «Чи кожную людину можна назвати особистістю. Чому?», «У чому полягає роль самовизначення і самореалізації в процесі життєдіяльності людини?». Поповнення термінологічного словника. Складання тесту з вивченої теми.

7. Соціологія сім'ї (12 год)

Теоретична частина. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Специфіка соціологічного вивчення сім'ї. Деінституціоналізація сучасної сім'ї. Сім'я як соціальна система. Основні категорії соціологічного дослідження сім'ї: умови життя, структура сім'ї, функції сім'ї. Основні форми сім'ї та різновиди шлюбу (нуклеарна і розширена сім'я; моногамія і полігамія, груповий шлюб; патріархальні й матріархальні родини, егалітарна сімейна система тощо). Соціальні й індивідуальні функції сім'ї. Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці. Тенденції розвитку сучасної сім'ї (світовий і вітчизняний досвід). Сучасна сім'я в Україні: стан, тенденції розвитку, перспективи.

Практична частина. Виконання вправ на пояснення змісту афоризмів і крилатих висловів відомих соціологів про сім'ю, родину. Порівняння основних форм сім'ї та різновидів шлюбу. Аналіз взаємозв'язку форми сім'ї зі структурою суспільства та соціальними відносинами. Визначення перспективних тем соціологічного дослідження в контексті

трансформації інституту сім'ї в сучасному українському суспільстві. Складання розповіді про причини сімейних конфліктів на основі власних життєвих спостережень.

8. Соціологія міста і села (12 год)

Теоретична частина. Соціологія міста: історія розвитку, предмет, основні категорії. Урбанізація і системи розселення. Типологія і спосіб життя сільських поселень. Українське село в координатах соціологічного погляду.

Практична частина. Виконання вправ на повторення вивченого матеріалу про соціологію міста і села. Робота з таблицями-схемами і діаграмами. Пошук і опрацювання актуальних досліджень з проблеми урбанізації. Визначення основних показників критеріїв поділу міста і села. Підготовка доповіді на тему «Сучасні теорії урбанізації».

9. Соціологія молоді (12 год)

Теоретична частина. Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія. Соціологія молоді як складова державної молодіжної політики. Суть, засади, шляхи реалізації державної молодіжної політики. Молодь як об'єкт суспільних впливів і суб'єкт суспільного розвитку. Основні поняття і категорії соціології молоді. Соціальні якості та характеристики молоді, її особливості та специфічні ознаки. Молодіжні проблеми і їх зміст. Самовизначення молоді та його різновиди: соціальне, політичне, професійне, економічне. Основні тенденції соціальних процесів у молодіжному середовищі на прикладі України.

Практична частина. Підготовка повідомлення про історію виникнення і становлення соціології молоді. Виконання вправ в ігровій формі на розв'язання нагальних проблем молоді в умовах сьогодення. Перегляд і обговорення художнього фільму «Чи легко бути молодим?».

10. Етносоціологія і соціологія нації (12 год)

Теоретична частина. Етносоціологія та предмет її дослідження. Зародження і розвиток етносоціології у світовій та вітчизняній соціології. Сучасний етнічний ренесанс, його зміст і причини. Проблема нації у працях українських і зарубіжних соціологів. Основні концептуальні схеми й моделі соціології нації. Майбутнє націй: три основні підходи. Специфіка етнонаціональних процесів в Україні.

Практична частина. Складання усного повідомлення на соціокультурну тему. Рольова гра. Визначення відмінностей між термінами «етнос», «народність», «нація». Пояснення терміна «національне відродження».

Написання есе на тему «Роль етносоціології у виробленні державної національної політики України».

11. Соціологія громадської думки та масової комунікації (6 год)

Теоретична частина. Громадська думка як соціальний інститут і фактор соціальних змін. Особливості функціонування інституту громадської думки в сучасній Україні. Маніпулювання громадською думкою. Вплив громадської думки на процес формування особистості. Соціологія масової комунікації: теорія та історія. Масова комунікація і суспільство. Вплив мас-медіа на суспільство. Якісні та формалізовані методи дослідження мас-медіа.

Практична частина. Складання тесту з вивченої теми. Конкурс на відгадування загадок на задану тему. Робота з «Тематичним словником-довідником із соціології». Підготовка доповіді та мультимедійної презентації на тему «Механізми впливу на громадську думку». Пошук у засобах масової інформації маніпулятивних повідомлень і їх аналіз.

12. Соціологія девіантної поведінки (12 год)

Теоретична частина. Сутність соціальної девіації. Теорії девіантної поведінки. Причини і види девіантної поведінки. Запобігання соціальним девіаціям і соціальний контроль.

Практична частина. Поповнення термінологічного словника. Підготовка повідомлення про історію виникнення і становлення соціології девіантної поведінки. Складання діалогу на соціокультурну тему.

13. Загальне поняття про методологію, методи та методіку наукових досліджень (16 год)

Теоретична частина. Процес наукового дослідження, його характеристика й етапи проведення. Методологія науки. Методологічна основа наукового дослідження. Методи наукового пізнання Основні види змістовної методології наукового дослідження. Види та функції наукових досліджень. Техніка наукових досліджень. Методи теоретичного рівня дослідження. Методи емпіричного рівня дослідження. Логіка наукових досліджень.

Практична частина. Проведення історико-біографічного дослідження. Проведення мозкового штурму. Систематизація отриманих у процесі індивідуальної роботи даних. Інтерпретація основних понять. Проведення соціометричного дослідження. Ситуаційні вправи.

14. Суть і типологія соціологічних досліджень, їх методика і техніка (14 год)

Теоретична частина. Поняття про соціологічне дослідження. Основні етапи соціологічного дослідження. Типологія соціологічних досліджень: за рівнем знання (теоретичні й емпіричні); за характером знання (методологічні й неметодологічні); за орієнтацією (фундаментальні і прикладні); за предметом (соціологічні і комплексні); за характером мети та завдань дослідження (розвідувальні, описові, аналітичні); за динамікою об'єкта дослідження (разові і повторні). Якісні і кількісні методи. Програма соціологічного дослідження. Методи збору соціологічної інформації.

Практична частина. Організація соціологічного дослідження. Проведення анкетування «Соціальний портрет старшокласника», підготовка до самостійного дослідження з проведення анкетування. Проведення інтерв'ю на задану тему.

15. Основні методи збору соціологічної інформації (16 год)

Теоретична частина. Класифікація і характеристика основних методів збору соціологічної інформації. Опитування як метод збору соціологічної інформації. Види опитувань: анкетування, інтерв'ю, тестування, соціометрія, експертне оцінювання, фокус-група. Аналіз документів і спостереження в соціології. Контент-аналіз.

Практична частина. Написання правил складання анкети. Наведення прикладів закритих і відкритих запитань під час розроблення анкети. Розроблення анкет. Розроблення запитань для інтерв'ю. Заповнення таблиці (переваги, особливості застосування і слабкі сторони методів збору соціологічної інформації). Виконання творчих завдань на закріплення вмінь користуватися різними методами соціологічного дослідження. Проведення анкетування серед однокласників «Соціальні мережі – за чи проти?».

16. Відображення теоретичної частини в науково-дослідницькій роботі (10 год)

Теоретична частина. Основні вимоги до змісту, структури і стилю написання дослідницької роботи. Загальні підходи щодо оцінки внеску конкретних науковців у розв'язання проблем за обраною тематикою. Виокремлення нерозв'язаних проблем і питань на основі опрацьованих інформаційних джерел. Авторське право. Вимоги і стандарти щодо посилань на використані літературні джерела, зображення та інші види творів (аудіо- та відеоматеріали). Основні узагальнення і висновки за результатами теоретичних досліджень.

Практична частина. Складання тез і анотацій під час опрацювання наукової статті. Складання конспекту під час опрацювання монографічної роботи. Пошукова і дослідницька робота. Оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу. Проведення «Відеотренінгу спілкування».

17. Висновок як завершальний етап у написанні науково-дослідницької роботи (12 год)

Теоретична частина. Місце висновку в структурі науково-дослідницької роботи, його значення. Основні рекомендації і вимоги до написання загального висновку за результатами наукових досліджень. Повнота, стислість, об'єктивність і коректність висновків.

Практична частина. Добір і впорядкування матеріалу на задану тему. Написання висновків до власних науково-дослідницьких робіт. Визначення практичних рекомендацій за результатами проведеного соціологічного дослідження.

18. Науково-діловий стиль мовлення. Підготовка публічного виступу (14 год)

Теоретична частина. Структура і зміст доповіді під час захисту наукових робіт. Основні рекомендації щодо написання та виголошення доповіді. Візуальний супровід доповіді. Критерії оцінки під час захисту науково-дослідницьких робіт. Культура мовлення під час ведення наукової дискусії.

Практична частина. Складання плану захисту роботи. Виконання вправ на виразність і культуру мовлення. Виголошення доповіді. Конкурс ораторського мистецтва. Робота над мультимедійними презентаціями, створення постера.

19. Підсумок (6 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація найкращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

Підготовка тез. Самоконтроль та самодіагностика засвоєних знань та практичних навичок.

Вищий рівень, третій рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	4	6
2.	Основні школи та концептуальні напрями сучасної західної соціології	4	6	10
3.	Соціологічна думка та соціологія в Україні	4	6	10
4.	Галузеві соціологічні теорії	2	4	6
5.	Соціологія політики та економіки	2	4	6
6.	Соціологія права	2	4	6
7.	Соціологія праці та управління трудовим колективом	2	4	6
8.	Соціологія кар'єри	2	4	6
9.	Соціологія культури та релігії	2	4	6
10.	Соціологія освіти і виховання	2	4	6
11.	Соціологія побуту та дозвілля	2	4	6
12.	Динаміка суспільного розвитку. Модернізація суспільства	2	4	6
13.	Організація і проведення конкретно-соціологічного дослідження	4	8	12
14.	Програма соціологічного дослідження: вимоги до розробки	3	6	9
15.	Основні складники методологічної частини програми соціологічного дослідження	2	6	8
16.	Методико-процедурна частина програми конкретно-соціологічного дослідження	3	6	9
17.	Розрахунок і обґрунтування вибірки	3	6	9
18.	Опитування як метод збору соціологічної інформації	2	6	8

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
19.	Аналіз документів і спостереження в соціології	2	4	6
20.	Стратегічний та робочий плани соціологічного дослідження	2	4	6
21.	Оброблення та аналіз соціологічної інформації	4	8	12
22.	Завершальний етап соціологічного дослідження	2	4	6
23.	Науково-дослідницька діяльність	9	21	30
24.	Практичне використання результатів соціологічного дослідження	4	5	9
25.	Прогнозування соціальних явищ і процесів	2	4	6
26.	Підсумок	2	4	6
Разом		72	144	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год)

Теоретична частина. Методологічні підходи до аналізу суспільства. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання.

Практична частина. Виконання творчого завдання: написання творчої мініатюри – візитівки (автопортрета, автобіографії). Аналіз робіт. Складання індивідуального плану роботи.

2. Основні школи та концептуальні напрями сучасної західної соціології (10 год)

Теоретична частина. Функціоналізм. Структурно-функціональний аналіз як теорія суспільства. Структурно-функціональний аналіз як метод соціального дослідження. Теорії соціального конфлікту. Теорія соціального обміну. Психоаналітичні теорії. Символічний інтеракціонізм. Феноменологічна соціологія. Неомарксизм.

Практична частина. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Поповнення словника соціологічних термінів. Складання тематичних виписок, тез. Розв'язування кросвордів.

3. Соціологічна думка та соціологія в Україні (10 год)

Теоретична частина. Зародження і становлення соціологічної думки в Україні. Початок української соціології. Розвиток вітчизняної соціології у ХХ ст. Соціологічні дослідження українських вчених в еміграції. Основні напрями розвитку української соціологічної думки у ХХІ ст. Розвиток української соціології в рамках ВУАН. Перспективи розвитку соціології в Україні.

Практична частина. Гра-естафета. Написання відгуку на прочитану наукову статтю. Підготовка доповіді і мультимедійної презентації на тему «Українська соціологія сьогодні». Тренування у проведенні соціального експерименту.

4. Галузеві соціологічні теорії (6 год)

Теоретична частина. Об'єкти вивчення галузевих соціологічних теорій. Різновиди галузевих соціологічних теорій. Теоретико-методологічні засади галузевих соціологічних теорій. Місце галузевих соціологічних теорій у структурі соціології. Галузеві соціологічні теорії – місток між загальнотеоретичною соціологією й іншими науками. Відмінні ознаки між загальними і галузевими соціологічними теоріями.

Практична частина. Складання плану наукової роботи. Підбір теоретичних, критичних та історико-соціологічних джерел, необхідних для роботи. Робота із джерелами електронної мережі. Визначення відповідності соціологічних понять і їх авторів.

5. Соціологія політики та економіки (6 год)

Теоретична частина. Поняття і категорії соціології політики. Специфіка соціологічного дослідження політичної сфери суспільства. Предмет соціології політики та його складники. Поняття політичного суб'єкта, політичної сфери, влади. Взаємозв'язок політики з культурою й економікою. Основні складники соціології політики: соціологія політичних рухів і партій, соціологія держави, соціологія політичної свідомості й політичної поведінки, соціологія міжнародних відносин. Політична соціалізація індивіда. Політичні реалії сучасної України. Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні.

Основні етапи розвитку соціологічного знання про економічну сферу. Теорія економічного лібералізму А. Сміта та її соціальні аспекти. Соціологія економіки у працях Д. Рікардо і Т. Мальтуса. К. Маркс і соціологічна перебудова теоретичної економіки. Аналіз економічної сфери в концепціях М. Вебера і Е. Дюркгайма. Взаємодія економічної та соціальної сфер у працях українських учених. Розроблення предмета економічної

соціології Т. Парсонсом і Н. Смелзером. Постмодерністське бачення економічних проблем. Реальний стан економіки України очима соціологів.

Практична частина. Опрацювання наукової літератури і систематизація прочитаного. Поповнення термінологічного словника. Добір і впорядкування матеріалу на задану тему. Визначення відповідності робіт і їх авторів. Записування ключових понять теми в робочі зошити.

6. Соціологія права (6 год)

Теоретична частина. Соціологічний підхід до аналізу права. Предмет, проблематика, структура та функції соціології права. Методи соціології права. Соціологія права в системі знань про суспільство. Механізм соціальної дії та реалізації права. Правова культура сучасного українського суспільства. Соціальна природа правомірної і протиправної поведінки.

Практична частина. Складання власних кросвордів за допомогою «Тематичного словника-довідника із соціології». Виступ із власним проектом за вивченою темою. Проведення історико-біографічного дослідження. Розкриття власного ставлення до соціальної ефективності права.

7. Соціологія праці та управління трудовим колективом (6 год)

Теоретична частина. Основні напрями досліджень соціології праці й управління та предмет цієї науки. Складові предмета соціології праці й управління: суб'єкти праці, соціальні інститути у сфері праці, соціально-трудова відносина, соціально-трудова процеси, соціальне управління ними. Нові підходи в соціології управління. Поняття менеджменту. Сфера дії менеджменту. Соціологія праці й управління та її розвиток в Україні.

Практична частина. Робота з «Тематичним словником-довідником із соціології». Формування понятійного апарату із соціології праці в робочому зошиті. Розкриття змісту поняття «соціальна самоорганізація». Виконання вправ на пояснення змісту афоризмів і крилатих висловів відомих соціологів.

8. Соціологія кар'єри (6 год)

Теоретична частина. Кар'єра і соціальна мобільність. Етапи кар'єри. Фази становлення і розвитку кар'єри. Трудова кар'єра як індивідуальна трудова мобільність. Фактори трудової кар'єри. Класифікація трудової кар'єри. Концепція службової кар'єри людини в соціології праці.

Практична частина. Аналіз та обговорення теоретичних положень теми. Підготовка повідомлення про історію виникнення і становлення соціології кар'єри. Захист індивідуальних дослідницьких проєктів за темами на вибір.

9. Соціологія культури та релігії (6 год)

Теоретична частина. Соціологічний аналіз культури. Складові культури та її форми. Соціальні функції культури. Методологічні засади соціологічного аналізу культури. Національні соціологічні школи дослідження культури: французька, німецька, американська. П. Сорокін про соціокультурну динаміку. Постмодернізм і культура. Центральні категорії соціології культури: система цінностей і норм, санкції, соціокультурні зразки поведінки, соціокультурні уявлення, поняття і мова. Культурні конфлікти. Народна, висока та масова культура. Специфіка соціокультурної ситуації в Україні.

Витоки соціології релігії. Поняття про релігію. Типологія релігій. Методи вивчення релігії. Релігія та українське суспільство.

Практична частина. Складання усного повідомлення на соціокультурну тему. Обговорення питань національної ідентичності в полікультурному суспільстві. Визначення способів налагодження міжкультурного діалогу. Аналіз зразків народної, високої та масової культури, їх ролі в українському суспільстві. Гра «Аукціон ввічливості». Підготовка контрольних запитань для участі в дискусії з теми, обраної колективно. Дискусія на тему «Що для тебе мораль?», обговорення еволюції етичних категорій та їх відмінностей в різних суспільствах.

10. Соціологія освіти і виховання (6 год)

Теоретична частина. Соціологія освіти як спеціальна соціологічна теорія. Статус, предмет і об'єкт соціології освіти. Історія розвитку та становлення соціології освіти. Освіта як соціальний інститут. Організована освіта як підсистема суспільства. Освіта як соціальний інститут. Функції освіти в суспільстві. Специфічність процесу соціалізації людей у системі освіти. Сфера освіти та її соціологічне вивчення. Науково-дослідна функція освіти. Конкретно-соціологічні дослідження проблем освіти та виховання.

Соціологія виховання: її об'єкт і предметна сфера. Соціальна поведінка особистості та фактори її формування. Виховання як соціальне явище. Система виховання і її основні елементи. Напрями виховання. Концепції сучасного виховання. Виховання як соціальний інститут. Соціальні механізми виховання. Індивідуальна взаємодія вихователя з вихованцем як основа соціального впливу. Соціалізація та виховання як основа соціального впливу. Сімейне виховання. Самовиховання та його специфіка.

Практична частина. Обговорення й аналіз теоретичних положень. Складання тесту з вивченої теми. Складання плану самоосвіти та самовиховання.

Дискусія на тему «Професійне та економічне самовизначення молоді». Захист індивідуальних дослідницьких проєктів за темами на вибір.

11. Соціологія побуту та дозвілля (6 год)

Теоретична частина. Соціологія побуту як галузь знань. Суспільна форма побуту. Виробничий побут. Домашнє господарство як важлива частина побуту. Бюджет часу. Соціологія вільного часу та дозвілля як галузь наукового знання. Методологічні підходи і методи дослідження дозвіллевої сфери. Історія розвитку соціології вільного часу та дозвілля. Культурно-дозвіллева діяльність як соціальний феномен. Дозвілля як соціальний інститут. Проблема організації та регулювання вільного часу. Інновацізація соціальних технологій у сфері вільного часу та дозвілля.

Практична частина. Поповнення термінологічного словника. Підготовка повідомлення про історію виникнення і становлення соціології побуту. Ведення дискусії на тему «Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності».

12. Динаміка суспільного розвитку. Модернізація суспільства (6 год)

Теоретична частина. Розвиток суспільства і динаміка соціальних процесів. Динаміка суспільного життя. Структура і динаміка суспільної свідомості. Стан та динаміка розвитку організацій громадянського суспільства. Трансформація соціальної відповідальності. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан. Головні ознаки модернізації. Види, рівні, форми, типи та способи модернізації. Модернізація – сучасний тренд розвитку суспільства. Парадигми суспільних змін. Соціокультурні особливості модернізації українського суспільства.

Практична частина. Добір і впорядкування матеріалу на задану тему. Вікторина за вивченою темою. Виконання індивідуальних творчих завдань. Підготовка доповіді «Модернізація суспільства та соціальні технології».

13. Організація і проведення конкретно-соціологічного дослідження (12 год)

Теоретична частина. Суть, основні етапи і процедури соціологічного дослідження. Теоретичне й емпіричне соціологічне дослідження. Прикладне дослідження. Пілотажне і польове соціологічне дослідження. Загальна характеристика і класифікація методів збору первинної соціологічної інформації (спостереження, експеримент, аналіз документів і контент-аналіз, опитування, метод соціометрії тощо). Інструктаж інтерв'юєрів. Контроль за надійністю результатів дослідження.

Практична частина. Складання індивідуальних планів роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Пошук і збір інформації. Обробка фактичного матеріалу, цитування, виписки, систематизація та диференціація матеріалу. Підготовка повідомлення про особливості соціологічного дослідження.

14. Програма соціологічного дослідження: вимоги до розробки (9 год)

Теоретична частина. Програма соціологічного дослідження. Підготовка до проведення конкретно-соціологічного дослідження. Виявлення проблемної ситуації. Поняття проблеми в соціології. Формулювання проблеми дослідження. Розроблення програми конкретно-соціологічного дослідження. Структура програми соціологічного дослідження. Теоретико-методологічна частина та методико-процедурний розділ програми. Основні вимоги до складання програми. Функції програми.

Практична частина. Визначення орієнтовних термінів виконання науково-дослідницької роботи. Написання есе на тему «Соціологічні дослідження як інструмент пізнання соціальної реальності». Написання програми соціологічного дослідження. Огляд і проведення асоціативних методик в емпіричних соціологічних дослідженнях. Підготовка доповіді на тему «Суть експериментального вивчення в соціології».

15. Основні складники методологічної частини програми соціологічного дослідження (8 год)

Теоретична частина. Формулювання та обґрунтування проблеми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, мети і завдань дослідження. Уточнення й інтерпретація основних понять, їх операціоналізування. Робочі гіпотези дослідження. Етапи інтерпретації понять. Норми і правила проведення соціологічного дослідження.

Практична частина. Розроблення концепції соціологічного дослідження. Формулювання робочих гіпотез дослідження. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності. Розроблення правил побудови вичерпної доповіді.

16. Методико-процедурна частина програми конкретно-соціологічного дослідження (9 год)

Теоретична частина. Стратегічний (принциповий) план дослідження. Процедурний розділ програми. Обґрунтування системи вибірки одиниць спостереження. Суцільні і вибірккові дослідження. Опис основних процедур збирання й аналізу первинних даних. Підбір методів збору

емпіричних даних. Інструментарій дослідження. Проведення пілотажного дослідження (першого, пробного). Масовий збір інформації. Класифікація та систематизація зібраної інформації. Теоретичний аналіз емпіричної інформації.

Практична частина. Виконання творчих завдань на закріплення вмінь користуватися різними методами соціологічного дослідження. Робота над розділами, параграфами основної частини наукового дослідження. Поглиблена розробка авторської гіпотези.

17. Розрахунок і обґрунтування вибірки (9 год)

Теоретична частина. Основні поняття вибіркового методу. Правила розрахунку й обґрунтування вибірки. Генеральна і вибіркова сукупність. Одиниці аналізу та одиниці відбору в конкретно-соціологічному дослідженні. Поняття репрезентативності. Різновиди вибірок. Методи механічної і квотної вибірок. Параметри квоти. Розрахунок об'єму вибірки. Основа вибірки. Загальні принципи вибіркового методу. Типи і види вибірок. Помилки вибірки. Поняття вимірювання в соціології. Кількісні і якісні характеристики соціальних об'єктів. Вимірювання та шкалування.

Практична частина. Корекція статистично визначеного обсягу вибірки. Корекція розподілів соціально-демографічних характеристик респондентів. Визначення відсоткових пропорцій контрольних ознак згідно з даними статистики. Корекція обсягу вибірки.

18. Опитування як метод збору соціологічної інформації (8 год)

Теоретична частина. Опитування і його різновиди. Пізнавально-дослідницькі можливості методу опитування і його обмеження. Питання як інструмент отримання емпіричних даних. Типи питань та основні вимоги до їх різних видів. Анкетування і його технічний інструментарій. Структура анкети. Вимоги до розроблення і побудови анкети. Способи побудови питань анкети. Види питань: закриті, відкриті, напівзакриті. Форми розміщення питань в анкеті: лінійна, таблична, шкальна. Прийоми кодування анкети. Пресова і поштова анкети, їх специфіка. Особливості інтерв'ю як виду опитування. Класифікація інтерв'ю. Ефект інтерв'юера. Ситуація інтерв'ю та її вплив на достовірність та надійність інформації. Телефонне опитування, його специфіка. Основні вимоги до телефонного інтерв'ю. Експертне опитування та його сутність. Методи відбору й опитування експертів. Фокус-групи та їх використання в соціології.

Загальна характеристика соціометричного методу як способу виміру й аналізу міжособистісних відносин у малій соціальній групі. Призначення соціометричної процедури. Основні вимоги до проведення

соціометричного опитування. Соціометричні критерії, їх види. Процедура проведення соціометричного опитування. Побудова соціоматриці. Аналіз результатів соціометричних вимірів. Соціометричні індекси, їх види.

Практична частина. Проведення анкетування серед однокласників «Цінності української молоді». Складання таблиці «Методи збору соціологічної інформації». Наведення прикладів різних за формою запитань анкети (відкритих, напіввідкритих, шкальних, альтернативних, питань з преамбулою, питань таблиці). Складання анкет для віртуального соціологічного дослідження з дотриманням вимог до анкетних питань і опорою на теоретичний матеріал за обраною темою.

19. Аналіз документів і спостереження в соціології (6 год)

Теоретична частина. Поняття документа в соціології. Документ як джерело соціологічної інформації. Класифікація документів. Проблема вірогідності документальної інформації. Місце аналізу документів серед інших методів збору інформації. Методи аналізу документів: традиційний (якісний) та контент-аналіз (кількісний метод). Особливості соціологічного спостереження, його переваги і недоліки. Місце методу спостереження серед інших методів. Види спостережень. Використання експерименту в соціологічних дослідженнях. Можливості експерименту та межі його застосування. Логічна структура експерименту. Види експериментів.

Практична частина. Аналіз фрагменту з наукового соціологічного тексту. Відповіді на питання для роздумів. Робота над таблицею «Переваги та недоліки спостереження як методу збору соціологічної інформації». Формулювання визначення понять «контент-аналіз», «моніторинг», «об'єкт соціологічного дослідження».

20. Стратегічний та робочий плани соціологічного дослідження (6 год)

Теоретична частина. Стратегія соціологічного дослідження. Стратегічний і робочий плани конкретно-соціологічного дослідження. Підготовка соціологічних даних до оброблення.

Практична частина. Планування етапів соціологічного дослідження. Доведення необхідності і доцільності проведення соціального моніторингу. Презентація групового проекту віртуального соціологічного дослідження за обраною темою. Здійснення класифікації соціологічного дослідження за часом, видами завдань, характером поставлених цілей, замовником, об'єктом.

21. Оброблення та аналіз соціологічної інформації (12 год)

Теоретична частина. Оброблення та аналіз соціологічної інформації. Основні методи оброблення соціологічної інформації. Способи ручного оброблення й оброблення за допомогою програмного забезпечення. Застосування методів статистики. Основні вимоги до змісту, структури та стилю написання розділу «Результати досліджень». Первинна документація. Вимоги до оформлення табличного і графічного матеріалу. Графічна інтерпретація. Винесення проміжного та довідкового матеріалу в додатки. Основні комп'ютерні програми для оброблення первинної соціологічної інформації. Аналіз даних як один з етапів соціологічного дослідження. Методи опису даних.

Практична частина. Статистичне оброблення отриманих результатів. Оформлення у вигляді таблиць, діаграм, схем. Аналіз отриманої інформації.

22. Завершальний етап соціологічного дослідження (6 год)

Теоретична частина. Узагальнення та відображення результатів соціологічного дослідження. Групування отриманої інформації. Кодування інформації. Складання пам'ятки соціологічного дослідження. Обчислення спеціальних статистичних величин. Оформлення звіту про підсумки дослідження.

Практична частина. Змістовний виклад матеріалу наукового дослідження, логічність та послідовність теоретичних і практично-експериментальних положень дослідження. Введення та оформлення графічного й ілюстративного матеріалу. Формування висновків до кожного розділу, параграфа, узагальнювальний аналіз зібраного фактичного матеріалу. Оброблення і критичний аналіз результатів наукової роботи.

23. Науково-дослідницька діяльність (30 год)

Теоретична частина. Основні засади науково-дослідницької діяльності. Способи формулювання теми дослідження. Обґрунтування актуальності дослідження. Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження. Методи роботи. Принципи збору інформаційного матеріалу, висунення гіпотези, вибір методів дослідження, формулювання висновків.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт. Основні правила розроблення і створення мультимедійної презентації та постера. Культура мовлення під час ведення наукової дискусії. Критерії оцінювання науково-дослідницьких робіт учнів.

Практична частина. Написання науково-дослідницької роботи. Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до захисту. Узагальнення та формулювання загальних висновків. Формування списку використаних джерел і літератури. Винесення проміжного та довідкового матеріалу

в додатки. Оформлення наочних матеріалів. Підготовка доповіді, мультимедійної презентації, постера. Складання плану захисту роботи.

Виступи учнів із результатами своїх досліджень. Проведення дискусії, обговорення виступів.

24. Практичне використання результатів соціологічного дослідження (9 год)

Теоретична частина. Практична реалізація результатів дослідження. Узагальнення різних соціологічних досліджень. Перспективи розвитку соціологічної теорії. Типи практичних рекомендацій за результатами соціологічного дослідження (практична функція соціології). Практичні пропозиції з подолання негативних факторів у розвитку соціальних процесів. Соціальні проєкти.

Практична частина. Розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на розв'язання проблемних ситуацій (за результатами соціологічних досліджень). Публікації основних висновків і положень, пропозицій і рекомендацій у періодичних виданнях, наукових збірниках тощо.

25. Прогнозування соціальних явищ і процесів (6 год)

Теоретична частина. Сутність соціального прогнозування. Прогнозування соціологічних явищ. Соціальне проєктування. Методи соціального прогнозування. Методи опитування експертів. Методи опитування населення. Методи моделювання. Логіка складання соціального прогнозу.

Практична частина. Апробація результатів соціологічних досліджень на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах та інших заходах з актуальних проблем соціального розвитку суспільства. Виконання вправ на пояснення змісту афоризмів і крилатих висловів відомих соціологів.

26. Підсумок (6 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація найкращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- предмет, завдання, методологічні, наукові засади соціології;
- основні етапи розвитку соціології як науки;
- основні теоретико-методологічні основи соціології;

- сучасні соціологічні теорії та соціальні концепції;
- ключові визначення, термінологію та понятійний апарат дисципліни;
- основні галузі соціологічного знання;
- особливості перебігу соціальних процесів;
- історичні та сучасні погляди на суспільство;
- процеси соціалізації особистості в суспільстві та процеси соціальної динаміки;
- сучасні методи проведення соціологічних досліджень;
- зміст основних статистичних показників;
- загальнолюдські моральні цінності, їх вияв у національних традиціях;
- особливості проведення дослідницької роботи;
- основні рекомендації щодо роботи з науковими інформаційними джерелами;
- структуру науково-дослідницької роботи та основні вимоги до її написання;
- методи соціологічних досліджень;
- правила оформлення результатів науково-дослідницької роботи;
- правила укладання списку використаних джерел і літератури;
- структуру бібліотечних каталогів;
- правила культури мовлення, поведінки під час публічного виступу.

Вихованці мають уміти:

- використовувати наукову термінологію;
- застосовувати наукові методи соціологічних досліджень;
- розмежовувати соціологію та інші соціальні дисципліни;
- розрізняти основні галузі соціологічного знання;
- застосовувати опитування як метод збору соціологічної інформації;
- використовувати методи спостереження, анкетування, інтерв'ю під час проведення соціологічного дослідження;
- обробляти та аналізувати соціологічну інформацію;
- аналізувати дані масових соціологічних опитувань;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір теми;
- використовувати різні методи статистичного оброблення даних;
- визначати й аргументувати актуальність роботи, теоретичне і практичне значення, особистий внесок автора та перспективи подальших досліджень;
- проводити пошук і працювати з науковими інформаційними джерелами;
- працювати за систематичним та алфавітним каталогом, бібліографічним покажчиком;
- давати стислий аналіз прочитаної літератури з обраної теми;

- оформляти список використаних джерел;
- аналізувати отримані дані та робити відповідні висновки;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи;
- готувати виступ і виголошувати його.

У вихованців мають бути сформовані компетентності:

- володіння теоретичними основами соціології, усвідомлення специфіки предмета соціології;
- розуміння суспільної дійсності та оперування соціальними знаннями, вміннями, нормами, що необхідні для результативного вирішення практичних завдань;
- обрання тактики поведінки в різних соціальних ролях на основі загальноприйнятих норм етики, досягнення порозуміння та побудови ефективної комунікації;
- застосування творчого підходу у власній дослідницькій діяльності: під час формулювання наукової проблеми, обґрунтування її актуальності, висунення гіпотези, вибору методів, а також представлення результатів дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безверха Г. І. Соціологія : навч. посіб. Київ : НАУ-друк, 2009. 116 с.
2. Вебер М. Основные понятия стратификации. *Социологические исследования*. 1994. № 5. С. 14–24.
3. Вербець В. В. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. Київ : КОНДОР, 2009. 550 с.
4. Гірник А. М. Основи конфліктології. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
5. Димитрова Л. М. Соціологія управління та організацій : навч. посіб для студ. вищ. навч. закл. Київ : Політехніка НТУУ «КПІ», 2005. 156 с.
6. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение : монография / пер. с фр., сост., послесл. и примеч. А. Б. Гофмана. Москва : Канон, 1995. 352 с.
7. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку століття) : навч. посіб. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
8. Кузьменко Т. М. Соціологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
9. Лукашевич М. П. Основи соціології масової комунікації : підручник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2009. 308 с.

10. Лукашевич М. П. Соціологія економіки : підручник. Київ : Каравела, 2005. 288 с.
11. Лукашевич М. П. Соціологія праці : підручник. Київ : Либідь, 2004. 440 с.
12. Лукашевич М. П. Соціологія релігії : навч. посібник. Київ : Знання, 2011. 222 с.
13. Лукашевич М. П. Соціологія соціальної роботи. Курс лекцій : навч. посіб. Київ : ІПК ДСЗУ, 2009. 210 с.
14. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ : Каравела, 2011. 408 с.
15. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії : навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 144 с.
16. Ньюман Л. Неопросные методы исследования. *Социологические исследования*. 1998. № 6. С. 119–129.
17. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження : курс лекцій. Київ : Наукова думка, 2002. 302 с.
18. Пилипенко В. Е. Ценности в контексте социологии медицины : монография. Донецк : Юго-Восток, 2009. 128 с.
19. Піча В. М. Соціологія: загальний курс : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти України. Київ : Каравела, 2000. 248 с.
20. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття : навч. посіб. Київ : Либідь, 1996. 224 с.
21. Ручка А. А. Очерки истории социологической мысли : научное издание. Киев : Наукова думка, 1992. 264 с.
22. Соціологія міста : навч. посіб. / Л. В. Малес та ін. Донецьк : Ноулідж, 2010. 463 с.
23. Сурмин Ю. П., Туленков Н. В. Методология и методы социологических исследований. Киев : МАУП, 2000. 304 с.
24. Черниш Н. Й. Соціологія молоді : конспект лекцій. Київ : ІЗМН, 2003. 315 с.
25. Чигрин В. О. Сільська молодь: досвід комплексного соціологічного аналізу. Мелітополь : ЗІДМУ – ТДАТА, 2006. 384 с.
26. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. Самара : Самарский университет, 1995. 332 с.
27. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. Москва : Омега-Л, 2007. 567 с.

Т. М. Кузьма

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПРАВознавство»

ОСНОВНИЙ, ВИЩИЙ РІВНІ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Процес розбудови правової держави, заснованої на верховенстві права, багатоманітності та плюралізмі, формуванні громадянського суспільства в Україні потребує компетентних, відповідальних, свідомих громадян. Генерування, розвиток і закріплення нового мислення особи, виховання її загальної правової культури, високої професійності при вирішенні різноманітних завдань, вироблення почуття справедливості, толерантності, поваги до закону — ось основа розвитку демократичного суспільства. І важливу роль в означених трансформаційних процесах відіграє правова освіта, що формує правову культуру та правосвідомість людей, перетворюючи ідеали добра, законності, правопорядку та справедливості на мотиваційні чинники їхньої поведінки.

Правознавство як навчальний предмет спрямоване на ознайомлення учнів із загальними теоретичними і практичними засадами основних галузей права, розвиток правової та соціальної грамотності вихованців, толерантності, комунікабельності, здатності до активної участі в житті суспільства, на вироблення навичок аналізу правових явищ і процесів. У зв'язку із цим науково-дослідницька робота в гуртку «Правознавство» Малої академії наук України покликана допомогти сформуванню у шкільного юнацтва інтересу до правознавства як галузі знань, поглибити базові навички правового мислення та ключові правові компетентності.

Метою навчальної програми є формування у вихованців цілісного, системного розуміння державно-правових явищ, генези та закономірностей їх функціонування і розвитку.

Відповідно до поставленої мети **завданнями** навчальної програми є:

- сформуванню в учнів системні уявлення про державу і право як основні засоби впорядкування суспільних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті;
- розвинути навички цілісного аналізу чинного законодавства України, проводити аналогії із законодавством інших держав;
- виховати в слухачів повагу до людської гідності, демократичних цінностей, верховенства права, справедливості, рівноправ'я, патріотизму;

- сформувати правові предметні компетентності, що забезпечують здатність відповідально реалізовувати свої права й обов'язки в конкретній життєвій ситуації;

- сприяти професійному визначенню вихованців у майбутньому.

Завдання, що ставляться перед сучасною правовою освітою, чітко окреслюють головні напрями, за якими вони мають реалізовуватися. Серед них одне із чільних місць посідає перехід від предметно орієнтованого навчання до особистісно та компетентісно орієнтованої парадигми освіти.

У результаті реалізації програми забезпечується формування таких освітніх компетентностей:

- *ціннісно-сислової* — здатність розуміти навколишній світ, усвідомлювати свою роль і призначення, вміння вибирати цільові та смислові установки для своїх дій, приймати рішення;

- *навчально-пізнавальної* — опанування навичок продуктивної діяльності: добування знань безпосередньо з реальності, володіння прийомами дій у нестандартних ситуаціях, евристичними методами розв'язання проблем, вміння відрізнити факти від домислів тощо;

- *інформаційної* — вміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її;

- *комунікативної* — вміння взаємодіяти з тими, хто оточує, навички роботи в групі, виконання різних соціальних ролей у колективі;

- *соціальної* — опанування мінімально необхідних для життя в сучасному суспільстві навичок соціальної активності та функціональної грамотності;

- *особистісного самовдосконалення* — опанування вихованцями способів діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в їх безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні емоційного інтелекту, культури мислення та поведінки.

Окрім загальних освітніх компетентностей реалізація програми передбачає і досягнення таких правових предметних компетентностей:

- *аксіологічної* — ставлення до права і правових норм як до загальнолюдської суспільної цінності;

- *логічної* — вміння аналізувати діяння, явища на основі права та закону;

- *юридично-мовленнєвої* — вміння будувати усні та письмові висловлювання із правових питань;

- *інформаційної* — вміння працювати із джерелами інформації;

- *практичної* — вміння застосовувати правові знання в повсякденному житті.

Зміст програми реалізується за допомогою як традиційних форм і методів навчання, так і елементів новітніх педагогічних технологій: інтерактивних, креативних, інформаційних, проєктних. Формами проведення теоретичних занять є інформативна, аналітична, проблемна лекції, практичних – мінідослідження, дискусії, тренінги, круглі столи, семінари, презентації, розроблення творчих індивідуальних і колективних проєктів тощо.

На заняттях гуртка передбачено використання таких методів навчання, як: аналітичний, дослідницький, системного аналізу, кейс-метод, евристична бесіда, робота в малих групах тощо.

Програма охоплює як теоретичну частину, що передбачає вивчення загальних положень основних галузей права, актуальних проблем правотворення в сучасній Україні, так і окремі практичні заняття, що допомагають учням реально використовувати набуті теоретичні знання на практиці і формують у них досвід дослідницької роботи. Ці частини логічно взаємопов'язані за змістом і забезпечують наступність.

Програмою занять передбачено засвоєння учнями знань і практичних навиків роботи з нормативно-правовими актами, науковою та методичною літературою, оволодіння основними методами дослідження в галузі права, оброблення й узагальнення отриманих результатів.

Реалізація запропонованої програми здійснюється через проведення теоретичних і практичних занять з вихованцям гуртка. Одночасно вони мають можливість значно поглибити свої теоретичні знання в галузі правознавства, набуті практичних навичок і досвіду проведення конкретних наукових досліджень, виробити ознаки самостійності, творчості та цілеспрямованості в роботі.

Навчальна програма передбачає три роки навчання:

1-й рік – основний рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень;

2-й рік – вищий рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень;

3-й рік – вищий рівень – 216 годин на рік, 6 годин на тиждень.

Оптимальний склад навчальної групи – 10 учнів.

Для оцінки успішності учнів передбачено такі форми контролю: поточний (обговорення, тестування, розв'язування творчих завдань); проміжний (написання рефератів, підготовка презентацій, окремих складових частин науково-дослідницької роботи); підсумковий (науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка у визначеному порядку може вносити зміни до розподілу навчального часу на вивчення деяких тем програми з огляду на рівень підготовки, вік, інтереси вихованців, стан матеріально-технічної бази закладу.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	2	4
2.	Правознавство як суспільна наука	4	2	6
3.	Теорія держави і права	4	8	12
4.	Історія держави і права України	4	8	12
5.	Конституційне право — провідна галузь національного права України	10	8	18
6.	Трудове право та трудові правовідносини	6	10	16
7.	Право на соціальний захист і соціальне забезпечення	4	8	12
8.	Основи цивільного законодавства	6	10	16
9.	Правове регулювання сімейних відносин	4	8	12
10.	Господарське законодавство	4	8	12
11.	Адміністративне право	4	8	12
12.	Кримінальне право як галузь права	4	8	12
13.	Основи судочинства, правоохоронної та правозахисної діяльності	4	8	12
14.	Загальні положення окремих галузей права: фінансового, екологічного, земельного, житлового	4	8	12
15.	Поняття про учнівську науково-дослідницьку роботу	4	8	12
16.	Робота з нормативно-правовими актами та науковими джерелами	4	8	12

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
17.	Оформлення науково-дослідницької роботи	4	8	12
18.	Науково-діловий стиль мовлення. Підготовка публічного виступу	2	8	10
19.	Підсумок		2	2
Разом		78	138	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (4 год)

Теоретична частина. Наука як сфера діяльності людини, її основні ознаки та види. Форми наукових досліджень. Основні наукові результати. Суб'єкти наукової діяльності.

Мала академія наук у системі освіти та виховання учнівської молоді України. Структура МАН України і її співпраця з науковими та науково-виробничими установами країни. Основні завдання підрозділів МАН щодо залучення учнів до наукової роботи та профорієнтаційної діяльності. Необхідність залучення обдарованої молоді до наукових досліджень, основні напрями такої діяльності. Ознайомлення з метою і завданнями курсу, порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендовані джерела та література.

Практична частина. Тестування з метою перевірки рівня підготовки учнів. Тлумачення термінів: «дослідник», «науковець», «учений», «наукова діяльність», «профорієнтаційна діяльність», «правознавець», «юрист», «юридична діяльність». Коментування вислову Е. Рузвельт: «Ти — велика людина, якщо ти є тим чинником, який забезпечує правильні дії суспільства».

2. Правознавство як суспільна наука (6 год)

Теоретична частина. Роль права і його місце в житті сучасного суспільства. Поняття правознавства (юридичної науки / юриспруденції) і його предмет. Методи правового регулювання. Об'єкти вивчення правознавства. Функції правознавства. Взаємозв'язок правознавства з іншими науками. Структура правових знань. Порівняльне правознавство, його сутність та основні цілі. Джерела права.

Практична частина. Підготовка повідомлення на тему «Право в моєму житті». Робота з юридичною і науковою літературою, електронними нормативно-правовими базами. Визначення критеріїв вибору теми наукового дослідження з правознавства.

3. Теорія держави і права (12 год)

Теоретична частина. Суспільно-історична цінність держави і права. Поняття держави, її ознаки та функції. Причини і шляхи виникнення держави і права. Класифікація держав за їхньою формою. Правова держава і громадянське суспільство. Поняття і ознаки права. Правові норми: поняття, ознаки, структура та види. Джерела права. Правотворчість та систематизація нормативно-правових актів. Реалізація права. Україна як правова держава.

Практична частина. Складання словника юридичних термінів. Проведення уявної гри-подорожі «Феєрія форм правління». Виконання творчих завдань і розв'язання юридичних задач. Діалог на тему «Держава моєї мрії». Пошук інформаційних джерел у бібліотечних фондах і в мережі Інтернет.

4. Історія держави і права України (12 год)

Теоретична частина. Давньоруська держава і право. Політичний, суспільний та правовий лад в литовсько-польський період і в часи козацько-гетьманської України. Суспільно-політичний устрій і право на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кін. XVIII ст. — поч. XX ст.). Відродження української національної державності, правові засади (1917–1920). Радянська державно-правова система в Україні. Держава і право України в роки незалежності.

Практична частина. Визначення загальної мети та конкретних завдань наукового дослідження. Опрацювання одного з основних першоджерел з історії держави і права України та оформлення доповіді про нього. Підготовка мультимедійної презентації про державно-правовий устрій одного з періодів історії України (на вибір учня). Складання політичного портрета провідного діяча в історії держави і права України або створення його профілю в соціальній мережі та наповнення контентом.

5. Конституційне право — провідна галузь національного права України (18 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика Конституції України як джерела права. Державний лад України. Державні символи. Політика України у сфері використання мов. Міжнародні відносини України.

Конституційно-правові засади правового статусу людини і громадянина. Громадянство України. Міжнародні стандарти в галузі прав людини та дитини. Міжнародний моніторинг здійснення та забезпечення прав людини. Конституційне закріплення права на освіту. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Обов'язок захисту незалежності і територіальної цілісності України. Інститут омбудсмена.

Поняття і форми здійснення народного суверенітету. Референдум та вибори в Україні. Органи державної влади України. Конституційний принцип поділу державної влади. Адміністративно-територіальний устрій України. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування. Реформа децентралізації.

Практична частина. Проведення тестування. Робота в малих групах (визначення спільних ознак Конституції Пилипа Орлика 1710 р., Конституції УНР 1918 р., радянських конституцій і Конституції України 1996 р.). Аналіз заборон і обмежень в умовах надзвичайного та воєнного стану. Визначення найкращого механізму забезпечення, гарантування і дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні (методом «мозкового штурму»). Розгляд положень Декларації про державний суверенітет України, Акту проголошення незалежності України, Закону України «Про правонаступництво України» та Конституції України щодо визначення території Української держави. Характеристика сучасного адміністративно-територіального устрою нашої держави. Складання схеми «Механізм стримування і протиаг в Україні» (на основі Конституції України).

6. Трудове право і трудові правовідносини (16 год)

Теоретична частина. Трудове право в системі національного законодавства. Правова основа працевлаштування молоді. Трудовий договір: зміст, порядок укладення, зміни та припинення. Робочий час і час відпочинку. Дисципліна праці, дисциплінарна і матеріальна відповідальність. Охорона праці. Особливості реформування трудового законодавства.

Практична частина. Групова робота: обговорення проєкту Трудового кодексу та його порівняння з Кодексом законів про працю України. Розв'язання юридичних задач із застосуванням методу ситуаційного аналізу (кейс-методу). Написання проєктів заяв та наказів про прийняття на роботу, звільнення з роботи, надання відпустки тощо, складання проєкту трудового договору. Складання схем і таблиць «Види робочого часу і часу відпочинку». Підготовка доповідей на тему «Особливості здійснення та захисту трудових прав неповнолітніх осіб» і «Гарантії права на працю осіб з інвалідністю».

7. Право на соціальний захист і соціальне забезпечення (12 год)

Теоретична частина. Право на соціальний захист. Організаційно-правові форми і види соціального забезпечення. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування: на випадок безробіття, у разі тимчасової втрати працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Види державної соціальної допомоги. Державна допомога сім'ям з дітьми. Соціальні послуги.

Практична частина. Розкриття відмінностей між правовими категоріями «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». Написання твору-опису актуальних проблем, з якими стикаються особи, які опинилися в складних життєвих обставинах і/або потребують соціального захисту. Виконання вправ на роз'яснення особливостей соціального захисту дітей. Складання тез і конспекту за результатами опрацювання наукової статті.

8. Основи цивільного законодавства (16 год)

Теоретична частина. Цивільне право та цивільні правовідносини. Суб'єкти і об'єкти цивільних правовідносин. Опіка і піклування. Особисті немайнові права фізичної особи. Право власності та інші речові права. Власність неповнолітніх. Загальні положення про правочини. Зобов'язальне право. Захист цивільних прав. Цивільно-правова відповідальність. Особливості спадкування за законодавством України.

Практична частина. Розв'язування юридичних ситуаційних задач. За попередньою підготовкою запис і рецензування коротенького відеоролика на тему «Реалізація особистого немайнового права на...», де розкривається суть і зміст одного з основних немайнових прав людини (на вибір учня). Моделювання і вирішення ситуації щодо порушення прав споживача, аргументування позицій кожного контрагента. Робота над схемою «Спадкування за законодавством України», коментування випадків, де застосовуються окремі правила.

9. Правове регулювання сімейних відносин (12 год)

Теоретична частина. Поняття шлюбу і сім'ї. Порядок укладення шлюбу, його припинення та визнання недійсним. Шлюб неповнолітніх. Майнові й особисті (немайнові) права та обов'язки подружжя. Права й обов'язки батьків та дітей. Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Насильство в сім'ї та механізм покарання кривдників.

Практична частина. Рольова гра «Юридична консультація», під час якої розглядаються права й обов'язки батьків і дітей. Робота з картками. На кожній картці — окрема життєва ситуація із сімейного права, учні її аналізують і коментують. Вікторина на цю тему. Обговорення та підбиття підсумків. Рефлексія учнів щодо розглянутих питань.

10. Господарське законодавство (12 год)

Теоретична частина. Господарське законодавство. Суб'єкти господарювання. Фізична особа-підприємець. Юридичні особи, їх види. Майнова основа господарювання. Господарські договори. Державне регулювання господарської діяльності. Окремі напрями господарської діяльності.

Практична частина. Складання тез і конспекту під час опрацювання наукової статті. Підготовка доповіді на тему «Українське господарське право: історія та сучасність». Рецензування доповіді. Вправи на розвиток уяви та креативності «Я реєструюся ФОПом». Дискусія на тему «Медицина: страхова чи безоплатна?». Класифікація правових термінів, понять, вищ за самостійно обраними критеріями.

11. Адміністративне право (12 год)

Теоретична частина. Державне управління і виконавча влада. Державна служба: поняття, види, принципи. Реформування державної служби. Адміністративна відповідальність та її принципи. Адміністративне правопорушення і система адміністративних стягнень. Адміністративна відповідальність неповнолітніх осіб.

Практична частина. Виступи на обрану тему. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, опонування, коментування, поради. Написання короткого наукового дослідження на тему «Децентралізація виконавчої влади», підбір джерел і літератури, складання плану, визначення проблемних питань. Розкриття власного ставлення до порушень правил дорожнього руху пішоходами, методом «мозкової атаки» вирішення питання протидії таким порушенням з боку дітей. Групова робота. Вправи на розвиток асоціативного мислення, гнучкість і швидкість думки. Вправа на розвиток уяви, а також здатності бачити різні сторони однієї проблеми.

12. Кримінальне право як галузь права (12 год)

Теоретична частина. Кримінальний закон. Поняття і ознаки злочину, склад злочину. Кримінальна відповідальність та її підстави. Обставини, що пом'якшують, обтяжують і виключають кримінальну відповідальність. Співучасть у вчиненні злочину. Система кримінальних покарань. Кримінальна відповідальність неповнолітніх. Особливості звільнення дітей від кримінального покарання.

Практична частина. Моделювання правових ситуацій. Робота з умовними виразами, які за своїм змістом і суттю є юридичними, але сформульовані зовсім нестандартно. Аналіз змісту правових норм (на основі Кримінального кодексу України). Робота з правовими дефініціями. Написання твору-роздуму про найбільш поширені злочини в суспільстві на основі власних життєвих спостережень. Аналіз девіантної поведінки. Підготовка доповіді «Запобігання та протидія корупції у сфері прав людини».

13. Основи судочинства, правоохоронної та правозахисної діяльності (12 год)

Теоретична частина. Судова система України. Юрисдикція Конституційного суду України. Цивільна і кримінальна юрисдикція. Адміністративна юрисдикція. Юрисдикція господарських судів. Прокуратура України. Антикорупційні органи. Національна поліція та інші правоохоронні органи України. Організація та завдання адвокатури і нотаріату. Ювенальна юстиція.

Практична частина. Доведення практичної та суспільної значущості питань, що розглядаються. Складання юридичних кросвордів. Коментування цитати Р. Ієрінга: «Меч без терезів є голе насильство, а терези без меча — безсилля права». Коротка характеристика доповіді й промови як жанрів ділового спілкування. Підготовка доповіді на тему «Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини». Взаєморецензування наукових доповідей та обговорення результатів.

14. Загальні положення окремих галузей права: фінансового, екологічного, земельного, житлового (12 год)

Теоретична частина. Правова природа фінансового контролю. Бюджетне право. Податкове право в системі фінансового права. Зміст валютного регулювання. Відповідальність за порушення податкового законодавства. Загальна характеристика законодавства про охорону навколишнього середовища. Право природокористування. Особливості оренди природних ресурсів. Екологічні права й обов'язки громадян. Право власності на землю. Приватизація земельних ділянок. Правові засади ринкового обігу земельних ділянок. Житловий фонд. Приватизація та інші способи реалізації права на житло. Житлові права й обов'язки. Відповідальність за порушення житлового законодавства.

Практична частина. Виконання тестових завдань. Виступ із власним проєктом за вивченою темою. Складання тез і конспектів під час опрацювання літературних джерел.

15. Поняття про учнівську науково-дослідницьку роботу (12 год)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з орієнтовною тематикою робіт. Вибір теми. Оцінка актуальності обраної теми науково-дослідницької роботи. Визначення загальної мети і конкретних завдань наукового дослідження. Основні вимоги до змісту роботи. Вступ. Основна частина. Висновки. Правила оформлення учнівської науково-дослідницької роботи. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, параграфів, пунктів, таблиць. Способи написання тексту. Стиль юридичної мови. Скорочення слів. Оформлення таблиць. Посилання в тексті на джерела та літературу.

Вимоги до друку роботи. Форми представлення наукових досліджень: наукова стаття, тези, звіт, автореферат, доповідь під час наукової конференції, монографія, підручник, навчальний посібник. Форми аналізу наукових робіт: анотація, відгук, рецензія.

Практична частина. Конспектування. Укладання бібліографії. Обговорення вимог щодо написання, редагування та оформлення дослідницької роботи. Складання плану доповіді.

16. Робота з нормативно-правовими актами та науковими джерелами (12 год)

Теоретична частина. Необхідність теоретичних досліджень і аналізу літературних джерел за обраною тематикою. Принципи збору інформаційного матеріалу. Використання наукових, суспільних та інших інформаційних джерел для теоретичних досліджень. Основні рекомендації щодо роботи й опрацювання інформаційних джерел. Узагальнення та систематизація зібраної інформації за обраною темою дослідження на основі опрацьованих джерел. Методика формування вмінь аналізу нормативно-правових актів.

Практична частина. Пошук інформаційних джерел у бібліотечних фондах і в мережі Інтернет. Складання тез, анотацій, конспектів під час опрацювання літературних джерел. Аналіз нормативно-правових актів поетапно: репродуктивні вміння — перетворювальні вміння — творчо-пошукові вміння. Здійснення учнями паспортизації документів.

17. Оформлення науково-дослідницької роботи (12 год)

Теоретична частина. Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт. Правила оформлення цитат і покликань (посилань). Уведення цитати в науковий текст. Критерії оцінювання науково-дослідницьких робіт учнів.

Практична частина. Написання науково-дослідницької роботи.

Практичні вправи на оформлення текстових запозичень — посилань на першоджерела, нормативно-правові акти. Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до захисту. Узагальнення і формулювання загальних висновків. Формування списку використаних джерел і літератури. Винесення проміжного та довідкового матеріалу в додатки. Оформлення наочних матеріалів. Підготовка доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Розроблення постера.

18. Науково-діловий стиль мовлення. Підготовка публічного виступу (10 год)

Теоретична частина. Культура мовлення під час ведення дискусії. Ознайомлення з методикою публічного виступу. Аналіз промови

оратора. Знайомство з етапами підготовки та проведення публічного виступу (встановлення контакту з аудиторією, поза, жести, міміка).

Практична частина. Виступи учнів із результатами своїх досліджень. Проведення дискусії. Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

19. Підсумок (2 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація найкращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- поняття права, його роль і місце в сучасному суспільстві;
- юридичні терміни та їх смислове наповнення;
- історію й теорію держави і права;
- основні положення конституційного, трудового, цивільного, адміністративного, кримінального та інших галузей права;
- роль правових норм у регулюванні найважливіших суспільних відносин;
- сучасні наукові проблеми в галузі юриспруденції;
- загальні положення щодо написання науково-дослідницьких робіт МАН;
- критерії вибору теми наукового дослідження, особливості наукового пошуку;
- загальні правила написання науково-дослідницької роботи, ведення наукової дискусії.

Вихованці мають уміти:

- орієнтуватися в системі законодавства України, застосовувати норми законодавства України в повсякденному житті;
- виявляти повагу до людської гідності, демократичних цінностей, верховенства права, справедливості, рівноправ'я, патріотизму;
- працювати з нормативно-правовою базою;
- чітко формулювати проблему і мету дослідження;
- користуватися різними дослідницькими методами, вирішуючи поставлені завдання;
- логічно доводити значущість, необхідність і новизну дослідження;
- робити власні науково обґрунтовані висновки;
- створювати презентації власних наукових досліджень;
- брати участь у наукових дискусіях.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- ставлення до права і правових норм як до загальнолюдської суспільної цінності;
- здатність застосовувати знання з основ правознавства при оцінці сучасних соціально-політичних процесів, аналізувати чинне законодавство України, проводити аналогії із законодавством інших держав;
- сформована громадянська позиція, що ґрунтується на почутті власної гідності і внутрішньої свободи, розвинутій правосвідомості та обстоюванні демократичних цінностей;
- здатність моделювати свою поведінку як активного і відповідального члена громадянського суспільства, який знає основи права, добре обізнаний із змістом прав людини й уміє їх захищати у правовий спосіб;
- здатність аналізувати діяння, явища на основі права і закону;
- володіння принципами і правилами організації дослідницької діяльності, основними науковими методами проведення дослідження та виконання дослідницьких навчальних завдань;
- використання цифрових технологій для пошуку нормативно-правових актів, наукової та іншої інформації в галузі права.

**Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	4	6
2.	Порівняльне правознавство	2	6	8
3.	Проблеми філософії взаємозв'язку права, держави та суспільства	2	6	8
4.	Сучасні проблеми правотворчості та правореалізації	4	6	10
5.	Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи	4	8	12
6.	Проблеми та перспективи правового регулювання форм безпосередньої демократії в Україні	4	10	14

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
7.	Верховенство права та європейські стандарти національної системи судового устрою і судочинства	4	8	12
8.	Проблеми територіального устрою України та місцевого самоврядування в Україні	4	10	14
9.	Теоретико-правові аспекти розвитку трудового права	4	10	14
10.	Особливості гнучкості зайнятості і атипових трудових відносин	4	6	10
11.	Міграційне право	4	8	12
12.	Транспортне право	4	8	12
13.	Фінансове право	4	8	12
14.	Актуальні питання кримінального права і кримінального процесу	4	8	12
15.	Юриспруденція в системі науки	4	8	12
16.	Загальне поняття про методологію, методи та методику наукових досліджень	4	8	12
17.	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	4	8	12
18.	Основи риторики і спілкування	4	8	12
19.	Наукова працездатність	2	4	6
20.	Підсумок	2	4	6
Усього		70	146	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год)

Теоретична частина. Актуалізація знань про державу і право, галузеве законодавство. Обговорення результатів попередніх досягнень учнів. Ознайомлення з метою і завданнями курсу, порядком і планом роботи гуртка. Організаційні питання. Рекомендовані джерела та література.

Практична частина. Діалог на тему «Для чого мені необхідні знання з правознавства?». Проведення тестування на перевірку залишкового рівня знань учнів. Складання індивідуального плану роботи. Рекомендація базових нормативно-правових актів та наукової літератури.

2. Порівняльне правознавство (8 год)

Теоретична частина. Місце та значення порівняльного правознавства в системі юридичних наук. Класифікація основних правових систем сучасності. Романо-германська правова система. Англо-американська правова сім'я. Релігійні правові системи: мусульманське (ісламське) право, індуське право, іудейське (єврейське) право, канонічне право. Сім'я традиційного права. Місце правової системи України серед правових систем світу.

Практична частина. Підготовка мультимедійної презентації про правову сім'ю сучасності та порівняння її з правовою системою України (на вибір учня). Усне рецензування презентацій.

3. Проблеми філософії взаємозв'язку права, держави та суспільства (8 год)

Теоретична частина. Цивілізаційний підхід у юриспруденції та державознавстві. Українська національна ідея як інтегративний чинник суспільства. Ідея правової та соціальної держави. Проблеми глобалізації у новітній філософії держави і права. Електронний уряд. Ризики глобалізації.

Практична частина. Складання тез і конспекту при опрацюванні наукової статті. Дискусія на тему «Філософсько-правовий та морально-правовий вимір влади в Україні». Підготовка доповіді на тему «Електронна демократія: переваги та недоліки». Рецензування доповіді. Вправи на розвиток уяви та креативності: «Я реєструюся в мобільному додатку "Дія"». Класифікація правових термінів, понять, явищ за самостійно обраними критеріями.

4. Сучасні проблеми правотворчості та правореалізації (10 год)

Теоретична частина. Загальні і спеціальні принципи правотворчості. Правотворчий процес та правотворчі процедури. Правотворча експертиза. Теоретико-правове підґрунтя сучасної правотворчості. Проблеми практичної реалізації правотворчості. Форми реалізації права. Колізії та прогалини в законодавстві: поняття, причини виникнення, шляхи запобігання та подолання. Сучасний погляд на проблеми тлумачення норм права.

Практична частина. Обговорення питань заняття. Підготовка розгорнутих схем: «Правотворчий процес та правотворчі процедури», «Форми

реалізації норм права», «Стадії процесу застосування норм права», «Колізії та прогалини в законодавстві: шляхи усунення та подолання», «Тлумачення норм права». Аналіз запропонованих норм права з обґрунтуванням форми їх реалізації. Тлумачення норм права з використанням офіційного вебпорталу парламенту України (www.rada.gov.ua), пошук прикладів різних видів тлумачення норм права.

5. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи (12 год)

Теоретична частина. Поняття конституційної реформи. Етапи конституційної реформи. Порядок внесення змін до Конституції України. Формування політико-правової системи українського конституціоналізму на сучасному етапі. Основні напрями конституційної реформи в Україні: парламентська реформа, адміністративна реформа, судово-правова реформа, децентралізація, реформа громадянського суспільства тощо.

Практична частина. Виступи на обрану тему. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, опонування, коментування, поради. Написання короткого наукового дослідження на тему «Адміністративно-територіальна реформа в Україні», підбір джерел і літератури, складання плану, визначення проблемних питань. Розкриття власного ставлення до необхідності внесення змін до Конституції України. За допомогою методу мозкової атаки розглянути питання оптимізації державного апарату. Групова робота. Вправи на розвиток асоціативного мислення, гнучкість і швидкість думки. Вправа на розвиток уяви, а також здатності бачити різні сторони однієї проблеми.

6. Проблеми та перспективи правового регулювання форм безпосередньої демократії в Україні (14 год)

Теоретична частина. Особливості впровадження та застосування форм безпосередньої демократії на загальнонаціональному рівні. Сучасний стан врегулювання народовладдя. Розвиток форм безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами. Забезпечення форм безпосередньої участі громадян в умовах децентралізації. Форми прямої демократії. Форми прямої участі народу в здійсненні влади: народна законодавча ініціатива, «народне вето», відкликання народних депутатів України, публічні консультації.

Практична частина. Складання словника юридичних термінів. Проведення ділової гри «Вибори Президента України». Виконання творчих завдань і розв'язання юридичних задач. Діалог на тему «Питання, що не можуть бути предметом референдуму». Пошук інформаційних джерел у бібліотечних фондах і в мережі Інтернет.

7. Верховенство права та європейські стандарти національної системи судового устрою і судочинства (12 год)

Теоретична частина. Забезпечення права на справедливий суд. Імплементація досвіду країн Європейського Союзу в частині реформування інституцій правосуддя та судової системи України. Забезпечення незалежності судових органів. Стандарти судочинства. Органи суддівського самоврядування. Вплив громадськості на дисциплінарні провадження щодо суддів. Кодекс суддівської етики.

Практична частина. Групова робота: обговорення позитивних практик Європейського Союзу щодо реформування судової гілки влади. Розв'язування юридичних задач із застосуванням методу ситуаційного аналізу (кейс-методу). Складання схем і таблиць «Судова система України». Підготовка доповідей на тему «Вищий антикорупційний суд України» і «Принципи правосуддя», «Суд присяжних».

8. Проблеми територіального устрою України та місцевого самоврядування в Україні (14 год)

Теоретична частина. Децентралізація влади. Розмежування повноважень між органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування. Добровільне об'єднання територіальних громад. Перспективний план формування територій громад. Принцип повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування. Засади адміністративно-територіального устрою України, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць.

Практична частина. Складання тез і конспекту при опрацюванні наукової статті. Дискусія на тему «ОДА чи префектури». Підготовка доповіді на тему «ОТГ, в якій я живу: здобутки та недоліки». Рецензування доповіді. Класифікація правових термінів, понять, явищ за самостійно обраними критеріями.

9. Теоретико-правові аспекти розвитку трудового права (14 год)

Теоретична частина. Проблеми регулювання трудового договору. Проблеми позасудового вирішення індивідуальних трудових спорів. Судове вирішення індивідуальних трудових спорів. Проблеми безпеки праці як правової категорії трудового права. Захист від мобінгу в трудових відносинах. Правовий зміст концепції гідної праці в умовах глобалізаційних процесів. Застосування нових форм регулювання трудових відносин в умовах пандемії коронавірусу. Проблеми гендерної рівності в трудовому праві України.

Практична частина. Моделювання правових ситуацій. Робота з умовними виразами, які за своїми змістом і суттю є юридичними, але сформульовані зовсім нестандартно. Аналіз змісту правових норм (на основі трудового законодавства). Робота з правовими дефініціями. Написання твору-роздуму про найбільш поширенні порушення трудових прав осіб на основі власних життєвих спостережень. Аналіз явищ булінгу і мобінгу. Підготовка доповіді «Вплив пандемії коронавірусу на трудові відносини».

10. Особливості гнучкості зайнятості і атипових трудових відносин (10 год)

Теоретична частина. Поняття гнучких форм зайнятості і тенденція до їх розширення. Поняття і види атипових трудових договорів. Гнучкі форми зайнятості працівників. Фріланс у трудових відносинах і його розмежування із цивільними правовідносинами. Гарантії забезпечення трудових прав поліцейських.

Практична частина. Групова робота: обговорення проєкту Трудового кодексу та здійснення порівняння з Кодексом законів про працю України. Розв'язання юридичних задач із застосуванням методу ситуаційного аналізу (кейс-методу). Написання проєктів юридичних документів. Складання схем і таблиць «Атипові види трудових договорів». Підготовка доповідей на тему «Особливості здійснення та захисту трудових прав поліцейських» і «Гарантії права на працю осіб з інвалідністю».

11. Міграційне право (12 год)

Теоретична частина. Міграція як правове явище. Міжнародна міграція. Трудова міграція. Громадянство і його значення у сфері міграції. Статус біженців в Україні та міжнародному праві. Правовий режим міграції в Україні. Нелегальна міграція: поняття, знаки, протидія. Видача (екстрадиція) фізичних осіб. Юридична відповідальність у міграційній сфері. Міграційне право зарубіжних країн.

Практична частина. Виконання тестових завдань. Виступ із власним проєктом за вивченою темою. Складання тез і конспектів під час опрацювання літературних джерел. Написання твору-роздуму про причини та ризики нелегальної міграції, спільне обговорення теми.

12. Транспортне право (12 год)

Теоретична частина. Організаційно-правові засади діяльності транспорту в Україні. Транспортні правовідносини, поняття, ознаки та їхня характеристика. Державне управління в галузі транспорту, його цілі й завдання. Поняття та види правопорушень на транспорті.

Транспортні злочини та особливості кримінальної відповідальності. Адміністративні проступки на транспорті та особливості адміністративної відповідальності за них. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення транспортних зобов'язань. Правове регулювання транспортних відносин.

Практична частина. Виступи на обрану тему. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, опонування, коментування, поради. Написання короткого наукового дослідження на тему «Транспортні послуги в нашому регіоні: проблеми та перспективи», підбір джерел і літератури, складання плану, визначення проблемних питань. Розкриття власного ставлення до порушення правил перевезення пасажирів, вирішення питання протидії подібним порушенням з боку водіїв і пасажирів (методом «мозкової атаки»). Групова робота. Вправи на розвиток асоціативного мислення, гнучкість і швидкість думки. Вправа на розвиток уяви, а також здатності бачити різні сторони однієї проблеми.

13. Фінансове право (12 год)

Теоретична частина. Фінанси як юридична категорія. Фінансова діяльність держави. Фінансово-правові відносини, їх зміст та особливості. Організаційно-правові засади фінансового контролю в Україні. Правові засади фінансово-правової відповідальності. Бюджетне право та бюджетний процес. Податково-правові норми та відносини. Податкова система України. Правове регулювання страхування. Правове регулювання банківської діяльності, грошового обігу та розрахунків. Правові засади валютного регулювання.

Практична частина. Підготовка повідомлення на тему «Система загальнообов'язкового державного соціального страхування». Робота з підручниками, посібниками та джерелами права. Робота з електронними нормативно-правовими базами. Визначення критеріїв вибору теми наукового дослідження з правознавства.

14. Актуальні питання кримінального права і кримінального процесу (12 год)

Теоретична частина. Окремі види злочинів, їх кваліфікація. Кримінальна відповідальність за кіберправопорушення. Кримінальна відповідальність за пропаганду війни в Україні. Кримінальний процес щодо неповнолітнього підозрюваного. Особливості міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Система міжнародних стандартів прав людини у кримінальному процесі України. Відновне правосуддя. Приватна детективна діяльність.

Практична частина. Рольова гра «Юридична консультація», під час якої розглядається статус дітей у кримінальному процесі. Робота з картками. На кожній картці окрема життєва ситуація з кримінального права, учні її аналізують і коментують. Вікторина на цю тему. Обговорення та підбиття підсумків. Рефлексія учнів щодо розглянутих питань.

15. Юриспруденція в системі науки (12 год)

Теоретична частина. Загальні положення про юридичну науку. Становлення та розвиток юридичної науки в Україні. Юридична наука та її роль у розвитку суспільних відносин. Методологія права як самостійний предмет загальнотеоретичного дослідження в юридичній науці. Питання методології права в роботах українських учених-правників (історичний і сучасний аспект). Основні категорії в юриспруденції. Науковий підхід і науковий результат. Парадигма та наукова революція в юриспруденції. Поняття наукової школи. Наукова помилка в юридичному дослідженні.

Практична частина. Огляд літературних джерел з проблем методології юридичних досліджень. Основні поняття та категорії юридичної науки.

16. Загальне поняття про методологію, методи та методику наукових досліджень (12 год)

Теоретична частина. Сутність наукового пізнання. Методологія в структурі наукового пізнання. Співвідношення методології, філософії, логіки та теорії пізнання. Поняття методу наукового пізнання, наукового методу, методики наукового дослідження. Поняття методології.

Методологія: онтологічні та гносеологічні аспекти визначення поняття. Класифікація наукових методів: проблеми критерію. Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Системний аналіз у науковому дослідженні. Правове моделювання як метод сучасних конституційно-правових досліджень.

Практична частина. Використання методу збору інформації. Правове моделювання з використанням комп'ютерної техніки. Аналіз взаємовпливу правової моделі, політичної ситуації та економічних умов.

17. Інформаційне забезпечення наукових досліджень (12 год)

Теоретична частина. Загальні відомості про інформацію. Роль інформації у науковій діяльності. Друковані носії інформації. Носії і засоби поширення інформації на основі комп'ютерної техніки. Типологія

наукової інформації та основні види видань. Використання наукових літературних і інших інформаційних джерел для теоретичних досліджень. Поняття про документи як засоби фіксації наукової інформації. Нормативно-технічні документи. Неопубліковані документи. Монографії, статті. Збірки наукових праць, рукописи, періодичні видання. Архівні фонди, підручники, навчальні посібники, брошури. Методи фіксації та зберігання наукової інформації. Класифікація електронних носіїв інформації.

Практична частина. Робота зі спеціальною літературою. Робота із законодавчими актами, документами уряду, положеннями, інструкціями різних органів управління. Відпрацювання практичних навичок роботи з науковою літературою.

18. Основи риторики і спілкування (12 год)

Теоретична частина. Риторика. Оратор і вимоги до нього. Риторика і спілкування. Виступ оратора: логіка, яскравість, емоційність. Виступ та ілюстрація. Чуттєвість та естетика. Шляхи забезпечення успіху оратора. Вміння ведення дискусії, відстоювання власної думки.

Практична частина. Проведення тренінгу «Завоювання уваги аудиторії». Проведення дискусії на актуальну правову тематику. Розроблення системи тематичних виступів перед аудиторіями різного рівня підготовленості. Складання плану-графіка зазначених виступів. Проведення психологічного тренінгу «Як підготуватися до публічного виступу, не зазнавши стресу».

19. Наукова працездатність (6 год)

Теоретична частина. Чинники, що впливають на наукову працездатність (гігієна робочого місця, сон, харчування, чергування видів діяльності, планування розподілу часу, режим діяльності).

Практична частина. Розроблення індивідуальної системи підвищення наукової працездатності. Планування розподілу часу. Аутотренінг (зняття втоми, стресу, тривожності, подолання невпевненості).

20. Підсумок (6 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік, відзначення найкращих вихованців. Обговорення планів на наступний рік. Індивідуальні творчі завдання на літній період.

Практична частина. Самоконтроль та самодіагностика засвоєних знань і практичних навичок.

Вищий рівень, третій рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	4	6
2.	Конституційно-правові засади розвитку інформаційного простору держави	4	6	10
3.	Конституційно-правові основи туризму в Україні	4	6	10
4.	Конституційно-правове регулювання спорту в Україні	4	6	10
5.	Конституційно-правові гарантії соціального захисту громадян у сфері пенсійного забезпечення	4	6	10
6.	Права людини та їх захист	4	6	10
7.	Право на життя та його реалізація	4	6	10
8.	Медичне право	4	6	10
9.	Освітнє право	4	6	10
10.	Актуальні проблеми медіації в правових спорах	4	6	10
11.	Медіаправо	4	6	10
12.	Ювенальна юстиція	4	6	10
13.	Європейське право	4	6	10
14.	Міжнародне право	4	6	10
15.	Етапи та логіка наукового дослідження	4	8	12
16.	Методи оброблення результатів експериментальних досліджень	4	8	12
17.	Оформлення результатів дослідження	2	12	14
18.	Складання списку використаних джерел	2	8	10

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
19.	Особливості презентації результатів науково-дослідницької роботи	2	10	12
20.	Методика підготовки доповіді на наукову конференцію	2	12	14
21.	Підсумок	2	4	6
Усього		72	144	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з метою і завданнями курсу, порядком і планом роботи гуртка на рік. Організаційні питання. Рекомендовані джерела та література.

Практична частина. Групова бесіда на тему «Актуальні питання/проблеми у сфері юриспруденції». Проведення тестування на перевірку залишкового рівня знань учнів. Складання індивідуального плану роботи. Рекомендація базових нормативно-правових актів та наукової літератури.

2. Конституційно-правові засади розвитку інформаційного простору держави (10 год)

Теоретична частина. Теоретико-правові засади розвитку інформаційної сфери в Україні. Інституційне забезпечення інформаційної сфери в Україні на сучасному етапі. Концепції державної інформаційної політики. Правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні. Конституційне право на таємницю кореспонденції в інформаційному просторі. Правова природа загроз в інформаційному суспільстві. Інформаційна безпека як самостійна складова національної безпеки України. Інформаційна складова гібридної війни. Інформаційна політика та захист суспільної моралі.

Практична частина. Роздуми на тему «Свобода слова в Україні: стан і проблеми». Опитування на тему «Кібербезпека для дітей: інформаційні загрози соціальних мереж». Опрацювання пам'ятки «Діти. Інтернет. Мобільний зв'язок», яка допоможе учням дізнатися про свої права в цифровому середовищі.

3. Конституційно-правові основи туризму в Україні (10 год)

Теоретична частина. Система законодавства України про туризм. Право людини на свободу пересування як суб'єктивне право на туризм. Туризм як результат і водночас наслідок реалізації більшості конституційних прав і свобод людини й громадянина. Організаційно-правові вимоги щодо здійснення туристичної діяльності. Правове регулювання безпеки туризму. Правове регулювання державної підтримки туристичної діяльності. Міжнародно-правові джерела правового регулювання туристичної діяльності.

Практична частина. Підготовка повідомлення про права туриста на інформацію. Редагування тексту. Виконання вправ на розв'язання нагальних проблем сільського (зеленого) туризму. Перегляд і обговорення художнього фільму «Розправ крила» (2019).

4. Конституційно-правове регулювання спорту в Україні (10 год)

Теоретична частина. Організаційно-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом. Правове регулювання професійного спорту в Україні. Правове регулювання сфери студентського і дитячо-юнацького спорту в Україні. Правове забезпечення суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань. Правовий статус спортсменів, тренерів та інших учасників спортивної діяльності. Правові аспекти організації та проведення спортивних змагань, право інтелектуальної власності у сфері спортивної діяльності.

Практична частина. Виконання вправ на повторення вивченого матеріалу. Робота з таблицями-схемами і діаграмами. Підготовка доповіді на тему «Особливості регулювання праці спортсменів віком до 18 років, спортсменів-жінок», рецензування доповіді. Опрацювання системи запитань і відповідей з теми.

5. Конституційно-правові гарантії соціального захисту громадян у сфері пенсійного забезпечення (10 год)

Теоретична частина. Конституційне право громадян на соціальний захист. Пенсійне забезпечення як вид соціальних гарантій. Солідарна система пенсійного страхування. Накопичувальна система пенсійного страхування. Недержавне пенсійне страхування. Пенсії за віком. Пенсії у зв'язку із втратою працездатності. Пенсії у зв'язку із втратою годувальника. Соціальні пенсії. Програми соціальної підтримки пенсіонерів.

Практична частина. Розкриття відмінностей між пенсійними системами: «солідарною системою пенсійного страхування», «накопичувальною системою пенсійного страхування» і «недержавним пенсійним страхуванням». Написання твору-опису актуальних проблем, з якими стикаються особи, що отримали право на пенсію і потребують соціального захисту. Складання тез і конспекту під час опрацювання наукової статті.

6. Права людини та їх захист (10 год)

Теоретична частина. Теорія прав людини. Права людини в європейській юриспруденції. Європейський суд з прав людини як механізм захисту прав. Зобов'язання держави у сфері захисту прав людини. Позасудовий та судовий механізми захисту прав людини. Регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Права людини в умовах збройних конфліктів. Захист прав дітей. Контрольні механізми забезпечення захисту прав людини.

Практична частина. Проведення тестування. Робота в малих групах (аналіз базових правових актів у сфері прав людини і прав дитини). Аналіз заборон і обмежень в умовах пандемії COVID-19.

7. Право на життя та його реалізація (10 год)

Теоретична частина. Право на життя. Право давати життя іншим. Визначення моменту початку і закінчення права на життя. Допоміжні репродуктивні технології. Суругатне материнство. Цивільно-правові аспекти статусу ембріона людини. Штучне переривання вагітності. Право на евтаназію як особисте право людини. Смертна кара. Право на життя в умовах дії особливих режимів або збройних конфліктів. Забезпечення права на життя.

Практична частина. Написання стислого конспекту про гарантування права людини на життя. Виконання тестових завдань. Робота зі складання таблиці (аргументи за і проти активної/пасивної евтаназії). Аналіз положень ЦКУ та ККУ щодо забезпечення права людини на життя. Обговорення порадника для дітей «Як вижити під час надзвичайної ситуації та в умовах війни: легко про серйозне» громадської мережі «ЕЛЕОС-Україна».

8. Медичне право (10 год)

Теоретична частина. Медичне право в системі права України. Джерела медичного права. Права пацієнта та їх захист. Права людини і біомедицина. Правове регулювання проведення медичних експертиз, трансплантації органів і тканин людини, репродуктивних технологій, медичних експериментів. Медико-юридичні аспекти проведення гемотрансфузій. Правові аспекти трансплантації органів і тканин. Правові аспекти донорства крові і її компонентів. Правові аспекти паліативної та хоспісної допомоги. Морально-правові аспекти лікарської таємниці. Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення. Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги.

Практична частина. Ведення дискусій на теми: «Актуальні питання захисту прав пацієнтів», «Актуальні етико-правові питання клонування».

Розкриття відмінностей між поняттями «лікарська помилка» і «нещасний випадок». Захист індивідуальних дослідницьких проєктів за темами на вибір. Складання тез і конспекту під час опрацювання наукової статті.

9. Освітнє право (10 год)

Теоретична частина. Правовий статус закладів освіти і його складові. Правовий статус педагогічних працівників та здобувачів освіти: порядок набуття, основні права та обов'язки. Нормативно-правове регулювання процедури ЗНО навчальних досягнень та правовідносин з прийому до закладів освіти. Нормативно-правове регулювання освітнього процесу та педагогічних відносин. Правове регулювання правовідносин, суміжних із педагогічними. Академічна доброчесність.

Практична частина. Підготовка повідомлень на одну з обраних тем: «Дошкільна освіта», «Повна загальна середня освіта», «Позашкільна освіта», «Професійна (професійно-технічна) освіта», «Вища освіта», «Освіта дорослих». Розроблення правил побудови вичерпної доповіді. Обговорення та аналіз теоретичних положень. Методом «мозкового штурму» розгляд питання кращого забезпечення і гарантування дотримання прав і свобод всіх учасників освітнього процесу в ЗЗСО, аналіз власних бачень учнів щодо покращення ситуації в цій сфері.

10. Актуальні проблеми медіації в правових спорах (10 год)

Теоретична частина. Альтернативні способи вирішення правових конфліктів. Медіація в різних видах судочинства. Історія розвитку інституту медіації. Медіація як спосіб вирішення цивільних та господарських спорів. Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. Медіація як спосіб вирішення трудових спорів. Відновне правосуддя та медіація в кримінальних справах.

Практична частина. Написання стислого конспекту. Поповнення термінологічного словника. Аналіз та обговорення теоретичних положень теми. Конспектування основних правових характеристик медіації (посередництва) у спорах. Підготовка мультимедійної презентації «Відновне правосуддя щодо неповнолітніх».

11. Медіаправо (10 год)

Теоретична частина. Органи влади в інформаційній сфері. Інформаційне законодавство. Захист журналістських джерел в українському законодавстві. Режими доступу до інформації та відповідальність. Правове регулювання права на інформацію в Україні. Дифамація у практиці українського законодавства. Ідентифікація особи в журналістських матеріалах.

Відповідальність за поширення недостовірної інформації. Авторське право та суміжні права. Правове регулювання реклами.

Практична частина. Проведення бесіди-дискусії на тему «Дифамація в ЗМІ під час виборів». Відвідування гуртківцями відкритої лекції в місцевому університеті на тему вільного доступу до публічної інформації.

12. Ювенальна юстиція (10 год)

Теоретична частина. Міжнародно-правові стандарти ювенальної юстиції. Правові засади ювенальної юстиції в Україні. Публічне адміністрування в механізмі реалізації ювенальної політики. Основні пріоритети у формуванні та реалізації національної доктрини ювенальної політики. Ювенальна юстиція як особлива система допомоги дітям, у тому числі й тим, що вчинили правопорушення чи стали його жертвою. Проблеми та перспективи впровадження ювенальної юстиції.

Практична частина. Аналіз теоретичного матеріалу. Складання тез і конспектів під час опрацювання літературних джерел та нормативно-правових актів. Коротка характеристика доповіді і промови як жанрів ділового спілкування. Дискусія на тему «Дитячий суддя, дитячий прокурор, дитячий слідчий: чи є в них потреба?».

13. Європейське право (10 год)

Теоретична частина. Поняття та структура права Європейського Союзу. Джерела права Європейського Союзу. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу. Членство в Європейському Союзі. Судові органи Європейського Союзу. Права людини в Європейському Союзі. Україна — ЄС: нормативно-правове регулювання.

Практична частина. Написання стислого конспекту. Доведення практичної значущості питань, що розглядалися. Презентація групового проєкту віртуального дослідження за обраною темою. Бесіда-дискусія на тему «Україна — це Європа! Що ж стоїть на заваді?». Перегляд кінофільму про Європейський суд з прав людини (Ukrainian version).

14. Міжнародне право (10 год)

Теоретична частина. Міжнародне право та його особливості. Суб'єкти міжнародного права. Поняття населення і території в міжнародному праві. Право міжнародних організацій. Організація Об'єднаних Націй: історія створення, правовий статус, провідні органи. Регіональні міжнародні організації. Організація Північноатлантичного договору (НАТО).

Міжнародні конференції. Відповідальність у міжнародному праві. Міжнародне гуманітарне право. Дипломатичне та консульське право. Міжнародна співпраця у сфері боротьби зі злочинністю. Інтерпол.

Практична частина. Підготовка наукових доповідей на теми за вибором: «Співвідношення міжнародного та міжнародного приватного права», «Міжнародний суд», «Міжнародний кримінальний суд», «Заборонені засоби та методи ведення війни», «Поняття та види збройних конфліктів», «Міжнародний тероризм — сучасна проблема без кордонів». Вирішення творчо-аналітичного завдання (юридичної задачі).

15. Етапи та логіка наукового дослідження (12 год)

Теоретична частина. Логіка наукового дослідження. Гіпотеза дослідження. Вимоги до проведення наукового дослідження. Послідовність проведення наукового дослідження. Науковий напрям, проблема і тема наукового дослідження. Вибір теми дослідження, об'єкта і предмета наукових досліджень, критерії та доцільність такого вибору. Ознайомлення зі станом обраної теми дослідження.

Практична частина. Складання календарного плану робіт. Організація творчої діяльності дослідника. Планування наукової діяльності. Уточнення теми і складання програми дослідження.

16. Методи оброблення результатів експериментальних досліджень (10 год)

Теоретична частина. Методи зведення й оброблення результатів досліджень: статистичні, графічні й табличні. Табличний і графічний матеріали розділу, вимоги до їх оформлення. Винесення проміжного та довідкового матеріалу в додатки.

Практична частина. Складання таблиць, графіків, діаграм, схем до дослідження.

17. Оформлення результатів дослідження (14 год)

Теоретична частина. Вимоги до складання наукового тексту. Виразність і мова тексту наукової праці. Правильність використання наукової термінології. Оформлення науково-дослідницької роботи з урахуванням основних вимог до змісту, структури і стилю написання розділів. Основні вимоги і правила написання вступу та змісту. Структура і стиль оформлення розділів. Стан наукової розробленості та законодавчого регулювання проблеми дослідження в сучасній Україні. Вивчення юридичної практики. Місце висновку в структурі науково-дослідницької роботи, його значення. Основні рекомендації та вимоги до написання загального

висновку за результатами наукового дослідження. Повнота, стислість, об'єктивність і коректність висновків.

Практична частина. Вступ як початок наукового дослідження. Окреслення мети, дослідницьких завдань, об'єкта і предмета наукової роботи. Оформлення матеріалу, що буде розміщуватися в розділі: теоретичні засади з тематики дослідження, історіографія дослідження, основна проблематика та міжнародний досвід у вирішенні досліджуваного питання. Оформлення матеріалу, що буде розміщуватися в розділі. Висновок як завершальний етап у написанні науково-дослідницької роботи, виокремлення нерозв'язаних проблем і питань, визначення перспектив подальшого дослідження.

18. Складання списку використаних джерел (12 год)

Теоретична частина. Вимоги та стандарти щодо посилань на використані літературні джерела й оформлення їх списку. Цитування в тексті наукової праці. Види посилань на використані джерела. Пояснення зв'язку тексту з посиланнями. Спрощення бібліографічних описів у посиланнях.

Практична частина. Складання списку літературних джерел. Оформлення списку опрацьованих джерел.

19. Особливості презентації результатів науково-дослідницької роботи (12 год)

Теоретична частина. Візуальний супровід доповіді. Правила оформлення постера, його зміст та необхідні компоненти. Вимоги до презентацій, їх наповнення і тривалість. Наочні таблиці, буклети.

Практична частина. Оформлення постера, підготовка презентації.

20. Методика підготовки доповіді на наукову конференцію (14 год)

Теоретична частина. Публічний виступ: особливості захисту власної дослідницької роботи. Аналіз виступу. Основні рекомендації щодо написання та виголошення доповіді.

Практична частина. Виголошення доповіді. Конкурс ораторського мистецтва. Обговорення виступів.

21. Підсумок (6 год)

Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Презентація найкращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- загальні положення щодо написання науково-дослідницьких робіт;
- критерії вибору теми наукового дослідження;
- критерії оцінювання творчої наукової роботи;
- структуру наукового пошуку;
- основи ораторського мистецтва;
- загальні правила ведення дискусії;
- юридичні терміни та їх смислове наповнення;
- основні положення конституційного, трудового, цивільного, адміністративного, кримінального та інших галузей права;
- роль правових норм у регулюванні найважливіших суспільних відносин;
- сучасні наукові проблеми в галузі юриспруденції.

Вихованці мають уміти:

- чітко формулювати проблему і мету дослідження;
- створювати словесні/мультимедійні презентації за результатами власних наукових досліджень;
- користуватися різними дослідницькими методами, вирішуючи поставлені завдання;
- робити науково обґрунтовані висновки;
- брати участь у наукових дискусіях;
- логічно доводити значущість, необхідність і новизну дослідження;
- виявляти повагу до людської гідності, демократичних цінностей, верховенства права, справедливості, рівноправ'я, патріотизму;
- орієнтуватися в системі законодавства України; застосовувати норми законодавства України в повсякденному житті;
- працювати з нормативно-правовою базою.

У вихованців мають бути сформовані компетентності:

- пошукової, науково-дослідницької роботи;
- самостійного опрацювання різних джерел, систематизації й узагальнення отриманої інформації;
- самостійного виконання науково-юридичного пошуку;
- застосування юридичних знань і набутих умінь на практиці;
- дистанційної комунікації через інтернет;
- використання результатів дослідження в навчально-пізнавальній діяльності та спеціальній практиці;
- відповідальності реалізації своїх прав і обов'язків у конкретній життєвій ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. *ВВРУ*. 2010. № 50–51.
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. *ВВРУ*. 2020. № 7–9.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України*. 2003. № 49–50.
4. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. *ВВР Української РСР*. 1971. № 50.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 1 груд. 2018 р. : офіц. текст. Київ : Паливода А. В., 2018. 283 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ : Парламент. вид-во, 2015. 103 с.
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *ВВРУ*. 2001. № 25–26. С. 131.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. *ВВРУ*. 2012. № 9–13. С. 88.
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України № 28-02-XII від 19 листопада 1992 р. *ВВРУ*. 1993. № 4. С. 19.
10. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. *ВВРУ*. 2011. № 13–17. С. 112.
11. Про автомобільний транспорт : Закон України № 2344-III від 5 квітня 2001 р. *ВВРУ*. 2001. № 22. С. 105.
12. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 р. *ВВРУ*. 2015. № 1. С. 1.
13. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України № 1058-IV від 9 липня 2003 р. *ВВРУ*. 2003. № 49–51. С. 376.
14. Про вищу освіту : Закон України № 2984-III від 1 липня 2014 р. *ВВРУ*. 2014. № 37–38. С. 2004.
15. Про всеукраїнський референдум : Закон України № 1135-IX від 26 січня 2021 р. *ВВРУ*. 2021. С. 11.
16. Про громадянство України : Закон України № 2235-III від 18 січня 2001 р. *ВВРУ*. 2001. № 13. С. 65.
17. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 5 лютого 2015 р. *ВВРУ*. 2015. № 13. С. 91.
18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р. *ВВРУ*. 1997. № 24. С. 170.
19. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 р. *ВВРУ*. 2017. № 38–39. С. 380.
20. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 463-IX від 16 січня 2020 р. *ВВРУ*. 2020. № 31. С. 226.

21. Про позашкільну освіту : Закон України № 1841-III від 22 червня 2000 р. *ВВРУ*. 2000. № 46. С. 393.
22. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства № 3773-VI : Закон України від 22 вересня 2011 р. *ВВРУ*. 2011. № 19–20. С. 179.
23. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *ВВРУ*. 2002. № 21–22. С. 135.
24. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. *Голос України*. 2003. № 45–46, 47–48.
25. Адамович С. В. Спроби реформування адміністративно-територіального устрою в Україні (1990–2012 рр.). *Прикарпатський вісник НТШ*. Думка. 2013. № 3. С. 9–20.
26. Артеменко А. Г. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях : монографія. Київ : Рідна мова, 2016. 805 с.
27. Борисенко І. В. Мала академія наук у позашкільному закладі: вибір методів та форм роботи. *Позашкільна освіта*. 2013. № 3. С. 2–5.
28. Бочарова Н. В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посіб. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 232 с.
29. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях : навч. посіб. для студентів юридичних вузів та факультетів. Харків : Право, 2014. 376 с.
30. Виговська О., Белоусова Н. Інформаційна складова національної безпеки України : колективна монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 166 с.
31. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
32. Галаджун З. В. Правові норми журналістики України: навч. посіб. Львів : Сполом, 2016. 190 с.
33. Голодюк Л. С. Навчально-дослідницька діяльність учнів: психолого-педагогічний аналіз. *Наукові записки Малої академії наук України* : зб. наук. пр. Вип. 2. Київ, 2012. С. 142–156.
34. Дяків В. Г. Формування творчо-пізнавальної активності школярів шляхом залучення їх до роботи в МАН. *Обдарована дитина*. 2013. № 1. С. 15–17.
35. Дяченко-Лисенко Л. М. Результативна наукова діяльність учнівської і студентської молоді в Україні. *Наукові записки Малої академії наук України* : зб. наук. пр. Вип. 2. Київ, 2012. С. 156–166.
36. Єрофеєнко Л. В. Адміністративне право: навч.-метод. посіб. Харк. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків : ХНАДУ, 2013. 171 с.
37. Кресін О. В. Порівняльне правознавство: вітчизняні та зарубіжні спеціалізовані центри дослідження і викладання : довідник. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. 190 с.

38. Курило Л. В. Дотримання прав людини (на основі практики Європейського суду з прав людини щодо України) : практич. посіб. / за заг. ред. В. К. Грищука. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 91 с.
39. Литвиненко Т. А. Кримінальне право України в поняттях і термінах : слов.-довід. для ВНЗ. Харків : Форт, 2017. 108 с.
40. Наливайко Л. Р., Грицай І. О. Неурядові правозахисні організації України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : Хай-Тек Прес, 2016. 245 с.
41. Машика В. Т. Інтелектуальні ігри з правознавства : посіб. Харків : Основи, 2018. 94 с.
42. Міхневич Л. В. Конституційне право України : практикум. Київ : Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», 2013. 265 с.
43. Нестерович В. Ф. Практикум з Конституційного права України : практич. посіб. Київ : Ліра-К, 2018. 640 с.
44. Основи правознавства : навч. посіб. / за ред. проф. Ю. І. Крегула. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ : Київ. нац. екон.-торг. ун-т, 2018. 527 с.
45. Основи правознавства. Ч. 1: Загальні положення права : навч. посіб. / О. В. Гуляк та ін. Одеса : Військова академія, 2019. 226 с.
46. Ратушняк С. П. Правознавство. Довідник школяра : посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2009. 300 с.
47. Савич С. С., Попов А. А., Пашук Т. В. Судочинство у Європейському суді з прав людини : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 163 с.
48. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. Вид. 4-те, допов. і переробл. Київ : Правова єдність, 2013. 524 с.
49. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
50. Фінансове право : навч. посіб. / М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
51. Формування предметних компетентностей засобами проектного навчання : посіб. / авт.-упоряд. К. О. Баханов. Харків : Основа, 2018. 128 с.
52. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. 656 с.
53. Цивільне, господарське та господарське процесуальне право у запитаннях і відповідях (практичний курс) : практич. посіб. / упоряд.: В. І. Борисова та ін. Харків : Право, 2013. 175 с.
54. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів. Київ : Либідь, 2005. 568 с.
55. Ющик О. І., Бошицький Ю. Л., Риндюк В. І. Конституційні основи розвитку законодавства України : навч. посіб. Київ : Юридична думка, 2015. 155 с.

М. В. Чаловська

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна молодь є інтегрованою в інформаційні процеси, тому для успішного становлення особистості і її свідомого існування в медіасередовищі необхідним є поглиблення обізнаності щодо функціонування сфери мас-медіа, перетворення молодих людей із споживачів медіапродуктів на свідомих і творчих користувачів мас-медіа, формування в них критичного ставлення до медіапродуктів і навичок безпечної взаємодії в мережі Інтернет.

Загальноосвітня цінність вивчення основ журналістики полягає у формуванні цілісного знання із цього предмета, вивченні законів, на яких ґрунтується журналістика, поняття професійної етики, сучасної інформаційної системи, жанрів, процесу написання журналістських матеріалів.

Робота секції спрямована на те, щоб навчити вихованців усвідомлено орієнтуватися в життєвих ситуаціях, у тих подіях, які відбуваються у світі, державі, області, місті, закладі освіти, правильно формулювати свої думки, уміти їх викладати в журналістських матеріалах, набути умінь і навичок спілкування.

Метою програми є формування предметної та ключових компетентностей у процесі вивчення основ журналістики і здійснення дослідницько-експериментальної роботи.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіння базовими знаннями з основ журналістики, теоретичними основами науково-дослідницької роботи; ознайомлення з витоками журналістської діяльності, теорією та історією розвитку світової і вітчизняної журналістики, її роллю в житті людини та суспільства; засвоєння фундаментальних знань про журналіста як суб'єкта масово-інформаційної діяльності;
- *практичної*: опанування вихованцями умінь і навичок самостійно писати журналістські твори й аналізувати їх, знаходити інформацію, підбирати факти й аналізувати, систематизувати інформацію та оформляти в тексти певних жанрів, аналізувати і висловлювати власну думку щодо публіцистичних матеріалів журналістів; оволодіння навичками роботи з науковою інформацією, проведення пошуку та досліджень

у галузі журналістики, оброблення результатів досліджень, формування вмінь і навичок самостійного опрацювання наукової літератури, відбору, аналізу, систематизації матеріалу й оформлення результатів дослідження, уміння оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом; формування мовної культури, системно-логічного мислення, навичок осмислення здобутків науки, культури, мистецтва;

- *творчої*: набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу; формування стійкого інтересу до пошукової, дослідницької діяльності в галузі журналістики, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні, розвиток пізнавальної активності, формування вміння нестандартно вирішувати складні наукові завдання;

- *соціальної*: розвиток моральних якостей, формування громадянської позиції, професійного самовизначення, національних і загальнолюдських культурних та духовних цінностей, наукової і творчої ініціативності, прагнення до нових знань, потреби у творчому самовдосконаленні, позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство та ін.), уміння працювати в колективі.

Програма підготовлена з урахуванням рівня сучасних досягнень журналістської творчості, спрямована на використання, розширення, поглиблення і закріплення знань вихованців, здобутих на уроках української мови та літератури, світової літератури, художньої культури, історії та права.

В основі програми — особистісно-орієнтовне навчання, що враховує потреби кожного члена наукової секції, його здібності, уміння і навички, допомагає повною мірою виявити і проявити свій творчий потенціал.

Програма основного рівня розрахована на два роки навчання, до наукової секції зараховуються переважно вихованці віком 13–17 років.

У програмі основного рівня першого року навчання на опрацювання навчального матеріалу відводиться 144 години (4 години на тиждень), другого року навчання — 216 годин (6 годин на тиждень).

Основне завдання першого року навчання — прищепити інтерес до предмета, озброїти учнів базовими поняттями та категоріями журналістської творчості, розкрити роль журналістів у суспільстві, їх вплив на формування світогляду людей, сприймання тих процесів, що відбуваються в навколишньому світі.

Другий рік навчання передбачає поглиблення засвоєних законів журналістики, набуття навичок написання різножанрових творів, а також досвіду організації науково-дослідницької діяльності.

Зміст програми передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичні заняття передують практичній роботі, що сприяє застосуванню знань на практиці, формуванню вмінь і навичок виконання різних завдань, закріпленню і перевірці отриманих знань і вмінь, свідомій і творчій роботі вихованців над поставленими завданнями. Усі теми розташовані так, щоб забезпечувався взаємозв'язок між ними, а практична діяльність вихованців спиралася на знання, засвоєні раніше. На теоретичних заняттях вихованці вивчають історію розвитку світової та вітчизняної журналістики, основні теоретичні поняття. Теоретичний матеріал пов'язується з темами практичних робіт відповідно до навчально-тематичного плану. Практичні заняття полягають у творчому розв'язанні журналістських задач, тестуванні, проведенні вікторин, ділових ігор, науково-дослідницької діяльності. Саме такий підхід дає можливість закріпити знання і сформувати практичні уміння, необхідні для журналістської діяльності. Така методика проведення практичних занять розвиває індивідуальність вихованців, їх емоційну і творчу активність, самостійність мислення.

Програма побудована за принципом доступності навчального матеріалу, відповідності його обсягу віковим особливостям і попередній підготовці вихованців.

З огляду на мету і завдання, сформульовані в програмі, на заняттях секції використовуються як традиційні технології навчання та виховання, так і елементи інноваційних технологій (розвивального навчання, проєктної діяльності, інтерактивного навчання). Застосовуються різноманітні форми організації освітнього процесу: практичні заняття, евристичні бесіди, тренінги, дискусії, семінари, конференції, конкурси, презентація власних наукових досліджень та захист дослідницьких проєктів, індивідуальна робота. Також у програмі передбачено ознайомлення з професіями кореспондента, журналіста, телеведучого.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, тестування, опитування, захист дослідницьких проєктів, проведення підсумкових конференцій, участь у конкурсах та інших масових заходах за напрямом роботи секції.

Програма є орієнтовною. Керівник секції може вносити зміни й доповнення до її змісту, плануючи свою роботу з огляду на інтереси вихованців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник секції сам може визначати, скільки годин потрібно для засвоєння тієї чи іншої теми, із чого розпочинати роботу, і вносити до програми відповідні корективи, виходячи з рівня підготовки вихованців.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Історія виникнення і розвитку науки журналістики	4	6	10
3.	Журналістика в системі соціальних інститутів	6	12	18
4.	Журналістика як творчість	5	10	15
5.	Жанри журналістики	6	12	18
6.	Основи науково-дослідницької діяльності	24	48	72
7.	Конкурси, екскурсії, лекторії	—	6	6
8.	Підсумок	—	2	2
Разом		46	98	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Загальне поняття про журналістику. Завдання і функції сучасної журналістики. Професійна етика журналіста.

Вступний інструктаж з техніки безпеки під час роботи секції. План роботи на рік. Організаційні питання.

Практична частина. Дискусія «Значення журналістики в житті людини».

2. Історія виникнення і розвитку науки журналістики (10 год)

Теоретична частина. Умови виникнення, формування і становлення журналістики. Перші видання періодичної преси. Журналістика XVIII ст. — XX ст. Особливості становлення журналістики в Україні. Історія дитячої преси.

Практична частина. Круглий стіл «Особливості становлення журналістики в Україні», семінар «Журналістика минулого й майбутнього». Конкурс на найкращий твір-розповідь «Історія дитячої преси». Підготовка презентацій, виступів-доповідей на тему «Видатні українські журналісти».

3. Журналістика в системі соціальних інститутів (18 год)

Теоретична частина. Журналістика як галузь масово-інформаційної діяльності. Джерела й методи збору суспільно-значущої інформації в журналістиці. Соціальна позиція журналіста. Свобода слова і журналістська діяльність. Журналістика як система засобів масової інформації.

Практична частина. Збір інформації різними методами за темою «Що заважає українцям спілкуватися рідною мовою?», презентація виконаного завдання. Підготовка виступів для засідання круглого столу за темою «Чи вільні ми у висловленні своїх думок?». Побудова діалогів за темами «Якою має бути соціальна позиція журналіста?».

4. Журналістика як творчість (15 год)

Теоретична частина. Журналістський твір у системі інших текстів масово-інформаційних потоків. Журналістика як духовно-практичне освоєння дійсності. Загальні тенденції сучасних засобів масової інформації.

Практична частина. Дослідження ролі доказів й аргументів у конкретному журналістському тексті (на матеріалі місцевих чи всеукраїнських видань), діалог за темою «Чи є редакторська діяльність творчою сферою?», аналіз композиції конкретних журналістських текстів (на матеріалі улюблених періодичних видань), створення асоціативних куштів до дібраних журналістських текстів.

5. Жанри журналістики (18 год)

Теоретична частина. Поняття «рід» і «жанр» у літературознавстві та журналістикознавстві. Загальна характеристика інформаційних жанрів: замітка, звіт, інтерв'ю, репортаж.

Загальна характеристика художньо-публіцистичних жанрів (нарис, есе), аналітичних жанрів (кореспонденція, стаття, рецензія), сатиричних жанрів (сатирична замітка, фейлетон, гумореска, байка, пародія, епіграма).

Практична частина. Визначення жанру запропонованих текстів, написання текстів інформаційного, художньо-публіцистичного, аналітичного, сатиричного жанрів (на вибір), їх редагування. Робота над визначенням ролі й функції авторського «я» в конкретному самостійно дібраному журналістському репортажі на будь-яку тему (наука, культура, освіта, бізнес). Огляд улюблених періодичних видань за тиждень і визначення домінантних жанрів. Творча робота з подання однієї інформації (за інтересами) в різних жанрах журналістики. Звіт про результати творчої роботи і їх обговорення.

6. Основи науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Поняття про науково-дослідницьку діяльність. Види досліджень (теоретичне, експериментальне; індивідуальне, групове, колективне; комбіноване). Структура дослідницької роботи, вимоги до її оформлення. Напрями дослідження в галузі журналістики. Види інформаційних ресурсів і правила роботи з ними. Принципи збору інформаційного матеріалу. Етапи роботи над дослідженням (вибір теми, підготовка та проведення дослідження, узагальнення результатів). Презентація результатів дослідження.

Практична частина. Ознайомлення із загальною структурою дослідницьких робіт, вимогами до оформлення. Ознайомлення з дослідницькими роботами учнів попередніх років, їх аналіз. Визначення з напрямом, темою дослідження. Складання плану роботи над дослідженням. Виконання вправ на побудову аргументації в тексті дослідницької роботи. Складання плану та розроблення презентації проєкту.

Написання дослідницької роботи: вступ (актуальність теми; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна); розділи основної частини, які містять певні наукові положення, цитати художніх текстів, наукових праць; висновки; література, додатки. Редагування й оформлення.

Підготовка презентації. Розроблення постера. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Підготовка матеріалів для участі в конкурсах за напрямом роботи секції. Проведення учнівської конференції: виступи вихованців з результатами своїх досліджень. Обговорення виступів.

7. Конкурси, екскурсії, лекторії (6 год)

Практична частина. Участь у тематичних заходах різних рівнів: конкурсах, семінарах, вебінарах, конференціях, екскурсіях.

8. Підсумок (2 год)

Підбиття підсумків роботи секції за рік. Презентація найкращих дослідницьких робіт. Рекомендації щодо подальшого навчання і продовження наукового дослідження.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила техніки безпеки, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером, правила поведінки в приміщенні, де проводяться заняття секції;
- загальні відомості про журналістику як науку, її роль у житті людини та суспільства;
- історію виникнення й розвитку журналістики;
- особливості становлення журналістики в Україні;
- історію дитячої преси;
- зміст основних понять журналістики;
- соціальну позицію журналіста, його обов'язки;
- основні закони і правила журналістики;
- загальні тенденції сучасних засобів масової інформації;
- жанри журналістики;
- види та напрями досліджень у журналістиці;
- структуру дослідницької роботи, вимоги до її оформлення;
- правила роботи з науковою та довідковою літературою;
- вимоги до доповіді і презентації результатів дослідження.

Вихованці мають уміти:

- дотримуватися правил поведінки в приміщенні, де проводяться заняття секції;
- дотримуватися правил техніки безпеки, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- розрізняти суб'єкти й об'єкти журналістських відносин, етапи журналістського дослідження;
- планувати й організовувати свій дослідницький проєкт;
- збирати інформацію різними способами, працювати із джерелами інформації, правильно цитувати та конспектувати джерела, оформлювати бібліографічні посилання;
- будувати аргументацію в тексті дослідницької роботи;
- оформлювати дослідницьку роботу;
- презентувати результати наукового дослідження.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- здатність орієнтуватися в сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи функціонування різних видів масової інформації;
- розрізнення інформації за рівнем впливу на особистість, аналіз і оцінка текстів медіаповідомлення;

- використання програмного забезпечення і технічного обладнання для провадження журналістської діяльності;
- самостійне створення журналістських творів;
- ефективна взаємодія в колективі під час виконання спільних завдань;
- планування і здійснення дослідницького проєкту: визначення актуальної проблеми дослідження, об'єкта, предмета, мети, завдань, наукової гіпотези, обирання методологічного інструментарію.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		усього	теоретичних	практичних
1.	Вступ	2	1	1
2.	Сучасна журналістика і засоби масової інформації	24	8	16
3.	Секрети журналістської творчості	22	6	16
4.	Основні газетні жанри, специфіка їх побудови	94	28	66
5.	Основи науково-дослідницької діяльності	72	24	48
6.	Підсумок	2	—	2
Разом		216	67	149

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Вступний інструктаж з техніки безпеки під час роботи секції. План роботи секції на рік. Організаційні питання.

Мала академія наук як освітня система. Структура МАН, напрями діяльності. Журналістика як наука.

Практична частина. Круглий стіл «Чи актуальна професія журналіста?».

2. Сучасна журналістика і засоби масової інформації (24 год)

Теоретична частина. Поняття журналістики і засобів масової інформації. Інформаційна система сьогодення. Українські видання, їх структура.

Практична частина. Робота над структурою дібраних номерів центральних та місцевих газет. Підготовка повідомлень на теми: «Найзручніша інформаційна система», «Найцікавіше українське видання».

3. Секрети журналістської творчості (22 год)

Теоретична частина. Методи і способи збору зовнішньої інформації. Спостереження як метод збирання інформації та його види: відкрите і приховане, включене і невключене. Особливості людського спілкування. Інтерв'ю як метод збирання інформації. Телефонне спілкування.

Засоби стилістики української літературної мови.

Планування роботи над певним типом твору. Алгоритм написання матеріалу. Основний закон побудови сюжету.

Практична частина. Спостереження за життям закладу освіти і класного колективу. Презентація зібраного матеріалу.

Спілкування з відомими людьми міста, області, нотування матеріалу. Робота з документами (автобіографії, витяги з протоколів, пояснювальні записки, доручення тощо). Побудова інтерв'ю, аналіз його перебігу.

Діалог на тему «Чи має журналіст бути спостережливим і розвивати в собі цю рису протягом життя?». Диспут на тему «Який з методів отримання інформації найдієвіший?». Підготовка питальника, планування бесіди, вибір та обґрунтування моделі поведінки журналіста під час інтерв'ю за запропонованими темами (ситуаціями спілкування).

Конкурс на найцікавіші новини тижня. Написання статті, листа, нарису, замітки до редакції місцевої газети на одну з поданих актуальних тем. Редагування створених висловлювань.

4. Основні газетні жанри, специфіка їх побудови (94 год)

Теоретична частина. Етапи роботи над інформаційними жанрами (хроніка, анонс, замітка, репліка, репортаж).

Етапи роботи над аналітичними жанрами (кореспонденція, стаття, коментар, рецензія, журналістське розслідування).

Робота над художньо-публіцистичними жанрами (нарис та його види, зарисовка, етюд, есе, фейлетон).

Практична частина. Побудова творів інформаційного, аналітичного, публіцистичного жанрів на актуальні теми, їх редагування.

5. Основи науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Наука як діяльність і система знань. Мета, завдання, і функції науки, її зв'язок з іншими сферами діяльності людини.

Структура дослідницької роботи, вимоги до її оформлення. Правила проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Напрями дослідження в галузі журналістики. Принципи збору інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Структурні компоненти дослідження: актуальність, мета і завдання, об'єкт і предмет. Методи дослідження.

Етапи наукового дослідження (вибір теми, підготовка та проведення дослідження, узагальнення результатів).

Презентація результатів дослідження, її види. Вимоги до доповіді. Правила ведення дискусії.

Практична частина. Ознайомлення із загальною структурою дослідницьких робіт, вимогами до оформлення дослідницької роботи. Ознайомлення з дослідницькими роботами вихованців попередніх років, їх аналіз. Виконання вправ на постановку наукової проблеми дослідження. Вибір методів дослідження. Виконання вправ на побудову аргументації в тексті дослідницької роботи.

Написання дослідницької роботи: вступ (актуальність теми; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна); розділи основної частини, які містять певні наукові положення, цитати художніх текстів, наукових праць; висновки; література, додатки. Редагування й оформлення.

Складання плану захисту дослідницького проєкту. Підготовка доповідей за темою дослідження. Розроблення мультимедійної презентації за результатами дослідження. Створення постера. Підготовка матеріалів для участі в конкурсах за напрямом роботи секції.

Тренінг «Готуємося до захисту дослідницького проєкту». Проведення учнівської науково-практичної конференції: виступи учнів із результатами своїх досліджень. Обговорення виступів.

6. Підсумок (2 год)

Підбиття підсумків роботи секції за рік. Презентація найкращих дослідницьких робіт. Рекомендації щодо подальшого навчання і продовження науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- науково-методологічні основи функціонування журналістики як теорії і сфери масово-інформаційної діяльності ЗМІ;
- витоки журналістської діяльності, теорію та історію журналістики;
- структуру журналістського тексту, його основні компоненти;
- джерела та методи збору інформації в журналістиці;
- основні жанри журналістики;
- специфіку побудови газетних жанрів;
- основи науково-дослідницької діяльності;
- напрями дослідження в галузі журналістики;
- правила роботи з науковою та довідковою літературою;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи;
- правила ведення наукової дискусії.

Вихованці мають уміти:

- вільно оперувати поняттями, термінами, категоріями журналістики;
- аналізувати журналістський текст;
- застосовувати стандарти журналістської діяльності під час підготовки власних журналістських робіт;
- відокремлювати факти від суб'єктивної думки;
- створювати власні інформаційні тексти, редагувати їх, удосконалювати зміст;
- знаходити й виправляти помилки у творах різних жанрів;
- проводити інформаційні кампанії, журналістські розслідування;
- створювати мультимедійні презентації, користуючись різним програмним забезпеченням;
- будувати таблиці, графіки, діаграми в редакторах Microsoft Excel;
- оформлювати творчий доробок для участі в літературних конкурсах, у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України;
- захищати і презентувати результати наукової діяльності, аргументовано відстоювати власну позицію.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- здатність визначати в інформаційному потоці актуальні, соціально значущі суспільно-політичні, економічні і культурні події, процеси та явища;
- пошук інформації з різних джерел, її критичний аналіз і перевірка на достовірність;

- використання сучасного програмного забезпечення і технічного обладнання для провадження журналістської діяльності;
- організація робочого часу для систематичної наукової і творчої діяльності;
- самостійне написання журналістських творів;
- ефективна взаємодія в колективі під час виконання спільних завдань;
- планування і проведення дослідницького проєкту: визначення актуальної проблеми дослідження, об'єкта, предмета, мети, завдання, наукової гіпотези, підбір методологічного інструментарію.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, наочність	Кількість, шт.
Диктофон	За кількістю вихованців
Магнітофон	1
Телевізор	1
Комп'ютер	1
Принтер	1
Накопичувач USB Flash-drive	1
Папір друкарський	100 шт.
Ручки кулькові	За кількістю вихованців
Скріпки, кнопки	У разі потреби
Стенди для виставки	У разі потреби

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомолова Н. Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. Москва : Изд-во МГУ, 1991. 125 с.
2. Владимиров В. М. Основы журналистики в понятиях и комментариях : учеб. пособ. Луганск : Изд-во ВУГУ, 1998. 144 с.
3. Гід журналіста : збірка навчальних матеріалів, складена за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ / адаптація та упорядкування А. Лазаревої. Київ : Політграфцентр, 1999. 96 с.
4. Журналістика в умовах гласності / А. З. Москаленко та ін. Київ : Либідь, 1991. 192 с.
5. Засурский Л. Н. Роль средств массовой информации в обществе. *Вестник Москов. ун-та. Серия 10: Журналистика.* 1995. № 2. С. 3–6.

6. Збірник праць кафедри української преси : на пошану проф. В. Здоровеги з нагоди 70-річчя від дня народження. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. Вип. 3. 411 с.
7. Інформаційна сфера як духовне явище / за ред. проф. А. Москаленка. Київ : Центр вільної преси, 1999. 122 с.
8. Копиленко О. Л. Влада інформації. Київ : Україна, 1991. 108 с.
9. Кузнецова О. Д. Журналістська етика та етикет: основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень : монографія. Львів : Світ, 1998. 412 с.
10. Лаврик О. В. Основи журналістики : навч.-метод. посіб. для студентів зі спеціальності «Основи журналістики». Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 73 с.
11. Мартинчук Н. Б. Журналістика у школі. Тернопіль — Харків : Ранок. 128 с.
12. Марущак В. І. Школа журналіста : навч. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 136 с.
13. Масова інформація : підручник / А. З. Москаленко та ін. Київ : Либідь, 1997. 216 с.
14. Москаленко А. З. Основи журналістики : тексти лекцій. Київ : ВПЦ «Київський університет», 1994. 135 с.
15. Москаленко А. З. Теорія журналістики : підручник. Київ : Експрес-об'ява, 1998. 334 с.
16. Нагорняк М. В. Імідж сучасного радіожурналіста. *Слобожанщина*. 1998. № 8. С. 210–227.
17. Нерух О. О. Першооснови журналістської творчості : навч. посіб. для студентів філологічного факультету, спеціальність «Журналістика». Харків : Світ дитинства, 2000. 108 с.
18. Москаленко А. З., Губерський Л. В., Іванов В. Ф. Основи масово-інформаційної діяльності : підручник. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 1999. 634 с.

А. В. Соловей

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЖУРНАЛІСТИКА І БЛОГЕРСТВО»

ВИЩИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Гурток «Журналістика і блогерство» є однією з форм навчання основ журналістики учнів старших класів, а заняття журналістикою вирішує одне з провідних завдань виховання — формування соціально активної особистості. Для цього необхідно організувати цікаву за змістом творчу діяльність, що враховує здібності та захоплення здобувачів освіти.

Актуальність навчальної програми з основ журналістики пов'язана з необхідністю залучення старшокласників до пізнання і розуміння світу ЗМІ, їх власної інформаційної і творчої діяльності, процесом формування компетентностей у медіасфері.

Журналістика відкриває широкі можливості для використання між-наочних знань, умінь і навичок. Особливістю методики проведення занять у гуртку є поєднання теоретичної і практичної частин, а засвоєнню програми сприяють різноманітні форми роботи з вихованцями: лекції, бесіди, зустрічі із цікавими людьми, огляди, екскурсії, рольові та ділові ігри, пресконференції тощо. На заняттях переважає діяльнісний підхід: вихованці аналізують запропоновані матеріали, створюють роботи на задані теми і жанри, збирають і систематизують матеріали, редагують тексти, ведуть робочі щоденники, блокноти, записники. Важливим для формування самостійності вихованців є залучення їх до практичної роботи з пошуку та обробки фото- і відеоматеріалів. Найкращі відеороботи можуть бути презентовані на інтернет-платформах.

Метою програми є формування предметної і базових компетентностей у процесі дослідницької діяльності у сфері журналістики.

У процесі досягнення мети реалізуються основні завдання програми, що спрямовані на формування таких компетентностей:

- *пізнавальної*: оволодіння поняттями, знаннями у сфері журналістики та наукових досліджень, медіаграмотності та медіабезпеки, графічної грамотності; теоретичними аспектами процесу створення та виробництва журналістського продукту; основними методами і прийомами журналістики відповідно до системи жанрів; маркетинговим технологіям просування в соціальних мережах;
- *практичної*: підготовка вихованців до успішного засвоєння знань з журналістики та суміжних галузей знань, формування навичок розроблення

композиційно-графічної моделі конкретного видання, його макетування та редагування, розвиток дослідницьких навичок, як-от пошук, збір, аналіз і систематизація даних, отриманих у результаті роботи з різними джерелами інформації, включаючи інтернет; створення цифрової інформації та її пропаганда в соціальних мережах, розвиток умінь і навичок використання базових програм та інструментів для створення цифрового матеріалу й умінь застосовувати знання на практиці;

- *творчої*: набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток винахідливості, креативності, теоретичного образного, логічного та системного мислення, продуктивної уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу, розвиток особистих здібностей вихованців у процесі роботи над зображенням чи відеофайлом;

- *соціальної*: формування культури поведінки і основ моральної та естетичної культури, цілеспрямованості в процесі включення вихованців в активну творчу роботу — створення зображень чи відеоробіт; набуття досвіду спілкування з представниками різних вікових, соціальних і професійних груп; прищеплення позитивного ставлення до праці; професійна орієнтація вихованців; патріотизм і любов до України.

На заняттях гуртка «Журналістика і блогерство» вихованці мають змогу розробляти сценарій для відео, засвоїти основи зйомки та монтажу, навчатися базового просування власного дослідницького проекту.

Програма складається з практичних завдань, де вихованці створюють відео. Навчання наповнене рольовими іграми, вирішенням практичних завдань, творчою індивідуальною та командною роботою. Завдання спрямовані на отримання корисних практичних знань і навичок, розвиток уяви. Такий підхід допомагає розкрити творчий потенціал кожної особистості, повірити в себе і створити власний дослідницький проект.

Програма розрахована на учнівську молодь віком 13–17 років і передбачає навчання вихованців у групах вищого рівня. На засвоєння навчального матеріалу відводиться один рік, тижневе навантаження — 9 годин (три заняття тривалістю по три години). Загальна кількість годин на рік — 324.

На заняттях застосовуються різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемно-пошукові, дослідницькі. Перевага надається інтерактивним методам та принципам STEAM-освіти.

Для оцінки успішності вихованців передбачено такі форми контролю: поточний (обговорення, тестування, вирішення творчих завдань); проміжний (написання рефератів / індивідуальних проектів, підготовка презентацій, окремих складових частин науково-дослідницької роботи); підсумковий (дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах).

Програма адаптована для змішаного навчання, передбачає можливість застосування дистанційної форми роботи.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичні	практичні	усього
Вступ	2	1	3
Розділ 1. Основи журналістики	55	65	120
1.1. Журналістика як наука: історія розвитку	2	1	3
1.2. Журналістика і система ЗМІ	7	8	15
1.3. Портрет сучасного журналіста. Функції, тенденції сучасної журналістики	2	1	3
1.4. Журналіст-кореспондент	3	3	6
1.5. Журналіст – автор матеріалу	9	9	18
1.6. Оформлення журналістського твору	21	33	54
1.7. Культура спілкування в журналістиці	6	6	12
1.8. Театральна майстерність журналіста	3	3	6
1.9. Журналістська етика: світові й українські стандарти	2	1	3
Розділ 2. Блогерство	22	77	99
2.1. Основи інтернету	4	5	9
2.2. Соціальні мережі	3	6	9
2.3. Виробництво контенту	12	63	75
2.4. Маркетингові технології просування блогів	3	3	6
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	12	84	96
3.1. Науково-дослідницька діяльність та її основні етапи. Поняття науково-дослідницької роботи (дослідницького проекту)	6	36	42
3.2. Написання й оформлення дослідницької роботи	6	48	54
Підсумок	–	6	6
Разом	91	233	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою гуртка на рік. Мета і завдання. Правила поведінки на заняттях. Вступний інструктаж.

Практична частина. Психологічні вправи на знайомство. Вправи на визначення рівня обізнаності вихованців з основ журналістики і блогерства.

Розділ 1. Основи журналістики (120 год)

1.1. Журналістика як наука: історія розвитку (3 год)

Теоретична частина. Протожурналістика. Основні форми комунікації минулого. Виникнення перших газет, журналів. Особистості в історії розвитку преси.

Практична частина. Створення повідомлення на тему «Яким я уявляю журналіста минулого».

1.2. Журналістика і система ЗМІ (15 год)

Теоретична частина. Інформація. Поняття засобів масової інформації. Специфіка телебачення як ЗМІ, телевізійні жанри. Специфіка радіо як сучасного мобільного засобу масової інформації. Жанри радіо, робота з мікрофоном. Інтернет як потужне джерело інформації. Інтернет-сайти як напрям сучасної журналістики. Специфіка роботи інтернет-журналістів.

Друковані ЗМІ. Специфіка роботи журналіста в газеті. Журналістські професії. Кореспондент, фотокореспондент, репортер, аналітик, публіцист, інтерв'юєр, нарисовець, редактор, оглядач та ін. Спеціалізація з тематики журналістських творів: спортивний оглядач, еколог та ін.

Практична частина. Аналіз насичення ефіру одного з обраних каналів: відсоток реклами, музичне оформлення, кількість поданих фактів. Створення матеріалу на основі інформації з інтернет-джерел. Створення теми та сценарію відеоролика на каналі YouTube. Створення теми для власного матеріалу. Підготка письмової характеристики інтернет-читача: хто він і який він, його інтереси і потреби. Аналіз переваг і недоліків різних видів ЗМІ. Написання тексту на тему «ЗМІ та моє місце в них».

1.3. Портрет сучасного журналіста. Функції, тенденції сучасної журналістики (3 год)

Теоретична частина. Особливості діяльності журналіста. Важливість комунікабельності в діяльності журналіста. Особистісні якості. Освіта й самоосвіта. Імідж журналіста. Культуроформуючі, рекламно-довідкові та рекреативні функції журналістики. Тенденції сучасної світової журналістики.

Практична частина. Написання текстів на теми: «Чому мені подобається професія журналіста», «Яким має бути справжній журналіст». Опис улюбленого журналіста, аналіз його іміджу.

1.4. Журналіст-кореспондент (6 год)

Теоретична частина. Традиційні і нетрадиційні методи збору інформації. Методи фіксації інформації. Вивчення інформації. Допоміжні засоби в роботі журналіста. Кореспондент і репортер. Журналіст в епіцентрі подій: стратегія поведінки. Особливості репортажу: ефект присутності.

Практична частина. Пошук інформації для власного матеріалу. Тест «Оціни власні репортерські якості».

1.5. Журналіст — автор матеріалу (18 год)

Теоретична частина. Підготовка до створення матеріалу. Визначення обсягу, стилю, засобів посилення переконливості тощо. Створення тексту. Початок. Композиція. Деталь та образ. Закінчення. Параметри оцінки журналістських матеріалів. Секрети майстерності. Методи написання матеріалів. Закон перевернутої піраміди. Принцип побудови інформаційного матеріалу «5 W». Види заголовків. Підбір заголовків. Методи збільшення експресії. Лід. Різні типи лідів.

Практична частина. Збір матеріалів у різних джерелах. Систематизація та сортування інформації. Створення композиції сюжету.

1.6. Оформлення журналістського твору (54 год)

Теоретична частина. Композиційно-графічне моделювання. Оформлення заголовків. Види, архітектоніка і композиція заголовків. Шрифтове оформлення заголовків. Робота з програмами та інструментарієм, графікою.

Практична частина. Аналіз оформлення улюблених видань. Виявлення закономірностей оформлення залежно від виду видання, подачі текстових матеріалів у газетах і журналах.

Робота в програмах Movavi Video, Lightroom, FaceApp тощо. Робота з графікою. Засвоєння навичок роботи в програмах. Моделювання композицій. Створення власних матеріалів.

1.7. Культура спілкування в журналістиці (12 год)

Теоретична частина. Професійне спілкування в журналістиці: «слухаю, чую, розумію». Перше правило — людський інтерес та розуміння. Вміння слухати та запам'ятовувати. Тактика спілкування: змістовий та психологічний аспекти. Техніка мови. Робота над голосом. Взаємодія зі співрозмовником. Підготовка і проведення інтерв'ю.

Роль журналіста під час інтерв'ю. Психотехнології в журналістському спілкуванні.

Практична частина. Вправи на розвиток уваги і пам'яті. Тренування дикції (скоромовки) і пам'яті (вивчення текстів і віршів). Вправа «Перевтілення» (у героїв творів, дерева, тварин тощо). Відпрацювання навичок звільнення від зайвої напруги.

Виконання завдань: 1) обрати цікаву людину і поставити їй п'ять питань про її життя та роботу, записати відповіді, скласти інтерв'ю; 2) дати почитати написане інтерв'ю близькій людині й вислухати її думку з приводу написаного; 3) написати замітку «Як я брав інтерв'ю»; 4) прочитати в пресі п'ять інтерв'ю і проаналізувати їх на предмет помилок, допущених інтерв'юером.

1.8. Театральна майстерність журналіста (6 год)

Теоретична частина. Значення акторської майстерності в роботі журналіста. Оволодіння елементами акторської майстерності. Розвиток психотехніки. Розвиток комунікативних навичок, мислення, мови, уяви, пам'яті, уваги.

Техніка мови. Робота над голосом. Дикція. Інтонація. Виразність мови. Постановка дихання. Постановка голосу. Сценічне спілкування.

Практична частина. Артикуляційна гімнастика. Практичні вправи на вміння правильно розподіляти голос, дихання. Етюди. Комплекс вправ на вироблення навичок органічного сценічного спілкування. Вивчення скоромовок.

1.9. Журналістська етика: світові й українські стандарти (3 год)

Теоретична частина. Кодекс професійної етики українського журналіста (прийнятий Національною спілкою журналістів України). Декларація принципів поведінки журналістів (Міжнародна федерація журналістів). Європейські кодекси поведінки журналіста. Кодекс поведінки журналіста (Національна спілка журналістів Великої Британії та Північної Ірландії). Етичний кодекс українського журналіста.

Кодекс честі співробітників ВВС. Культура спілкування журналіста. Правила поведінки під час дискусій та пресконференцій.

Право на зберігання конфіденційності джерела інформації. Основні визначення та положення законів України: «Про інформацію», «Про телебачення та радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні».

Практична частина. Опрацювання нормативно-правових актів. Обговорення принципів журналістської етики, розгляд кейсів.

Розділ 2. Блогерство (99 год)

2.1. Основи інтернету (9 год)

Теоретична частина. Інтернет — всесвітня інформаційна мережа. Інтернет-протоколи, адресація в мережі Інтернет. Поняття всесвітньої павутини. Поняття гіперпосилання і гіпертекстового документа, вебсторінки і вебсайта. Використання веббраузера. Пошук інформації в інтернеті. Використання методів OSINT для пошуку інформації.

Інтерактивне спілкування. Електронна пошта. Безпека в мережі Інтернет. Фейкові повідомлення, deerfake, фішинг. Спілкування на форумах і в чатах. Соціальні мережі і месенджери.

Практична робота. Електронна пошта. Огляд програм для роботи з електронною поштою, принципи вибору поштового сервісу. Створення надійних паролів і безпечно їх зберігання. Розпізнавання фішингових повідомлень, перевірка автентичності зображень.

2.2. Соціальні мережі (9 год)

Теоретична частина. Види соціальних сервісів. Блоги. Поняття блогу й різновиди блогів. Блог-платформи пошукових систем.

Практична робота. Порівняння функцій різних соціальних мереж і соцмедійних за стосунків. Створення й оформлення блогу. Перегляд блогів популярних пошукових систем.

2.3. Виробництво контенту (75 год)

Теоретична частина. Авторське право. Способи створення і джерела контенту. Використання образів героїв. Захист своїх відео на YouTube.

Розроблення базових основ відеоролика: мета, завдання, аудиторія, мова, назва, тема. Поняття про цільову аудиторію.

Структура сюжету. Дизайн, система ілюстрування. Створення плану. Ідея і сценарій для відео в дитячому сегменті. Психологія утримання уваги. Автоматизація та оптимізація в процесі створення контенту. Основні етапи виробництва відеопродукту.

Сценарна майстерність. Техніка мовлення, постановка голосу. Основи драматургії. Основи композиції кадру і принципи підготовки локації для зйомки.

Особливості знімального процесу. Особливості створення відео для поширення в мережі Інтернет. Імідж. Позиціонування. Створення персонажа на екрані.

Практична частина. Створення блогу. Визначення тематики, цільової аудиторії, платформи, плану публікування контенту. Виконання вправ для відпрацювання акторських навичок і постановки голосу.

2.4. Маркетингові технології просування блогів (6 год)

Теоретична частина. Реклама та її види. Просування в соціальних мережах. Створення груп у найпопулярніших соціальних мережах: «Facebook», «Twitter» та ін. Оновлення інформації. Робота з аудиторією за допомогою інтерактивного спілкування. Мультимедійність та інші переваги вебу. Прийоми адміністрування вебсайта. Публікація аудіо- та відеоматеріалів в інтернеті.

Практична частина. Наповнення інформацією групи в соціальних мережах. Оновлення інформації. Створення інтерактивної платформи для спілкування з аудиторією.

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (96 год)

3.1. Науково-дослідницька діяльність та її основні етапи. Поняття науково-дослідницької роботи (дослідницького проєкту) (42 год)

Теоретична частина. Сутність і функції науки. Основні психологічні ознаки діяльності вчених. Класифікація досліджень. Поняття науково-дослідницької роботи (дослідницького проєкту). Організація наукового дослідження. Постановка проблеми та вимоги до теми дослідження. Науковий апарат дослідження. Основні етапи наукового дослідження: вибір напряму досліджень; формулювання проблеми; вибір теми і формулювання назви; формулювання мети і завдань; гіпотези дослідження, написання плану дослідження; вивчення літературних джерел; аналіз, оброблення, систематизація матеріалу; написання тексту дослідницької роботи; формулювання висновків та узагальнень; оформлення результатів; написання й оформлення тез; підготовка доповіді; презентація дослідницької роботи. Поняття про актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження і методи дослідження.

Принципи збору матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Використання комп'ютерних технологій для зберігання і систематизації інформації.

Практична частина. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Пошук наукової інформації за темою дослідження в інтернеті, її аналіз і моніторинг. Складання конспекту й анотацій до прочитаних наукових джерел.

3.2. Написання й оформлення дослідницької роботи (54 год)

Теоретична частина. Структура змісту дослідницької роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби). Правила їх оформлення.

Науковий стиль викладення матеріалу. Структурування і представлення думок. Правила цитування й оформлення посилань у тексті. Науковий плагіат і перевірка роботи на відсутність ознак плагіату.

Форми представлення результатів наукового дослідження. Види навчальних матеріалів для захисту дослідницької роботи. Використання різноманітних комп'ютерних програм для підготовки презентацій. Особливості підготовки доповіді, розроблення презентації та постера. Правила складання плану захисту дослідницької роботи. Культура мовлення під час ведення дискусії.

Практична частина. Складання індивідуальних планів роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Написання дослідницької роботи. Підготовка мультимедійної презентації, розроблення постера. Складання плану захисту роботи. Виголошення доповіді. Обговорення виступів.

Підсумок (6 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка. Створення портфоліо з власних матеріалів. Аналіз вихованцями своїх досягнень.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- принципи і функції діяльності засобів масової комунікації;
- найважливіші державотворчі аспекти функціонування засобів масової комунікації в Україні;
- головні засади творчого процесу журналіста;
- основні аспекти журналістської діяльності;
- послідовність дій під час підготовки матеріалу;
- методи і прийоми, що застосовуються у процесі створення матеріалів різних жанрів;
- типові змістовно-структурні, жанрово-стильові та композиційні помилки;
- принципи науково-дослідницької діяльності;
- методи наукового дослідження;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи.

Вихованці мають уміти:

- знаходити інформаційні приводи;
- працювати з інформаційними джерелами;
- використовувати різні джерела і методи збору інформації;

- інтерпретувати інформацію відповідно до поставленого завдання;
- оцінювати об'єктивність подання інформації в періодичних виданнях;
- працювати з допоміжними матеріалами;
- аналізувати графічний матеріал і визначати параметри його зовнішньої форми, що відповідають необхідному типу видання;
- художньо і технічно редагувати видання;
- застосовувати в підготовці матеріалів необхідне програмне забезпечення;
- створювати відеоролики і презентувати їх у мережі;
- здійснювати науково-дослідницьку діяльність у галузі журналістики.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- створення медіапродукту на задану тему, визначеного жанру з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення;
- редагування медіатекстів з фактологічного, композиційного, логічного, стилістичного боку;
- визначення цільової аудиторії блогу, актуальної тематики контенту, способів популяризації власного медіапродукту;
- використання відповідного програмного забезпечення і технічного обладнання для підготовки контенту;
- здійснення науково-дослідницької діяльності;
- презентація результатів власного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова Н. М. Редакційно-видавнича та комп'ютерна підготовка періодичних видань : курс лекцій. Донецьк : РВВ ДНУ, 2007. С. 20–21, с. 112–114.
2. Буше Ж.-Д. Репортаж у друкованій пресі. Київ : Софія-прес, 2003. 104 с.
3. Валуєнко Б. В. Зовнішнє оформлення друкованих видань: способи композиційного зв'язку шрифту і зображення. *Друкарство*. 1999. № 3. С. 12–13.
4. Гід журналіста : збірка навчальних матеріалів / адапт. і упоряд. А. Лазарева. Київ : Інститут масової комунікації, 2003. 64 с.
5. Горбачук В. Г., Зоц І. О., Романько В. І. Основи журналістики : навч. посіб. Слов'янськ : СДПІ, 2002. 108 с.
6. Гол Дж. Онлайнова журналістика. Київ : К.І.С, 2007. 286 с.
7. Заїка Є. В. Комплекс ігор для розвитку уваги. *Питання психології*. 1993. № 2. С. 54–58.
8. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської майстерності : підручник. Київ : ПАІС, 2004. 268 с.

9. Здоровага В. Й. Теорія і практика журналістської творчості : підручник. Львів : ПАІС, 2008. 342 с.
10. Іванов В. Ф. Теоретико-методологічні основи вивчення змісту масової комунікації. Київ : КНУ, 1996. 202 с.
11. Іванов В. Ф. Техніка оформлення газети. Курс лекцій : навч. посіб. для студ. факультету журналістики. Київ : Знання, 2000. 222 с.
12. Кліменко В. В. Механізм творчості: чи можна його розвивати. Київ : Шкільний світ, 2001. 95 с.
13. Копилов М. О. Видавничий дизайн. Композиція і золоте січення. *Палітра друку*. № 2. 2004. С. 59–61.
14. Крайнікова Т. С. Коректура : підручник для студ. вузів. Київ : Наша культура і наука, 2005. 252 с.
15. Кривошея Г. П. Довідник журналіста. Київ : НАУ, 2006. 159 с.
16. Мартинчук Н. Б., Бойчук І. І. Журналістика в школі. Харків : Ранок, 2010. 126 с.
17. Михайлин І. Л. Основи журналістики : посіб. Київ : ЦУЛ, 2003. 720 с.
18. Михайлів І. Л. Історія української журналістики : навч. посіб. для вузів. Київ : Навчальна література, 2000. 256 с.
19. Москаленко А. З. Вступ до журналістики. Київ : Школяр, 1997. 298 с.
20. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
21. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. 246 с.
22. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.
23. Приходько І. Ф. Розвиток зв'язного мовлення : дидактичний матеріал для вчителів та учнів. Львів : Афіша, 2002. 156 с.
24. Рене Дж. Каппон. Настанови журналістам : професійний poradник. Київ : Видавничий дім, 2005. 112 с.
25. Різун В. В., Трачук Т. А. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства : монографія. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. 232 с.

А. А. Івацук

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «РЕКЛАМА І ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні як в Україні, так і в усьому світі жодна організація не може ефективно працювати без реклами своєї продукції або послуг. Значна кількість компаній, публічних осіб, політичних партій, брендів потребує якісного піару. В Україні рекламний ринок активно зростає і розвивається й потребує нових талановитих, творчих, креативних фахівців. Навчання в секції реклами і зв'язків з громадськістю передбачає дослідження вихованцями специфіки роботи рекламної та піар-індустрії. Майбутні піарники і рекламисти на заняттях матимуть змогу отримати початкові профільні знання й загальні уявлення щодо можливих варіантів розвитку майбутньої кар'єри.

Актуальність навчальної програми обумовлена потребою розвитку у вихованців творчого мислення і креативного підходу до виконання завдань, формування знань щодо особливостей функціонування рекламного та піар-ринків. Необхідним є формування у вихованців вміння досліджувати потреби цільової аудиторії, створювати контент, а для цього треба вміти працювати з інтернет-ресурсами, архівними матеріалами, періодичними виданнями, науковою літературою. Не менш важливою є професійна орієнтація учнів і підвищення рівня їхньої медіаграмотності.

Метою програми є формування предметних і ключових компетентностей вихованців у процесі науково-дослідницької та практичної діяльності у сфері реклами та піару.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвиток аналітичного мислення, формування умінь вивчати, аналізувати та пояснювати явища та процеси у їх взаємозв'язку, взаємозалежності, формування дослідницьких умінь, досвіду роботи з підручниками, навчальними посібниками, науковою літературою, періодичними виданнями, іншими джерелами інформації;
- *практичної*: забезпечення опанування вихованцями на міждисциплінарному рівні основними навичками, які допоможуть створювати рекламні продукти і розробляти піар-стратегії; формування розуміння зв'язків між теорією та практикою; вміння працювати в наукових бібліотеках

та архівах, аналізувати прочитану літературу і робити висновки, правильно оформлювати текст наукової роботи, користуватись інтернет-ресурсами, довідниками та іншою інформаційно-науковою літературою;

- *творчої*: розвиток самостійного, логічного мислення, формування творчих підходів у науково-дослідницькій діяльності; використання сучасних технологій навчання;
- *науково-дослідницької*: засвоєння наукових підходів та методів дослідження в галузі соціальних комунікацій, стимулювання інтересу до науково-дослідницької діяльності, засвоєння наукового стилю викладу думок.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу. Важлива роль надається вивченню наукової термінології, проведенню досліджень, вирішенню творчих завдань та формуванню мовної культури вихованців.

В основу навчання покладено комунікативний і дискурсивно-когнітивний методи, що забезпечують ефективне засвоєння матеріалу і використання теоретичних знань на практиці. Також використовуються аналітичний, компаративний, індуктивний та дедуктивний методи. За джерелами знань застосовуються словесні методи навчання, наочні, практичні. За типом пізнавальної діяльності використовуються проблемний, частково-пошуковий та дослідницький методи навчання.

Зміст програми реалізується з огляду на вікові особливості вихованців за допомогою традиційних та інтерактивних форм і методів навчання. Під час проведення занять передбачено використання різноманітних засобів навчання, як-от: наочні посібники, словники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання. Програма передбачає активну участь вихованців у наукових конференціях, семінарах, круглих столах, які проводять заклади вищої освіти, та науково-дослідницькій роботі в системі Малої академії наук.

Навчальна програма орієнтована на роботу з учнями 9–11 класів закладів загальної середньої освіти. Основний рівень, дослідницько-експериментальний напрям.

На засвоєння навчального матеріалу відводиться один рік, тижневе навантаження — 9 годин. Загальна кількість годин на рік — 324. Оптимальний кількісний склад навчальної групи — 10–20 учнів.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові тестові завдання, опитування, захист наукового дослідження.

Розподіл годин за темами орієнтовний. Керівник секції, виходячи з рівня підготовки вихованців, їх інтересів і зацікавлень може у визначеному порядку вносити корективи до програми. Перелік обладнання в програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей закладу позашкільної освіти.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	—	2
Розділ 1. Теоретичні основи комунікативної діяльності	12	24	36
1.1. Складники журналістської творчості	4	10	14
1.2. Поняття, сутність і зміст реклами і зв'язків з громадськістю	4	4	8
1.3. Теле- і радіореклама: специфіка створення контенту	4	10	14
Розділ 2. Специфіка роботи рекламіста та піарника	20	36	56
2.1. Зовнішня та друкована реклама: ефективність, переваги, недоліки	4	10	14
2.2. Інтернет-реклама як потужний ресурс для комунікації із цільовою аудиторією	4	10	14
2.3. Фотографія в рекламі	4	4	8
2.4. Формування іміджевих стратегій бренду. Аналіз іміджу публічних осіб	4	6	10
2.5. Поняття SWOT-аналіз та його використання у брендингу	4	6	10
Розділ 3. Робота над створенням та просуванням бренду	30	84	114
3.1. Створення комунікативного простору бренду	4	21	25
3.2. Перепозиціювання — ребрендинг	8	35	43
3.3. Інформаційні канали просування міжнародного бренду України	6	10	16
3.4. Основні підходи до створення рекламного тексту	6	10	16
3.5. Монтаж як засіб створення рекламного відеообразу	6	8	14
Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності	7	79	86

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
4.1. Поняття про науково-дослідницьку роботу	5	27	32
4.2. Основні етапи науково-дослідницької діяльності	2	52	54
Розділ 5. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи	4	24	28
Підсумок	—	2	2
Разом	75	249	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік. Правила безпеки життєдіяльності під час роботи за комп'ютером, проведення занять, досліджень, екскурсій. Організаційні питання.

Практична частина. Знайомство з історією зародження та розвитку реклами і піару в світі та в Україні. Найвідоміші представники професії у світі й Україні.

Розділ 1. Теоретичні основи комунікативної діяльності (36 год)

1.1. Складники журналістської творчості (14 год)

Теоретична частина. Теоретичне осмислення журналістської діяльності. Досвід української та світової журналістики. Джерела журналістської інформації. Методи і прийоми журналістської творчості. Поняття факту, аргументації і полеміки. Найпоширеніші групи аргументів у журналістиці. Основні етапи роботи над журналістським твором. Структурно-композиційні особливості журналістського твору. Особливості журналістської роботи в друкованих ЗМІ, на радіо і телебаченні.

Практична частина. Дослідження процесів масової комунікації. Опанування методами перевірки фактів на достовірність. Моніторинг діяльності друкованого ЗМІ, радіо- і телевізійного каналу, визначення особливостей роботи журналістів. Пошук і перевірка фактів, що транслюються у ЗМІ, на достовірність.

1.2. Поняття, сутність і зміст реклами і зв'язків з громадськістю (8 год)

Теоретична частина. Поняття реклами і зв'язків з громадськістю. Види реклами. Сутність і значення рекламного креативу. Специфіка рекламних

текстів аудіальної, візуальної та друкованої реклами. Елементи системи зв'язків з громадськістю. Механізми формування громадської думки. Дослідження результатів зв'язків з громадськістю методами кількісного і якісного аналізу.

Практична частина. Практикум у бібліотечному коворкінгу Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка «Жанрова палітра вітчизняного журналістикознавства». Аналіз комунікативних стратегій організацій (на вибір вихованців). Збір та опрацювання матеріалів для науково-дослідницької роботи. Аналіз довідкової, енциклопедичної, наукової літератури, бібліотечних порталів та мережевих ресурсів.

1.3. Теле- і радіореклама: специфіка створення контенту (14 год)

Теоретична частина. Етичний кодекс та правові засади в професійній діяльності рекламіста та піарника. Основні принципи розроблення рекламного продукту. Особливості соціальної та комерційної реклами. Технологія аналізу медіатекстів.

Практична частина. Круглий стіл «Мій перший мініпроект». Розроблення власного рекламного продукту. Екскурсія до відділу зв'язків з громадськістю «Радіо Київ 98 FM». Розроблення власного телевізійного та радійного рекламного продукту. Опанування технологією аналізу медіатекстів.

Розділ 2. Специфіка роботи рекламіста та піарника (56 год)

2.1. Зовнішня та друкована реклама: ефективність, переваги, недоліки (14 год)

Теоретична частина. Поняття засобів реклами. Критерії вибору каналів поширення рекламних повідомлень. Методологічна база і методи наукових досліджень у галузі реклами та зв'язків з громадськістю. Рекламне агентство і його функції. Методи дослідження: контент-аналіз, дискурс-аналіз, фокус-групи, спостереження, анкетування.

Практична частина. Створення друкованої реклами для газети, журналу, рекламного буклета.

2.2. Інтернет-реклама як потужний ресурс для комунікації із цільовою аудиторією (14 год)

Теоретична частина. Планування і моделі проведення рекламних кампаній. Матриця даних. Формування матриці даних. Особливості просування товару або послуг за допомогою інтернету.

Практична частина. Планування і моделі проведення рекламних кампаній. Створення реклами в інтернеті. Основні підходи до сегментації ринку. Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи. Оцінювання ефективності інтернет-реклами.

2.3. Фотографія в рекламі (8 год)

Теоретична частина. Історія виникнення і розвитку фотографії; специфіка створення фотографії для рекламування товарів чи послуг; вплив зображень на аудиторію.

Практична частина. Розроблення рекламної кампанії з використанням фотографій; аналіз рекламних фото в газетах, журналах; робота зі світлом; предметна фотографія; фуд-фото. Аналіз фото, які зробили учні. Робота з фоторедакторами.

2.4.Формування іміджевих стратегій бренду. Аналіз іміджу публічних осіб (10 год)

Теоретична частина. Поняття іміджу і бренду. Основні засоби формування іміджу. Вплив іміджу на конкурентоздатність організації. Функції і вимоги до бренду. Способи й етапи створення імені бренду. Маркетингові стратегії.

Практична частина. Розроблення іміджевої стратегії бренду закладу освіти. Аналіз іміджу відомого актора (на вибір).

2.5. Поняття SWOT-аналізу та його використання у брендингу (10 год)

Теоретична частина. Критерії оцінки асоціацій бренду. Цільова аудиторія. Характеристика чотирьох стратегічних вимірювань бренду: вага (ступінь домінування на ринку), довжина (здатність урізноманітнити бренд у різних категоріях), сила (вірність споживчої групи), ширина (орієнтація на різні споживчі групи). Принципи роботи за методом SWOT-аналізу.

Практична частина. Застосування принципів SWOT-аналізу на прикладі закладу освіти. Розроблення критеріїв оцінки асоціації бренду.

Розділ 3. Робота над створенням та просуванням бренду (114 год)

3.1. Створення комунікативного простору бренду (25 год)

Теоретична частина. Поняття бренд-менеджменту як управління якістю бренду. Стили управління. Характеристики психологічного задоволення брендом (виконання поставлених цілей). Інтегровані маркетингові комунікації.

Практична частина. Вивчення емоційного аспекту бренду на прикладах українських брендів. Вимірювання сили бренду та потенціалу його розвитку.

3.2. Перепозиціонування — ребрендинг (43 год)

Теоретична частина. Сучасні комунікативні стратегії створення нових брендів. Технології і методи оцінки вартості брендів. Сутність і значення рекламного креативу.

Практична частина. Вербальні і графічні конструкції в брендингу. Визначення важливості соціальної відповідальності бренду (розгляд кейсів). Структура та практичне застосування бренд-буку. Сучасні комунікативні стратегії створення нових брендів. Технології та методи оцінки вартості брендів. Стандартні і нестандартні підходи у виборі рекламоносіїв.

3.3. Інформаційні канали просування міжнародного бренду України (16 год)

Теоретична частина. Комунікативні технології, їх сутність, значення і структура. Креативний робочий план (бриф): особливості його складання та зміст. Організація творчого процесу в рекламі. Креативні дослідження ринку в рекламі: сутність, значення, зміст, етапи. Характеристика ідей у рекламі: основні поняття, принципи, функції. Розроблення заходів з формування рекламного образу в уяві споживачів.

Організаційна структура креативного відділу в рекламному агентстві та розподіл функціональних обов'язків між його працівниками. Логічні і психологічні методи переконування в рекламі та піарі. Види і форми рекламних текстів.

Практична частина. Рекламне звернення: види, форми, зміст, структура та композиція, творче втілення і художнє оформлення. Управління процесом розроблення рекламної ідеї: народження ідеї під контролем; колективна творчість. Стратегічне спрямування рекламного креативу: створення рекламної концепції товару; створення концепції рекламного звернення; розроблення ефективної комунікації.

3.4. Основні підходи до створення рекламного тексту (16 год)

Теоретична частина. Процес розроблення макета рекламного матеріалу: командна робота, увага, зацікавленість, бажання, переконання, дія. Візуальна компоновка рекламного звернення: люди, предмети, символи та їх поєднання. Візуальні способи акцентування уваги цільової аудиторії. Забезпечення емоційного фону в рекламі. Емоції, мотиви та кольори. Макети рекламних звернень. Форми рекламних ілюстрацій та їх комбінація. Основні художньо значимі одиниці рекламного тексту: рекламна ідея, стереотипи, кліше. Емоційна характеристика кольорів. Специфіка виробничого процесу продакшн-студій в Україні.

Практична частина. Створення макетів рекламних звернень. Розроблення рекламних ілюстрацій та їх комбінація. Пошук рекламної ідеї, стереотипів і кліше. Акцентування уваги та приховування предметів за допомогою кольорів. Тренувальні завдання зі створення власних рекламних продуктів.

3.5. Монтаж як засіб створення рекламного відео образу (14 год)

Теоретична частина. Креативні підходи в розробленні рекламної концепції товару: сутність, основні завдання, умови, особливості проектування. Креативні технології в рекламі та піарі (у відеорекламі). Особливість планування рекламних івентів (телебачення, інтернет).

Практична частина. Робота з відеоконтентом. Створення власної відеореклами для улюбленого бренду. Робота з програмами для монтажу.

Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності (86 год)

4.1. Поняття про науково-дослідницьку роботу (32 год)

Теоретична частина. Основи науково-дослідницької діяльності: наукове дослідження, основні напрями й етапи написання дослідницького проєкту. Основні методи наукових досліджень. Джерела інформації. Використання інформаційних ресурсів інтернету.

Основні напрями наукових досліджень у рекламних та піаргалузах. Обрання теми дослідницького проєкту: актуальність, фокус, масштаб. Теоретичне обґрунтування наукового дослідження. Актуальні напрями в науковій діяльності. Збір та опрацювання матеріалів для написання дослідницької роботи. Аналіз довідкової, енциклопедичної, наукової літератури, бібліотечних порталів та мережевих ресурсів. Робота з архівними документами: пошук, опрацювання, оформлення. Спостереження як метод збирання інформації і його види. Методологія наукових досліджень. Підбір та формування джерельної бази, методології дослідження, формування каталогу дослідника. Узагальнення як пошук закономірностей, формування результатів за типологізацією дослідженого матеріалу.

Практична частина. Обрання теми дослідницького проєкту. Вивчення стану наукової розробленості проблеми, робота з різними джерелами інформації. Визначення методів дослідження.

4.2. Основні етапи науково-дослідницької діяльності (54 год)

Теоретична частина. Основні етапи наукового дослідження. Особливості формулювання наукової проблеми; вибір теми дослідження. Обґрунтування теми дослідницького проєкту. Визначення об'єкта і предмета, мети і завдань дослідження. Висунення гіпотези. Підготовка плану і визначення методів дослідження. Вивчення літературних джерел і систематизація матеріалу. Написання тексту дослідницької роботи, формулювання висновків та узагальнень, оформлення результатів. Доказовість, точність, об'єктивність як основні характеристики наукового пізнання. Основні вимоги до оформлення дослідницької роботи. Наукові публікації як спосіб висвітлення результатів дослідження: вимоги до змісту й оформлення.

Практична частина. Підготовка тексту дослідницької роботи, формулювання висновків та узагальнень, оформлення дослідницької роботи. Робота з візуалізацією даних. Підготовка тез, наукових доповідей і наукової статті. Обговорення результатів дослідницького проєкту. Оцінювання ефективності виконаного дослідницького проєкту та його цінності в системі наукових знань.

Розділ 5. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи (28 год)

Теоретична частина. Організація тематичних заходів. Екскурсії до закладів освіти, культурно-просвітницьких та професійно-виробничих установ і організацій.

Практична частина. Участь у наукових конференціях, фестивалях, конкурсах, круглих столах, олімпіадах, виставках тощо. Наукові читання та лекторії.

Підсумок (2 год)

Підбиття підсумків діяльності секції за навчальний рік. Відзначення найкращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером,
- правила поведінки в закладі освіти та навчальній аудиторії;
- основні поняття і терміни у сфері реклами та піару;
- принципи, функції і завдання креативної реклами і піару у веденні бізнесу;
- принципи створення ефективної реклами;
- принципи побудови брифу;
- особливості роботи з різними джерелами інформації;
- методи емпіричних і теоретичних досліджень;
- етапи підготовки і написання дослідницького проєкту;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи;
- основи ефективної презентації наукових досліджень.

Вихованці мають уміти:

- визначати потребу в рекламуванні товару, послуги чи ідеї;
- розробляти ідеї створення рекламних повідомлень залежно від запиту цільової аудиторії;

- розробляти рекламні звернення з урахуванням сучасних наукових розробок та творчого переосмислення дійсності;
- використовувати сучасні комунікативні технології у створенні рекламних повідомлень;
- розробляти рекламні тексти для повідомлень на різних носіях з урахуванням психотехнології;
- здійснювати дизайн реклами для різних носіїв на основі сучасних законів дизайну;
- формулювати тему, мету і завдання дослідницького проєкту;
- визначати об'єкт і предмет дослідження;
- аргументувати актуальність роботи, її теоретичне і практичне значення;
- визначати методи наукового дослідження;
- здійснювати дослідницький пошук і систематизацію матеріалів;
- оформлювати і презентувати результати дослідницького проєкту.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- використання сучасних інформаційних технологій;
- дослідження процесів масової комунікації;
- створення рекламного продукту;
- розроблення піар-кампанії, генерування креативних ідей;
- створення мультимедійної презентації на обрану тему;
- здатність проведення власного дослідження у сфері реклами і зв'язків з громадськістю.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Комп'ютер чи ноутбук	За кількістю вихованців
Принтер	1
Сканер	1
Мультимедійний проєктор	1
USB-флешнакопичувач	За кількістю вихованців
Мультимедійна дошка	1
Папір форматів А4 та А3	У разі потреби
Дошка чи фліпчарт і маркери до них	У разі потреби
Фломастери	У разі потреби
Ручки кулькові	У разі потреби
Папки	У разі потреби

Обладнання	Кількість, шт.
Скріпки, кнопки	У разі потреби
Клей	У разі потреби
Ножиці	У разі потреби
Гумка	У разі потреби

ЛІТЕРАТУРА

1. Джоунс Дж. Ф. Роль реклами в створенні сильних брендів. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2005. 496 с.
2. Про рекламу : Закон України № 1121 від 11.07.2003 р. IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 8. С. 62.
3. Іванова О. В., Марковський О. В. Методичні підходи до розробки бізнес-івенту. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2010. № 4. С. 62–65.
4. Каглунов Д. О. Нейрокопірайтинг. Київ : Форс Україна, 2019. 352 с.
5. Колбер Ф. Маркетинг культури и искусства / пер. с англ. Л. Г. Мочаловой. Санкт-Петербург : АРТ-Пресс, 2004. 255 с.
6. Костылева Т. А., Марочкина С. С. Современная реклама: соотношение atI- и btI- технологий. *Омский научный вестник*. 2009. № 2. С. 206–209.
7. Обритько Б. А. Реклама і рекламна діяльність. Київ : МАУП, 2002. 240 с.
8. Основи реклами і зв'язків із громадськістю : підручник / за заг. ред. В. Ф. Іванова, В. В. Різуна. Київ : Київський університет, 2011. 431 с.
9. Салливан Л., Беннет С. Анатомія рекламних об'явлень. Как создавать продающие тексты. Санкт-Петербург : Питер, 2018. 368 с.
10. Трухімович С. Реклама. Конспекти копірайтера. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 144 с.
11. Чалдині Р. Психологія впливу. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 366 с.
12. Шевченко О. В., Яковець А. В. PR: теорія і практика. Київ : Бізнесполіграф, 2011. 464 с.
13. Шевчук Д. А. Реклама и рекламная деятельность : конспект лекций. Москва, 2010. URL: <http://www.litmir.net/br/?b=139294> (дата звернення: 21.10.2020).
14. Хальцбаур У. Event-менеджмент / пер. с нем. Т. Фоминой. Москва : Эксмо, 2007. 384 с.
15. Aaker D. A. *Managing Brand Equity*. NewYork : Free Press, 2014. 347 p.

О. Ю. Сухомлин, Г. С. Зоря

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МЕДІА»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Нині без систематизованого знання, яке постає на ґрунті вивчення теорії та історії медіа, неможливо уявити журналістикознавства загалом і сучасний стан мас-медіа зокрема. Без використання основних положень, термінологічного апарату, головних засад, теорії журналістики, вивчення та оцінки історичних явищ і процесів становлення медіа неможлива праця медійника.

Навчання в секції «Теорія та історія медіа» відділення суспільних комунікацій — це можливість зробити перші кроки в професійну та наукову діяльність, оволодіти основами медійної галузі. Учасники секції вдосконалюють уміння ефективно спілкуватися, аналізувати історико-журналістські явища, досліджувати джерела з історії та теорії медіа, визначати відмінності між традиційними і новими медіа. Вони відкривають для себе захопливі сторінки історії української та світової журналістики, отримують знання про основні поняття та категорії теорії медіа, здобувають первинні навички наукового підходу до вивчення історії журналістики, використовують аналіз історико-журналістських явищ з метою поліпшення власної навчально-дослідницької діяльності, а також мають сформувані уявлення про професію журналіста.

Змістове наповнення програми передбачає зв'язок теоретичних знань з об'єктами практичного дослідження для глибшого розуміння предмета навчання, формує знання з основних питань, понять, категорій та закономірностей журналістикознавства.

Навчальна програма орієнтована на роботу з учнями 9–11 класів закладів загальної середньої освіти. Рекомендований кількісний склад навчальної групи — 10–20 учнів.

Мета програми: формування компетентностей вихованців у сфері журналістики і медіа в процесі науково-дослідницької діяльності.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні компетентностей особистості, а саме: пізнавальної, практичної, творчої, науково-дослідницької і соціальної.

Пізнавальна компетентність спрямована на поглиблене вивчення і засвоєння теоретичних знань, основних понять та категорій з теорії

медіа, вивчення історії та основних етапів розвитку медіанауки, провідних ідей та досліджень журналістикознавства; ознайомлення зі специфікою науково-дослідницької діяльності, методологією та методикою досліджень у медіагалузі.

Практична компетентність передбачає оволодіння навичками пошукової, аналітичної та науково-дослідницької діяльності в медіагалузі; вміння застосовувати знання з журналістикознавства на практиці, оперувати науковими категоріями, фактичним матеріалом і методикою наукового дослідження, працювати з джерелами інформації із журналістикознавства; оволодіння навичками роботи з науковою інформацією, розуміння явищ та процесів масмедійної галузі, уміння відстежувати їх взаємозв'язок та розвиток (пізнання особливостей національної соціально-комунікаційної системи суспільства, основних політичних і соціальних причин зародження та виникнення медіа, журналістських явищ, функцій та принципів, усних та писемних форм поширення інформації, головних типів результативності діяльності журналістики, місця і ролі журналістики в системі сучасних соціальних інститутів суспільства, взаємодії політики, преси та влади на сучасному етапі, ознайомлення з найновішими джерелами з теорії та історії журналістики в Україні); формування у вихованців розуміння різниці між теорією і практичною медіадіяльністю; формування мовної культури; розвиток критичного й аналітичного мислення.

Творча компетентність забезпечує набуття досвіду власної творчої діяльності, здатності проявляти творчу ініціативу, розвиток самостійного, системного та аналітичного мислення, мовленнєвих здібностей; формування чутливості до нових ідей та прагнення до нових знань; формування стійкого інтересу і творчого підходу до пошуково-дослідницької діяльності та бажання до пізнавальної активності; виховання потреби в духовно-творчій самореалізації та науковому самовдосконаленні.

Науково-дослідницька компетентність передбачає формування розуміння суспільних комунікацій як площини для наукових досліджень, засвоєння наукових підходів, методології і методів дослідження медіагалузі, володіння методикою пошукової роботи, засвоєння наукового стилю викладу думок, формування умінь та навичок виконання дослідницьких навчальних завдань за визначеними алгоритмами, розвиток творчих здібностей вихованців, пізнавальних інтересів, активації, підвищення ефективності й якості навчально-пізнавальної діяльності вихованців.

Соціальна компетентність спрямована на розвиток моральних якостей, громадянської позиції, ціннісного ставлення до себе та інших; виховання наукової і пошукової ініціативи та прагнення до нових знань; формування загальнолюдських цінностей, розвиток позитивних емоційно-вольових якостей особистості (цілеспрямованість, організованість,

відповідальність, пунктуальність, працелюбство, самостійність, наполегливість, ініціативність тощо); уміння працювати в колективі; розвиток національної культури; формування свідомого ставлення до майбутньої професії.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

В основу навчання покладено комунікативний та дискурсивно-когнітивний методи, що забезпечать ефективне засвоєння основ журналістикознавства та практичне їх застосування.

Програма передбачає варіативність форм, методів та технологій навчання. Використовуються також аналітичний, синтетичний, індуктивний та дедуктивний методи. За джерелами знань застосовуються словесні методи навчання, наочні, практичні. За типом пізнавальної діяльності використовуються проблемний, частково-пошуковий та дослідницький методи навчання.

В освітньому процесі застосовуються як традиційні форми і методи навчання, так і інтерактивні. Під час проведення занять передбачено використання різноманітних засобів навчання, як-от: наочні посібники, словники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Програма також передбачає проведення індивідуальних консультацій, тренінгів, майстер-класів, конференцій, зустрічей з науковцями та провідними українськими журналістами тощо. Особлива увага приділена активній участі вихованців у наукових конференціях, семінарах, круглих столах, які проводять заклади вищої освіти, і науково-дослідницькій роботі в системі Малої академії наук.

Програма розрахована на учнівську молодь віком 13–17 років і передбачає навчання вихованців у групах основного рівня дослідницько-експериментального напрямку. На засвоєння навчального матеріалу відводиться один рік, тижневе навантаження — 9 годин. Загальна кількість годин на рік — 324.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові тестові завдання, опитування, захист науково-дослідницьких робіт.

Навчання в секції не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

Розподіл годин за темами — орієнтовний. Керівник секції, беручи до уваги рівень підготовки вихованців, може вносити корективи щодо кількості годин, яка відведена на вивчення тієї чи іншої теми.

Перелік обладнання в програмі подано як орієнтовний і визначається відповідно до можливостей закладу позашкільної освіти.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	1	2
Розділ 1. Критерії наукових знань у медіагалузі та специфіка наукових досліджень у медіасфері	12	42	54
1.1. Журналістикознавство: наука, дослідження і освіта	2	17	19
1.2. Медіадіяльність, медіакультура та медіаграмотність	10	25	35
Розділ 2. Журналістика як галузь суспільно-політичної діяльності	20	36	56
2.1. Архітектоніка медіасвіту: стан і перспективи розвитку	10	17	27
2.2. Функції журналістики	4	5	9
2.3. Джерела інформації	6	14	20
Розділ 3. Система жанрів журналістики, специфіка відображення дійсності	30	84	114
3.1. Медіажанри: відмінність та взаєморелюція	6	21	27
3.2. Інформаційні жанри ЗМІ	12	35	47
3.3. Аналітичні медіажанри	6	18	24
3.4. Художньо-публіцистичні та сатиричні жанри журналістики	6	10	16
Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності	23	45	68
4.1. Поняття про наукове дослідження	5	7	12
4.2. Джерела наукової інформації	3	9	12
4.3. Методологія наукового дослідження	5	8	13
4.4. Написання та оформлення узагальнення дослідницької роботи	10	21	31

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Розділ 5. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи	—	28	28
Підсумок	1	1	2
Разом	87	237	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета та завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік. Особливості науково-дослідницької діяльності.

Правила санітарії, гігієни під час роботи з комп'ютером. Правила поведінки в закладі освіти, кабінеті. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Організаційні питання.

Журналістикознавство як наука і її найважливіші складові: теорія та історія медіа. Мета, завдання, предмет вивчення журналістики. Знайомство з історією зародження та розвитку журналістики у світі та в Україні. Найвідоміші представники професії світової та вітчизняної масмедійної галузі.

Практична частина. Виконання тестових завдань на визначення рівня знань із журналістики та дослідницьких умінь вихованців.

Розділ 1. Критерії наукових знань у медіагалузі та специфіка наукових досліджень у медіасфері (54 год)

1.1. Журналістикознавство: наука, дослідження і освіта (19 год)

Теоретична частина. Форми наукової комунікації в журналістикознавстві. Тлумачення проблеми в сучасній теорії журналістики. Інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Практична частина. Визначення критеріїв наукових знань та специфіка наукових досліджень у медіасфері. Дослідження масовокомунікаційних процесів. Тлумачення проблеми в сучасній теорії журналістики. Форми наукової комунікації в журналістикознавстві. Визначення задуму, теми, концепції та ідеї наукової роботи. Семінар на тему «Поєднання наук у контексті STEM-освіти».

Семінар на тему «UGC та його використання як одна з найсучасніших практик у медіадіяльності: як це бачить наука». Тренування навиків пошуку необхідної інформації в інтернеті.

1.2. Медіадіяльність, медіакультура та медіаграмотність (35 год)

Теоретична частина. Ціннісне ядро в медіапродукті: формування цінностей через медіапродукт. Соціально-психологічний аспект візуальної медіакультури: медіакомунікація, медіаторчість. Світові процеси й обличчя журналістики в Україні. Стилїстика сучасної журналістики: тенденції до посилення інформативності, трансформації на користь інформаційних жанрів, аналітичність інформації, посилення оціночності в сучасних ЗМІ, іронічність як своєрідний спосіб непрямой оцінки, сарказм як особливність, його негативний вплив на свідомість, мову і мислення, посилення авторського «Я», заміна називних заголовків на дієслівні, які відіграють роль лідів, широке використання розмовного стилю, просторіччя, жаргону, мови вулиці, диференціація ЗМІ за стильовими ознаками. Стандарти, закони, етичні питання в медіасфері та інтернет-просторі ЗМІ. Комунікативна культура інтерв'юєра.

Практична частина. Правдивість, оперативність, дієвість — характеристики медіатексту. Семінарське заняття «Мова засобів масової інформації як структурно-функціональний стиль літературної мови». Визначення індивідуального стилю журналіста як сукупність ідейно-літературних особливостей та манери письма автора. Соціологічні і статистичні дані, коректне використання їх у медіа. Створення і ведення журналістського щоденника як системи узагальнення та накопичення інформації. Система аргументації в журналістському матеріалі. Ефективність журналістського тексту. Вивчення й застосування факт-чекінгу як методу журналістської роботи та необхідної навички для дослідника. Відпрацювання навиків пошуку інформації в інтернеті.

Розділ 2. Журналістика як галузь суспільно-політичної діяльності (56 год)

2.1. Архітектоніка медіасвіту: стан і перспективи розвитку (27 год)

Теоретична частина. Сучасна система медіа у світі. Якісні медіа: світовий та український вимір. Традиційні медіа: зародження, становлення, сучасний стан. Нові медіа, конвергентна журналістика, соціальні мережі. Інтернет-журналістика: канони і новаторство. Розвиток інтернет-журналістики. Особливості інтернет-новин. Стилї інтернет-журналістики.

Практична частина. Типи медіа і специфіка контенту для кожного з них. Визначення аудиторії інтернет-ЗМІ. Мультимедіа в інтернет-журналістиці: визначення і проблеми. Семінарське заняття «Кібержурналістика та її особливості». Конвергентні ЗМІ і конвергентні журналісти. Тренування навиків пошуку інформації в інтернеті. Редагування в інтернеті як особливий фаховий процес.

2.2. Функції журналістики (9 год)

Теоретична частина. Загальні і спеціальні функції журналістики. Загальні функції журналістики: інформаційна і функція формування громадської думки. Спеціальні функції журналістики: організаційна, функція «сторожового собаки» (соціальної критики), ідеологічна, культурна, розважальна та рекламна.

Практична частина. Визначення основних способів реалізації загальних функцій у медіатексті. Виявлення спеціальних функцій журналістики (організаційна, функція «сторожового собаки» (соціальної критики), ідеологічна, культурна, розважальна та рекламна) в текстах ЗМІ. Написання медіатекстів з метою реалізації конкретних функцій, дискусія та обговорення робіт.

2.3. Джерела інформації (20 год)

Теоретична частина. Види джерел інформації: підбір, перевірка, використання, посилання. Документальні джерела інформації. Використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет. Новинні агентства як джерело інформації.

Практична частина. Визначення основних постулатів кодексу етики ділових стосунків інформатора та журналіста. Соціологія і статистика — інструментарій і його коректне використання в медіа. Створення та ведення журналістського щоденника як системи накопичення, узагальнення та джерела інформації. Ознайомлення з діяльністю новинних агентств.

Розділ 3. Система жанрів журналістики, специфіка відображення дійсності (114 год)

3.1. Медіажанри: відмінність та взаємкореляція (27 год)

Теоретична частина. Жанри журналістики. Взаємкореляція жанрологічних форм. Інформація, пояснення, коментар. Метод і жанр. Діалектика взаємодії. Об'єктивність та неупередженість як критерії у різних жанрах.

Практична частина. Ознайомлення із жанрами в медіа різних країн. Визначення відмінностей медіажанрів у різних ЗМІ. Пошук інформації для різних медіажанрів. Підбір відповідного жанру до події. Опрацювання найкращих жанрових зразків в українських сучасних медіа на відповідність основним критеріям. Визначення жанру запропонованих керівником секції медіаматеріалів.

3.2. Інформаційні жанри ЗМІ (47 год)

Теоретична частина. Інформаційні жанри журналістики. Хроніка як жанр. Світова репортажистика в особах. Портретна репортажистика.

Різновиди інтерв'ю. Групове інтерв'ю (з кількома учасниками). Комунікативна культура інтерв'юера.

Практична частина. Написання інформаційних заміток. Семінарське заняття «Новини. Хто і коли створює новину». Репортажистика в найяскравіших авторах: обговорення найкращих зразків сучасної репортажистики. Річард Капустінський як засновник стильного репортажу. Репортаж як творення нової медіадійсності. Інтерв'ю та його інтерактивність. Підготовка до інтерв'ю — збір інформації, досьє, систематизація, виокремлення головного і цікавого. Проведення інтерв'ю: способи, методики, лайфхаки. Розшифрування інтерв'ю, написання, погодження, візування. Підбір ілюстративного матеріалу до інтерв'ю. Ознайомлення з особливостями інтерв'ю на телебаченні. Проведення групового інтерв'ю.

3.3. Аналітичні медіажанри (24 год)

Теоретична частина. Аналітичні жанри журналістики. Журналістське розслідування. Огляд як особливий медіажанр і його нове прочитання з розвитком інтернет-технологій.

Практична частина. Визначення джерел інформації для журналіста-розслідувача. Семінарське заняття «Стаття: види і форми». Написання рецензій: канони жанру. Коментар як медіажанр. Кореспонденція: способи інтерпретації.

3.4. Художньо-публіцистичні та сатиричні жанри журналістики (16 год)

Теоретична частина. Художньо-публіцистичні жанри в журналістиці. Есе: від журналістики до наукового пізнання. Особливості жанру в різних сферах життя. Нарис і його різновиди. Подорожній нарис і його присутність у сучасному медіапросторі. Сатирично-гумористичні жанри ЗМІ.

Практична частина. Написання власних вражень та роздумів «Де починається журналістика». Ознайомлення з особливостями написання художньо-публіцистичних текстів без «впадання» в літературу. Обговорення есе вихованців секції. Конкурс на найкращий твір, написаний у рамках практичних занять. Портретний нарис. Розгляд прикладів найкращої сучасної портретистики. Семінарське заняття на тему «Памфлет і фейлетон у сучасному медіасвіті: трансформація класичних жанрів у нові форми».

Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності (68 год)

4.1. Поняття про наукове дослідження (12 год)

Теоретична частина. Наукове дослідження. Теоретичні основи науково-дослідницької діяльності. Основні напрями й етапи науково-

дослідницької роботи в дослідженнях закономірностей та історичних передумов медійних явищ.

Теоретичне обґрунтування наукового дослідження. Актуальні напрями в науковій діяльності. Поняття про наукове дослідження (дослідницький проєкт). Обґрунтування актуальності роботи. Мета і завдання дослідження. Основні методи наукових досліджень. План дослідження. Джерела інформації, їх опрацювання. Проведення дослідження. Формування висновків та узагальнень.

Практична частина. Обрання теми наукового дослідження: актуальність, фокус, масштаб. Розроблення актуальних напрямів й етапів дослідницької роботи на прикладі наукової статті, дослідницьких робіт учнів минулих років. Вибір та обговорення теми дослідження, обґрунтування актуальності, формулювання мети, визначення об'єкта, предмета і завдань дослідження. Розроблення плану та основних напрямів роботи. Секційна пресконференція «Моя науково-дослідницька робота / дослідницький проєкт — розв'язання серйозних наукових проблем». Дослідження закономірностей та історичних передумов медійних явищ.

4.2. Джерела наукової інформації (12 год)

Теоретична частина. Джерела інформації. Документ як джерело дослідника. Загальні принципи роботи з науковими джерелами. Види літературних джерел з журналістикознавства. Використання інформаційних ресурсів інтернету. Цитування і конспектування як ефективні види опрацювання спеціальної літератури. Анотація і бібліографічний опис.

Практична частина. Збір та опрацювання наукових джерел. Робота з архівними документами: пошук, опрацювання, оформлення. Аналіз довідкової, енциклопедичної, наукової літератури, бібліотечних порталів та мережевих ресурсів. Підбір, формування й оформлення джерельної бази для дослідження. Формування каталогу дослідника.

4.3. Методологія наукового дослідження (13 год)

Теоретична частина. Основні методи наукових досліджень. Спостереження як метод збирання інформації та його види. Зовнішнє вивчення та бачення зсередини при методі спостереження. Інтерв'ю як метод збирання інформації: типи, підготовка, правила інтерв'ю. Методологія наукових досліджень.

Практична частина. Вивчення та застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження в сучасних наукових працях у медіагалузі. Вибір методів дослідження відповідно до специфіки роботи. Формування методології відповідно до теми дослідження.

4.4. Написання та оформлення узагальнення дослідницької роботи (31 год)

Теоретична частина. Основні вимоги до оформлення дослідницької роботи та презентаційних матеріалів.

Вимоги до оформлення результатів дослідження в наукових журналах та періодичних виданнях. Вагомість наукових результатів у системі наукових знань.

Практична частина. Написання дослідницької роботи. Систематизація й узагальнення зібраного матеріалу. Робота над текстом. Оформлення бібліографії, посилань, цитат. Формулювання висновків.

Підготовка тез наукового дослідження, наукових доповідей та наукової статті для публікації: етапи, особливості, труднощі. Робота з візуалізацією даних. Оформлення дослідницької роботи, доповіді та презентаційних матеріалів. Підготовка презентації. Розроблення постера. Підготовка до публікації результатів власного дослідження в наукових журналах та періодичних виданнях. Виступи вихованців з доповідями.

Обговорення результатів учнівської дослідницької роботи. Оцінювання ефективності виконаного наукового дослідження та його цінності в системі наукових знань.

Розділ 5. Експерсії, лекторії, тематичні заходи (28 год)

Практична частина. Експерсії до закладів вищої освіти, культурно-просвітницьких та професійно-виробничих організацій і установ.

Зустрічі з науковцями. Наукові читання, конференції та лекторії.

Участь у науково-практичних конференціях, міських, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, наукових читаннях, засіданнях круглих столів тощо. Організація і проведення тематичних, навчально-виховних заходів.

Підсумок (2 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків діяльності секції. Рекомендації щодо подальшої наукової діяльності.

Практична частина. Підсумкова науково-практична конференція. Відзначення найкращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила поведінки в закладі освіти та кабінеті;
- теорію та історію журналістики, основні етапи становлення і розвитку медіа в системі суспільних комунікацій, їх місце та роль у житті сучасного суспільства;

- особливості функціонування різних видів медіа;
- функції та принципи журналістики;
- жанрову систему сучасних засобів масової інформації та їх характеристики;
- методи емпіричних та теоретичних досліджень;
- етапи підготовки та написання дослідницького проєкту;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи;
- основи ефективної презентації наукових досліджень.

Вихованці мають уміти:

- дотримуватися правил поведінки в закладі освіти та кабінеті, правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи з комп'ютером, проведення теоретичних та практичних занять;
- виділяти об'єкт теорії та історії журналістики;
- аналізувати матеріали із сучасних мас-медіа і виокремлювати використані методи і жанри;
- визначати відмінності між традиційними і новими медіа;
- визначати тему для науково-дослідницької роботи;
- збирати необхідну наукову інформацію за допомогою методів спостереження, вивчення документів та інтерв'ю тощо, систематизувати її;
- шукати інформацію в бібліотечних каталогах та вебсайтах наукових бібліотек;
- готувати доповіді за темою заняття;
- формулювати тему, мету і завдання наукового дослідження;
- визначати об'єкт і предмет дослідження;
- аргументувати актуальність, новизну, теоретичне і практичне значення наукового дослідження;
- визначати методи наукової роботи;
- проводити дослідницько-пошукову роботу та систематизацію матеріалів;
- викладати й оформлювати результати наукового дослідження згідно з вимогами;
- презентувати результати дослідницького проєкту.

У вихованців мають бути сформовані такі компетентності:

- здатність до пошуку необхідної інформації і фактчекінгу, вмотивованого використання різних джерел інформації;
- здійснення самостійної науково-дослідницької і журналістської діяльності;
- використання сучасних інформаційних технологій;
- готовність до постійного підвищення освітнього рівня, реалізації свого особистого потенціалу, саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аньєс Ів. Підручник із журналістики : посібник / пер. з англ. Київ : Києво-Могилянська академія, 2013. 544 с.
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник ; 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
3. Квіт С. Масові комунікації. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 352 с.
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кросмедія: контент, технології, перспективи : колективна монографія. Київ : Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с.
6. Українське законодавство: засоби масової інформації. Київ : IREX ПроМедіа Україна, 2004. 368 с.
7. Михайлин І. Л. Журналістика як всесвіт : вибрані медіадослідження. Харків : Прапор, 2008. 512 с.
8. Михайлин І. Л. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики : підручник для вищої школи. Харків : Прапор, 2005. 320 с.
9. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. 5-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 496 с.
10. Михайлин І. Л. Розвиток науки про соціальні комунікації в Україні: історія журналістикознавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. № 903. Серія: Соціальні комунікації. Вип. 2. С. 61–84.
11. Москаленко А. З. Теорія журналістики : навч. посіб. Київ : ЕксОб, 2002. 336 с.
12. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-е вид., доп. Київ : Київський університет, 1999. 308 с.
13. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України № 2782-XII від 16.11.1992. *Відомості Верховної Ради*. 1993. № 1. ст. 1.
14. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1992. № 48. Ст. 650.
15. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підручник для студ. галузі 0303 «Журналістика та інформація». Київ : Просвіта, 2008. 260 с.
16. Різун В. В., Скотникова Т. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві ; 2-е вид. переоб. і доп. Київ : Преса України, 2008. 144 с.
17. Срібняк І. Історія журналістики (XVIII–XX ст.). Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 308 с.

ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Комп'ютер чи ноутбук	За кількістю вихованців
Екран для демонстрації презентації	1
Принтер	1
Сканер	1
Мультимедійний проектор	1
USB-флешнакопичувач	За кількістю вихованців
Мультимедійна дошка	1
Папір форматів А4 та А3	У разі потреби
Дошка чи фліпчарт та маркери до них	У разі потреби
Фломастери	У разі потреби
Ручки кулькові	У разі потреби
Папки	У разі потреби
Скріпки, кнопки	У разі потреби
Клей	У разі потреби
Ножиці	У разі потреби
Лінійка	У разі потреби
Степлер	У разі потреби
Папки для файлів	У разі потреби
Файли	У разі потреби
Гумка	У разі потреби

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Боровець Олена Віталіївна	керівниця гуртка «Педагогіка» Рівненської Малої академії наук учнівської молоді, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Зоря Галина Сергіївна	керівниця секції «Теорія та історія медіа» відділення суспільних комунікацій Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», редакторка I категорії міжкафедральної навчально-поліграфічної лабораторії Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Іващук Антоніна Анатоліївна	керівниця секції «Реклама і зв'язки з громадськістю» відділення суспільних комунікацій Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», завідувачка кафедри реклами і зв'язків з громадськістю факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету, кандидатка наук із соціальних комунікацій, доцентка
Кузьма Тетяна Миколаївна	керівниця гуртка «Правознавство» Рівненської Малої академії наук учнівської молоді, кандидатка історичних наук, доцентка
Лівандовська Любов Миколаївна	заступниця директора з навчально-виховної роботи Рівненської Малої академії наук учнівської молоді
Соловей Антоніна Володимирівна	керівниця гурткової роботи Сумського територіального відділення Малої академії наук учнівської молоді, Комунального закладу Сумської обласної ради — обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю
Сухомлин Ольга Юріївна	завідувачка відділення суспільних комунікацій Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», доцентка кафедри кіно- і телемистецтва Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка наук із соціальних комунікацій
Чаловська Марина Вікторівна	керівниця наукової секції «Основи журналістики» Комунального закладу «Мала академія наук» учнівської молоді Херсонської обласної ради, спеціалістка вищої категорії, вчителька-методистка
Шокало Юлія Миколаївна	завідувачка гуманітарного відділу Рівненської Малої академії наук учнівської молоді, кандидатка історичних наук, доцентка

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

**Філософія
та суспільствознавство**

Відповідальна за випуск *Т. В. Пещеріна*

Редагування *І. В. Братащук*

Верстання *Л. В. Северенчук*

Дизайн обкладинки *Б. Л. Лісовський*

Формат 60×84/16. Папір офс. 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 7,91.

Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр «Мала академія наук України»
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019

